

Negyvenezer dolláros regénypályázat

Kiírása a 19. oldalon

Finom megjelenésű, szinte más világhoz tartozó nőalakokról beszélünk akkor, amikor kiejtjük a dallamos olaszos szót: Madonna. Lapszámunkat a Bánsági Múzeum Szépművészeti részlegének tulajdonában lévő, Madonnákat ábrázoló festményekkel illusztráltuk.

Részletek a 19. oldalon

Carlo Dolci: Szent család

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN Karácsony

Istennek fia, körötte fénykévék!

Add reánk új ruhának fényességed.

A messzi tájak csillogása békét

Tükröz arra, aki a hitben él meg.

Jászolban Jézus, meleg fény pólyálja,

Kezében az ős világ örömfáklya.

Az Óperencián innen és túlra,

Tiszta eszmék mentenek minket, újra.

Csodákat várunk, áldásodat küld ránk,

Testünket fényből font husánggal suhintsd,

Kegyelemért jövünk, ha éget a kín.

E szerény karácsony, legyen a támfánk.

Valódból küldj új világba minket is,

Teérted könyörgünk, ora pro nobis.

November 6-án, Aradon átadták az Irodalmi Jelen és az Erdélyi Magyar Írók Ligája közös novellapályázatának díjait. A zsűritagok – Bodor Pál, Elek Tibor, Jámbor Gyula, Mészáros Sándor, Zöldi László – véleményét az 5. oldalon, az első három díjas – Gergely Edit, Nagy Farkas Dudas Erika, Simó Márton – munkáját a 6., 7., 8., 9. oldalon olvashatják. A különdíjasok – Cseh Katalin, Csender Levente, Balogh Robert, Botházi Mária, Molnár Vilmos – novelláit következő lapszámainkban közöljük.

Egy kevés élet – szemben a sokasodó közönnyel

Az író-költő Lászlóffy Csaba

(Ő az, akinek akkor is rímek jutottak eszébe, amikor a hatalmas szerkezet – aminőket leginkább híradókban láthatunk – halk zümmögéssel indult testével abba a hengerformába, amelyben aztán a gyógyító sugarak neki támadtak a kóros sejteknek, harcban a gyógyulásért. „Kész van?” – kérdezte az orvos a derékig meztelen, didergő páciens, és ő verssel válaszolt. Nem volt nála papír és ceruza, csak órák múlva írta le fejből „kényszerotthonában”, hogy:

21 perc a Szimulátorban

Szimuláljuk az egészséget, csak csutka csonk! – az EGÉSZ éget. S(z)timuláns van még? Csak az ál-hit, mint a hazugság falhoz állít. Szimuláljuk a szabadságot: vak vezet, szónokol az álnok. Mind, aki végtelenre vágyott, „tepsiben”, kiterítve. Bárhogy.)

– Valóban rímek jutottak eszembe akkor is. Lehet, hogy betegnek sem vagyok tipikus. A rém különben is bennünk van – nem a készülékben.

– Ne felejtjük el hozzátenni a csillaggal jelölt megjegyzést a lap aljáról: *Onkológiai Intézet, Budapest...

– Nincs más választásom. Ezt is vállalnom kell, miután végképp kiderült, hogy a rák genetikai eredetű. Különben is: tudatosan vállalt életemből aligha hiányzott más (már-mint lényeges elem), csak a halál...

– Sokszor méltatták és méltatják, idézik Önt, hisz termékeny alkotó. Négy évtizedes munkássága során negyvenegy színdarabot írt, negyven kötetet töltött meg versekkel, illetve regényekkel, novellákkal, elbeszélésekkel – vagy „elképzelésekkel”, ahogy Ön fogalmaz az Örök-kévalóság libériában című, 1981-ben megjelent kötete alcímében. Leg-

újabb kisregénye, A félelem hal-mazállapota, most, amikor beszélgetünk, már nyomdában van. Az első, „realista” drámájától, amely egy tragikus szerelmi történet – a címe: Gólya, gólya, gilice –, nagyon nagy utat tett meg. De honnan az indíttatás, milyen élmény, esemény készítette arra az elhatározásra, hogy erre a nehéz pályára lépjen?

– Ez olyan szépen, felhőtlenül hangzott, mintha nem is az én esetem volna. Nagyon merev korlátok közé szorító korszakban kezdtem írni: előbb verseket, aztán prózát... Csak egy példát mondjak: egy magyar irodalom szakos diák csak rektori engedéllyel vehette ki a könyvtárból Tóth Árpád „dekadens” műfordításait. De ebbe ne menjük bele most... Meglehetősen vértelen volt a közeg, s a nemzedék célkitűzése is önállótlan, legfeljebb a szülők óvatos taktikája bábáskodott fe-

lettünk. Szerencsére más a költő ideje, és más a társadalmi környezet, a koré. Ebben semmi új nincs: legfeljebb nagyobb a teherterhelés számra, ha a kollektív visszaélések szemmel láthatóan megnyomorító korszakába születél bele. (Persze – zárójelben – a demokráciát hazudó demagóg szólamok ma, az európai-ság szajkózását is beleértve, nem hasonlóképpen a kollektív visszaélés tárházába sorolandók majdan, amennyiben nyomorítóan hatnak a felnövekvő nemzedékek tudatára?)... Az indulást a Forrás könyvek megjelenése, néhány idősebb költő- és íróárs példája is serkentette nyilván. S később – elsősorban a dráma műfajában – a hozzánk is feltartóztat-hatatlanul behatoló abszurd, valamint, a cenzúrát kijátszó szándékkal, a kényszerből fogant allegória.

Folytatása a 4. oldalon
VENNES ARANKA

Mészáros Sándor: Egy régi, karácsonyi elhatározás, Pongrácz P. Mária: „Second hand” irodalom

2. oldal

Alter-Native: feszt a film – Papp Attila Zsolt beszámolója a filmfesztiválról

13. oldal

Bíró Béla: A „velencei mór”, Armos Lóránd Sándor versei

18. oldal

Kiss Ottó: Csillagszedő Mórió – versek gyerekhangra

3. oldal

Székszínház – fehérben – Karácsonyi Zsolt színházkritikája

14. oldal

Páll Zita: A gyerekhang

hatalma(s), Balási András: „Az ismert utak járhatatlanok” – könyvkritikák

12. oldal

Zsidó Ferenc: A holló, Király Farkas verse

10. oldal

Hajléktalanok irodalma

16–17. oldal

Egy régi, karácsonyi elhatározás

Karácsony előtt nemigen szokás fontos elhatározásra jutni.

Az ünnep előtt elfoglalnak a túlzottan fontos dolgok, a munka, a határidők, az ideges rohangálások; majd a megkésített és vad vásárlások majdnem az utolsó pillanatban. Ajándékok, úgymond, szívóból: norvég-mintás pulóver, tusfürdő, cicanadrág, tangabugyi, cédé-lejátszó, de ezt csak jövőre kapod meg, mert drága!, és valami könyv is. Nem akarom még jobban leleplezni a mindannyiunkban benne rejlő komzum-idiótát, így is eleget kap e szegény állat azoktól, akiknek ettől hízik a bankszámlája. De még csak nem is készülődés izgalmairól, az ünnep csendjéről vagy a karácsonykor kötelező szeretetről gordonkázni. Mindez úgyszólván váratlan módon történik, vagy nem történik az emberrel, mint velem tegnapelőtt, amikor egy gumibotos Mikulás szaloncukrot adott át a közlekedési lámpánál, s egy demokratikus, polgárbarát rendőrlámpa avatási ünnepségre csöppentünk bele. A legolcsóbb szaloncukor, jegyezte meg egy nálam kritikusabb elme, aki persze szintén kapott, mert valójában kettőt adtak. Én szeretem, illet ettünk gyerekkorunkba! – mondtam, és ezzel lezártam a szaloncukor-témát.

Karácsonykor tehát a szaloncukor, a fenyőillat, az ajándék és a könyv a legjobb. Vagy „a Tízezer Dolog”, ahogy a költő idézi az ősi bölcsességet. Az olvasást nem kivagyian gondolom, mint a könyvekkel foglalkozó emberek általában beszélnek erről. Vagyis nem hiszem azt, hogy aki könyveket vesz és rendszeresen olvas, az *nem* eleve több, vagy jobb, vagy netán fénylik a homloka, mint annak, aki alig vagy egyáltalán nem olvas, csak a nagybetűket. Nyilván, van valami különbség, de erről a népművelőknek vagy az elszánt erkölcsnemesítőknél érdemes szónokolniuk. De nincs sem olvasó népért, sem mozgalom, rab golyás olvasótábor, mivel ez akkor sem volt igaz, amikor a nép rettenetesen mozgolódott a könyvesboltok környékén, mert az irodalomból akarta megtudni, maradnak-e még vagy kimennek végre az „ideiglenesen itt-állomások”?! Bár ez így túlzás, tehát igazságtalan állítás, hiszen akkor sem mindenki azért böngészte az antikváriumokat és/vagy lelkesedett az új irodalomért, mert az efféle kérdések furdalták az oldalát: vajon ellenforradalom vagy népfelkelés volt-e akkortájt, netán „áll-e még az ősz Peterdi háza?”

Néha hajlamos vagyok azt hinni, a kádárizmusban vagy miben, objektíven nézve, a karácsony előtti, könyvesbolti álldogálás és szabad, felelőtlen válogatás volt az egyetlen jó. Nem nagyon nézi a könyvek árát, majd összeadni és kivonni, menedzser-kalkulátorral felszerelve valószínűség-számításokat végezni, hanem nagyvonalúan pakolni, néhány könyvet a pénztár előtt visszatenni, hogy ezeket már semmiképpen sem fogom elolvasni. Még mielőtt elöntené a nosztalgia és megtelne a szemem könnyel, még objektívebben nézve, ez „az egyetlen jó” sem a rendszertől

függetlenül volt jó, sajnos ennek az olcsóságnak és e szabad álldogálásnak is megvolt az ára. Ráadásul, az így bepakolt könyveket sem olvastam el mind. Vagy ha igen, mert bizonyos könyveket így vagy úgy elolvastam, talán mégsem ártana újraolvasni őket. Erre az elhatározásra viszont nem ilyen progresszíven és rendszer-kritikus módon jutottam, hanem inkább véletlenül.

Véletlenül, de azért elég csodásan. Ha jól emlékszem, még a nyolcvanas évek egyik karácsonyának másnapján, tehát még jócskán bent „a sötét málnásban”, eltelve minden jóval, már némileg belefáradva az ünnep unalmában, leemeltem valamit a könyvespolcra, és olvasgatni kezdtem. Név és cím nem fontos. Máskor fontos lehet, de az efféle leemelős olvasásoknál nem, vagy alig. Nos, a derék, jámbor és istenfélő régi magyar szerző visszaemlékezve viszontagságos és háborúságos életére, mintegy mellékes megemlítette, hogy minden évben újraolvassa a Bibliát, az elejétől a végéig. Ami roppant derék, jámbor és istenfélő dolog. Egy szent elhatározás. És ami vagy igaz, vagy nem. Én mégis kapásból elhittem neki vagy a szövegnek, hogy lehetséges az efféle elhatározás. Évente újraolvasni... mit is? Nem egy könyvet, mert már úgy nincs egyetlen könyv, ahogy Bethlen Miklósnak még megadatott. De elég sok könyvem van, köztük a Biblia is, amit fontos és érdemes lenne újraolvasni, mondjuk évente egyet-egyet. Hogy néha az új könyvnél fontosabb lehet a régi, az olvasásnál az újraolvasás, hogy talán másképpen olvashatnám az újat is.

Nem állítom, hogy mindezt akkor és ott végiggondoltam. Vagy, hogy azóta minden évben, kivétel nélkül, még véletlenül sem felejtettem el. Vagy ezáltal biztosra mennék, mert, úgymond, így csak az igazán fontosat olvasom el, hiszen nagynak hitt művekről derülhet ki, hogy igen esendők (név és cím most nem fontos!), és fordítva, unalmas kötelező olvasmányok válnak élő, eleven szöveggé, mint legutóbb Petőfi esetében. Mellesleg föl nem foghatom, hogy ebből a zseniális paliból, akinek esze, nyelve, műveltsége stb., mindene megvolt, hogyan vált az iskolában ilyen unalmas költővé. Legkésőbb tizenhat éves korában már mindenki unja, a könyökén jön ki, egyedül a halála imponáló, az azért klassz volt, ketten ott Bem apóval! De nem szeretem az efféle tanáros, kéztördelőshogóságokat! Ha unják, akkor unják. Ezen nem segítenek a lobogós és programos elhatározások, a *jelszónok: Petőfi!*-k. Még a karácsony-másnapiak sem. Mégis ekkortájt némileg nagyobb az esélye, hogy magamban ilyen elhatározásokra jutok. Ahogyan más egészen másfélékre. Vagy valami hasonlókra, hiszen annyira mégsem különbözünk. Ám ebben tévedhetek, akkor meg ennek érdemes utánajárni. Ebben segíthet, ha nem állok teljesen háttal a könyvespolcnak. Talán mindössze ennyi a régi elhatározás: szabadon, elfogulatlanul válogatni – erre nem árt emlékezni, sem karácsony előtt vagy után, sem más hétköznapiokon.

MÉSZÁROS SÁNDOR

Irodalmi Jelen Könyvek

IJK

A titokzatos Z., a főhőst szenvedélyre lobbantó nő, feltűnése és gyanús eltűnése olyan gondolatokat dob felszínre, amelyeket a rendszernek kiszolgáltatott értelmiségi leginkább csak önmagának fogalmazhatott meg. A megalázás tehetetlensége, „poshadó időben” való kényszerű tusakodás, a sejtekbe oltott félelem szedi az áldozatait. Közben dobognak a szívek, forrósodik a szenvedély, s egy tragikus szerelmi történet bontakozik ki csodálatos képekben. Színek, hangulatok kavalkádjá sodorja magával az olvasót. Álomképek és emlékképek keverednek, a sejtjelem és bizonyosság lüktet a sorokban.

Árpási Zoltán

Gyula, az elkésett város

Mitől elkésett egy város? Nevezetesen a határ mellett fekvő, egykori vármegyeszékhely? Például attól, hogy sorozatosan elszalasztja a felemelkedés lehetőségét, vagy rosszszul gazdálkodik értékeivel. A Gyulán élő publicista, Árpási Zoltán szerint városa bizony elkésett, az 1990 és 2002 közötti években nehezen behozható hátrányba került. A szerző *Gyula, az elkésett város* címmel megjelenő kötetében a jelzett időszakban írt, többségében kritikus cikkeket gyűjtötte egybe. Polgármesterekkel, városatyákkal, polgárokkal perelt igazáért, valójában a városért. Tiltakozott a helyi értékek tönkretétele ellen, s hadakozott a lakhatóbb, szebb városért, a történelmi örökség megbecsüléséért. Közben Árpási önkritikusan számot ad vereségeiről is, sajtóvitáiról és -pereiről, s nem hagy kétséget afelől, hogy miközben sokan egyetértettek vele, a hivatalosságok szerették volna a város határain kívül látni. A könyv izgalmas olvasmány mindazoknak, akiket valamelyest is érdekelnek egy kisváros hatalmi viszonyai.

„Second hand” irodalom

Sok mindenről vitatkoznak ma irodalmi életünk ítései. A divatos posztmodern téma mellett egyre gyakrabban felmerül a kortárs európai (és világ-) irodalom alkotásainak népszerűsítése. A porondra elsősorban az irodalomkritikusok és a műfordítók lépnek. Tőlük, és természetesen könyveiknek, írásaiknak helyet adó könyvkiadók-tól és a különböző irodalmi folyóiratok szerkesztőitől függ, hogy milyen teret szánunk ennek a felette szükséges „vérátömlesztésnek”.

Európában élünk, ennek szellemi kultúráját szívjuk be, akár az éltető levegőt, akarva akaratlanul. Az értékítélet „szenzorai” kifinomulnak, a részt az egészben való meglátást igénylő, objektív kritikáé, az egyetemes kultúrában jártas ítéseké a jövő.

Egy nemzetközi tanácskozáson húzta meg a vészharangot az egyik előadó: „Vigyázat! Egyre nagyobb teret nyer a *second hand* irodalomkritika!”. A megnevezés első hallásra sokkol, aztán elindítja a nagyon is racionális elemzés folyamatát. Miért jelennek meg olyan értékítéletek, amelyek egy, két vagy három esztendővel ezelőtt esemény-számba menő könyvről szólnak? Azért, mert ezt a francia, angol vagy német könyvet most fordították le a kis országban, érvelhetne bárki. A logika csak ott sántít, hogy a fordítás esemény, a könyv értékelése nem. Annak idején, piacra kerülésének, szenzáció-kelté-

sének forgatagában már learatta ezeket a babérokat. Most, hogy új életre kelt, a társalkotó, a műfordító hozzájárulásával nyerhet, szerezhet újabb babérokat. Ez viszont nagyon ritkán, vagy csak elvétve történik meg. A diadalutató a könyv szerzőjének maratonija folytatja. Felfedezzük azt, amit már egyszer, a megfelelő irodalmi eseményt jelentő pillanatban mások felfedeztek. Visszaforgatjuk, vagy megállítjuk az időt. A kritika pedig viseltes, akár a second hand áru.

Miközben „felvettem a labdát” és gondolkodni kezdtem az említett kérdésen, egyszerre megjelent lelki szemeim előtt egy újdondász műfordító, aki kínai nyelvből ültetett át verseket. Megkérdeztem tőle, honnan ismeri ezt a nyelvet? Úgy bámult rám, mint ha én lennék a sáros. Miért kellene ismernie a szinte elsajátíthatatlannak tűnő nyelvet, amikor számtalan angol fordítás áll a rendelkezésére. Váloztattam a kérdésen: ismeri-e a kortárs kínai irodalmat, a többi jelentős költő műveit? Újból csak rázta a fejét, mintha azt mondaná, hogy mi szükség erre?

Ma már legendának számít, hogy a világ-irodalom óceánjain hajózó Franyó Zoltán tizenhét nyelvet ismert és legalább kétszer

ennyi nemzet irodalmi alkotásaiból fordítva alkotta meg hatalmas életművét, melyet a nemzetközi Herder-díjjal jutalmaztak. Ha abban nem kételkedett senki, hogy a román, német, angol, francia, orosz, spanyol nyelvekben jártas a műfordító, kínai nyelvtudását már évtizedekkel ezelőtt megkérdőjelezték az irodalomkritikusok (akik maguk sem ismerték ezt a nyelvet!), s arra gyanakodtak, hogy a német fordítások segítségével – közvetítő nyelvvel – oldja meg, mesterien ugyan, fordítói feladatát. Franyó valóban használt nyersfordításokat, de ezeket mindig összevetette az eredeti szöveggel. Bizonyos nyelveket filológiaiailag ismert, így a hanghatásokat, a versek zenéjét érezte. Azt viszont sohasem mulasztotta el, hogy az illető nemzet irodalmának egészében gondolkodjon, így válogatta ki, megfelelő kulturális háttér birtokában, a tolmácsolásra kiválasztott alkotásokat. Ezért tudott játszani „évezredek húrjain”, ezért emelkedett igazi alkotói szintre műfordítói munkássága.

Hátrahagyott kéziratárában (mely a Románia Írók Szövetsége temesvári szervezetének tulajdonában van) megtalálhatók azok az újjgyakorlatok, amelyek a kínai írásjelek

gyakorlásáról tanúskodnak. Ugyanakkor, már 1924-ben, az Aradon megjelenő Genius irodalmi folyóiratban Li – Tai-Pe (VIII. századi költő) verseinek magyar fordítását az eredeti kínai szöveggel párhuzamosan közli. Egy átgondolt műfordítói program „vallo-mása” ez a szerkesztői hozzáállás.

A példák sorát folytathatnánk. Endre Károly fél évszázadon át dolgozott Nikolaus Lenau: *Nádi dalok* ciklusának egyik versén, míg a tökéletességig nem csiszolta azt. Kiváló német nyelvtudása, széles horizontú kultúrája készítette erre. A legjobb műfordítók egyszersmind alkotók is. Ismerik a szavakból kisugárzó jelentésárnyalatokat, azonosulni tudnak az eredeti írás szerzőjének gondolataival. Fordításaik nemcsak szépek, hanem értelemben és stílusban egyaránt motiváltak. Ilyen példák mellett még szürkébbekké válnak a szöveg-fordító „alkalmazottak” teljesítményei.

Lám, miért érzem felette szükségesnek, hogy gátat vessünk a „second hand” irodalom és irodalomkritika terjedésének. Egyébként félok, hogy magunk is „second hand” olvasókká válunk.

PONGRÁCZ P. MÁRIA

Az ember jóból és rosszból van
összegyúrva.
Fehérből meg feketéből.
Ezért van az, ha rajtakapsz
valami rossz dolgon, mindig
szürke leszek.
Akkor csak állunk
egymással szemben, mozdulatlanul.

Tehát távolodunk, de közeledünk is.
*
Eddig háromszor
mentem világga.

Először az ajtóig,
azután a szomszéd házáig,
legutoljára meg
a lakótelep széléig.

Ha megint
világgá megyek,
nem fordulok vissza többé,
mert úgyis hazatalálók,
hiszen a Föld gömbölyű.
*

Tegnap Mórió, az új szomszédunk
kisfia azt mondta, hogy
egy kislányt csak akkor
lehet megszeretni, ha az
mindent kétszer mond.

Az én mamám viszont azt mondta,
hogy ezek gyerekes dolgok,
és a gyerekes dolgokat
egy magamfajta nagylány
már nem hiszi el.

És én a mamának adok igazat.
És én a mamának adok igazat.
*

Mórió megfigyelte,
hogy este
teljesen fölöslegesen szaladgál
a parkban,
teljesen fölöslegesen úzi
a park egész hosszában
a csillagokat vagy a Holdat,
mert azok azután is csak
ugyanabban a messzi távolban
maradnak.
*

A játékban az az igazságos,
hogy bármi lehetek.

Ha akarom, orvos,
ha akarom, beteg,
ha akarom, kalauz.

A játékban csak az
nem igazságos, ha
Mórió is éppen az akar lenni,
ami én. Olyankor
mindig folyó leszek,
kilépek a medremből,
és mindenkit elöntök:
az orvost, a beteget
és még a kalauzt is.
Csak pont Móriót
nem tudom elönteni,
mert ő akkor mindig hajó lesz.

És ez az, ami a játékban
nagyon nem igazságos.
*

Márió azt mondta,
hogy régen, amikor
az apja meg az anyja
elváltak,
ő kutyát kapott ajándékba.
Megkérdeztem a papát,
hogy velük mi van,
de azt felelte,
hogy ők soha nem válnak el,
mert annyira szeretik egymást.

A kutyát már
meg sem említettem.
*

Tegnap Mórióval
lementünk a tóhoz.
Már esteledett, amikor
a vízben megjelentek a csillagok.
Márió azt mondta,

KISS OTTÓ

Csillagszedő Mórió*

Versek gyerekhangra

(részletek)

meglátom, éjszaka mindet
kihalássza nekem onnan,
ha mégis maradna néhány
a rossz látási viszonyok miatt,
azokat majd reggel összeszedi.

Ma délelőtt is a tó felé mentünk,
és tényleg nem voltak ott a
csillagok,
de Móriónál sem láttam egyet sem.

Akkor meg azt mondta,
hogy otthon őrzi őket
az üvegszekrényben,
de néztek csak ki majd estére
az ablakomon,
addigra mindet felrakja nekem az
égre.

*
Az óvodában minden jó,
csak a grízkása nem jó.
Veszek belőle egy kanállal,
a kezem nem reszket,
a kanál nem reszket,
de a grízkása reszket.

És ami reszket,
azt én nagyon nem szeretem.

*
Amikor a doktor nénihez értünk,
anya levette a kabátomat,
meghámozott,
mint egy narancsot. Milyen édes
ez a gyerek, mondta a doktor néni,
pedig savanyú arcot vágtam,
és féltem is egy kicsit.
Legszívesebben az ágy alá
bújtam volna,
vagy a szoba sarkába,
hogy csalogassanak elő,
a doktor néni és anya,
becézzenek meg simogassanak
a szavakkal, hogy érezzem:
jön elő belőlük a szeretet,
és megtalál,
hiába bújok el.

*
A vonatsínek
egymás mellett
mennek,
de valahol messze
összeérnek.
Apa szerint
csak a végtelenben.

Apa és anya
is egymás mellett
mennek,
én meg középen,
mert én vagyok a végtelen,
ahol ők összeérnek.

*
Ha a házunk egy nagy léggömb
lenne,
akkorára fújnám, hogy minden
barátom,
még a Mórió is elférjen benne.
Azután közösen pumpálnánk,
hogy a játszótér, a park,
sőt még a lakótelep is beleférjen.

Így a mi házunk az egész világ
lenne.

*

Tè rossz vagy apa, meg anya is,
mert sohasem vagytok itthon,
amikor este hazajöttök,
fáradtak vagytok,
elküldtök aludni,
sohasem játszottok velem,
pénzt adtok,
hogy vegyek magamnak játékot,
de minden gyereknek
ugyanolyan játéka van,
és nekem nem kell ugyanolyan játék.

A nagypapa viszont jó,
mert ő mindig itthon van,
játszik velem,
sohasem mondja, hogy fáradt,
nyáron a Mórióval elvisz a
nyaralóba,
kukoricaszárból csinál nekünk
varázskardot
meg fosztásból varázsbabát,
hogy ripsz-ropsz,
az égből szeretetet varázsoljunk a
földre.

*
Reggel, amikor megcsípi a dér
a kertet, a növények hirtelen
kinyitják szemüket, és
rácsodálkoznak
az ablakomra. Ilyenkor
legszívesebben
csokorba kötném a jégvirágokat,
s mint egy óriás vázába,
beletenném őket a zöldbe.

De nem tudom, enyéme-e a
jégvirágok.

*
Van egy kidöntött fa
az ablakom előtt.
Tavasszal, amikor minden
rügvezik meg virágzik,
zöld ágak nőnek rajta.
Olyankor arra a lányra gondolok,
akinek nagy a hasa és mindig
szomorúan járkál a lépcsőházban.

Amikor több fa lesz, mint ember,
a szomszédok néznek majd
egymásra, akár a tanyán a tehenek,
és nem fogják tudni, hogy most mi
van.

*
Amikor hazaértünk,
anya visszahallgatta
a rögzítőt.
Apa üzent a kiküldetésből,
de csak annyit,
hogy szép a Tisza,
olyan, mint egyszer régen.
Anyra erre sírni kezdett,
sok víz folyt le
a szeméből,
de nem volt szomorú,
inkább szép volt.
Olyan,
mint a Tisza egyszer régen.

*
A bábuk közül
a marionett hasonlít
legjobban az emberhez.
Minden ízét
külön zsinór segítségével
lehet mozgatni
és felülről irányítható.

*
Tudod apa, az lenne jó,
ha eggyel többször jönnél haza,
mint ahányszor elmész.

*
Az este
olyan sűrűn villámlott,
hogy azt hittem,
nappal van. De eső
nem esett,
és az ég sem dörgött.
Gondolom,
nem voltak mérgesek
ott fenn,
csak nem bírtak elaludni,
és kapcsolgatták a lámpát.

*
Ami nem történik meg,
az az éjszaka.
És ami megtörténik,

az a nappal.
Hogy egyszer
teljes világosság legyen,
előbb-utóbb mindennek
meg kell történnie.

*
Amikor apa legutoljára
összecsomagolt,
úgy csináltam, mintha aludnék.
De hallottam, hogy azt mondja
neked:
a kocka el van vetve.

Mire apa hazajön,
sok kis kocka lesz?
*

Anya szerint
először minden férfi
megígéri,
hogy lehozza
nekünk a csillagokat,
aztán pedig úgy tesznek,
mintha nem is tudnának
az egésről semmit,
még csak olyan
szót sem ismernek,
hogy csillag,
de én
biztosan tudom,
hogy anya
csak azért mondta ezt,
mert apa miatt
most nagyon szomorú.

*
Jön az árvíz,
mondta anya.
Jön az árvíz,
mondta,
és félrenézett.
Jön az árvíz,
idézte riadt tekintettel
Petőfi Sándort,
pedig akkor még csak
patakokban
folyt arcáról a könny.

*
Mióta a papa elköltözött,
anya szigorúan diétázik.

Vasárnap délután én is
szigorúan diétáztam.

Főleg négytől hatig.
*

Mostanában
nagyon buta lettem.
Körülbelül annyit értek a világból,
amennyit egy hangya ért belőlem.

Mostanában csak remélem,
hogy a világ nem fog
a fejemre taposni.

*
Amikor sok csillag van az égen,
kiosonok az udvarra, hintára ülök,
és elképzelem, amint suhanok a
fekete
űrben. Ha a szkafanderen keresztül
is
hallanád, amit ilyenkor mondok,
biztosan velem tartanál.

Apa,
a távolság is lehet szkafanderből?
*

Nem tudom, Móriónak
mi a terve a csillagokkal,
mindenesetre én tegnap
egyedül voltam lenn a tónál,
délben, hogy biztosan
ne legyenek ott.
A vízben csak a Nap fürdött,
és olyan volt,

mint a műanyag narancs
Márió üvegszekrényében.

*
Amikor vacsoráztunk,
anya lefestette a Napot,
persze csak szavakkal,
de a képzeletemben nem a Napra,
hanem legjobban egy csillogó
hógolyóra hasonlított,
a felhő pedig,
mert az is volt a festményen,
egy tintahal képében
úszott nyugat felé,
le a tenger mélyére,
oda, ahol sötét van.
Csak a hógolyó
ragyogott fent továbbra is,
mintha mindig ott akarna maradni,
akár apa nagy fehér tányérja
a konyhaszekrény tetején.

*
Szeretem, ha hull a hó.
Azt is szeretem, amikor
apa eljön hozzánk, de nem
szeretem, amikor elmegy.
Olyankor a szívemben
visszafelé hull a hó.

*
Anyától apáig egyetlen út vezet,
az, amelyiken a hatos autóbusz
megy.
De ez a járat azóta nem közlekedik,
mióta apa feleségül vette anya
régi barátnőjét, a Cédát.

*
A boldogság az,
amikor sokat kapunk.
A fájdalom az,
amikor ezt mind elveszik.
Én nem akarok boldog lenni többé,
mert az egyszer nagyon
fájni fog.

Ma vettünk egy kutyát, aki
anya szerint sokkal többet játszik
majd velem, mint a papa valaha is.
De szerintem a Terri egyáltalán
nem hasonlít a papára.
Négy lába van és sokkal
alacsonyabb.

*
Ha átvon a Mórió apukája,
akkor Terri mindig az ágy alá bújjik,
mert nagyon fél.
Ha nagy vihar van, Terri akkor is
az ágy alá bújjik, mert az égnek
pont olyan csúnya színe van,
mint a Mórió-papa nadrágjának.

*
A Terri mostanában nagyon beteg.
És ráadásul valami külföldi
betegsége van.
Az állatorvos azt mondta, hogy
diagnózis.
És ez most már biztos.

*
Semmi dráma.
Csak áll az ember a csendben.

*
Úgy érzem magam,
mint a hal,
akit kihorgásztak.
Márióval egy zsinór köt össze,
ami láthatatlan,
de mégse lehet elszakítani.

*
Régen, amikor az emberek még
némák voltak, a halak gyűlést
tartottak, sajnálkoztak egy csomót
az emberek miatt, aztán nekik adták
a beszédet. Ezt anya mondta.
Én meg azt mondom, ha kicsit
nagyobb
leszek, összegyűjtöm a szavakat egy
műanyag zsákba és beleöntöm őket
a tengerbe.
Hadd beszéljenek ezután a halak is.

*Az év gyerekkönyve, 2003

Egy kevés élet – szemben a sokasodó közönnyel

Folytatás az 1. oldalról

Elmondtam már: sokszor úgy éreztem, hogy mindent az alkatomnak köszönhetek. Éltető forrás volt és maradt bennem a dac, ha úgy tetszik: a lehetetlen kihívása(!)... Meg az eredendő kételkedés, amely abból is fakadt (csak a vak nem látta), hogy a hivatalos pártossággal feleselő vers is bizonyos korlátozott, eléggé szűk (lét)térben fogant. Csak időben, az „idősík” segítségével lehetett tágitani, mélyíteni a vers életterét. Mindez kétszeresen nehezé és kockázatosá tette a pályakezdést. De ezt az elemi erővel lüktető fiatal szív és agy aligha érzi. Legfeljebb besegíthet a formaérzéklet kiegészítő arányérzék, amennyiben a moralitást is örökségül kapta – mondjam azt, hogy babitsi „jótállással”?...

– Ahogyan Bella István Lászlóffy Csabáról szóló laudációjában olvasható: „Egy helyütt azt írja, kisé viázva, önmagáról: Hiszen már Babits felismerte a némán meghűződő tiszta arc fölényét a világ hangoskodói fölött. Megpróbálók hát egyre inkább befele építkezni...”

– Azzal a tudattal vágtam neki és éltem, hogy ezerszer inkább elviselem a fájdalmakat, mint személyes szabadságomat feláldozva a látványos karrierrel járó kompromisszumot.

A felnevelő erdélyi táj

– Mennyire volt meghatározó a szülőföld, Torda ebben az indulásban, és volt-e, van-e példaképe?

– Könnyelműség csak úgy odavetni, hogy ki vagy (költő vagyok stb.), amíg nem tudsz kielégítő választ adni arra, hogy honnan? És miért? Bol-dog „posztmodern-(koszmo-dern)” költő, akinek csak az üres papírlappal s a számítógép „zseniális” programjaival kell szembenéznie. A honnan?-ra nálam egyértelmű a válasz. A géneknek nem a játékára gondolok ezúttal, hanem arra, hogy egy belső égtájnak, a benned élő természet, az elemi erők viszontagságainak vagy kitéve. Halottaidra gondolsz, s látod felnőtt gyermekeidet. Néha elég egy kései felismerés, egy megbocsátással fölerő tapaszt, hisz többnyire már csak hegeket találsz... Hányszor bejártam szülőhelyemet, a tordányi teret, ahonnan anyám és nagyanyám gondviselése s apám álmodozó hite elkísért, mielőtt mint „árvácska-ingben kapálózót / elhasznált újságba csomagolt / a bábáskodó vén történelem”. Torda. Ahol már sejtettem, hogy soha nem térnek vissza a mágikus pillanatok, mint az, amikor az első, hibátlanul leáztatott bélyeggel tenyeremben a konyhai mosdótól felett meghódítottam Afrikát... Szellemi szülővárosom Kolozsvár lett; tágabb szülőföldem s állandó otthonom a magyar nyelv. És átmeneti lakásra találtam a világban és az időben „kemény földön / leveles könyvtárban / Kemény János emlékiratában /...kitömtött beggyel is élő tróféakban / keresztény máglyán és apokrif imákban / fiktív hűségben és konkrét árulásban”... Valamikor azt reméltem, hogy vége lesz egyszer – köztünk is – minden háborúnak. De hiába hallom a békeidők törpemozdonyait pőfogni térkép-Európában, és látom, amint tejszínhab-füstben legyezők, cvikkerek, koszorúk, messzefelátók úszkálnak, kavarnak, imbolygó lámpafényben tétova árnyak, meghitt homályú zugokba kandikálók, a repkény pókhálós polgári páncélzata előtt sétatáncukat villogtató urak s diszkrétén rizsporozott arcukat a napernyőjükön áttűnő safránysugarakkal sápasztó hölgyek. A családban szinte minden szép vagy megrendítő hangulatot végigéltem. Előbb nagyapám mozdulatai lassultak le, majd úgy tapadt apám széles hátához a csíkos vásznú nyugagy, mint izzárt rabruha, és utolsó bújócskahelyemről meglesve, arca mind áttetszőbb lett, akár egy délutáni csillag a Fellegvár felett... Anyám súlyos betegén is türelemmel próbálta meg vigasztalni unokáit, de fiam, akkor már félszemmel oly ártatlanul bandzsított az ismeretlen világra – túl korán –, mint egykor én, midőn még hittem a szomszédunkban letaglózott ló vérével festett hűségben.

– Mire nevelte az erdélyi táj?

– Az egyedüli táj bennünk van. Összekuszálva, középkori, ókori körvonallakkal, bőjti szelekkel szántva ott él bennünk a legmaradandóbb haza. A részleteket úgysem lehet tisztázni, ha őrsi is a vers. De érdemes-e egyáltalán?... Persze, nem volt véletlen, hogy otthon maradtam. Csak ott őrizték s őrzöm azt, aminek folytatása van.

Reinkarnációs galopp

– Még abban az évben, 1968-ban, amikor az első darabját bemutatták, megírta a *Bolondok játékei* című groteszkjét, amely hat képből áll, a totális diktatúra működési mechanizmusát mutatja be. A groteszk felé fordulás erdélyi sajátosság?

– „Erdélyi sajátosság!” ... Többször elmondták mások is már, hogy egy magyar irodalom van. (Most ne beszéljünk arról, hogy az intézmények, az írói csoportosulások, „kasztok” működését tekintve ez az egység mindegyre viszonylagossá válik, és súlyosan kihat az értékek megítélésre – egyáltalán a művek számbavételére.) Folytatom tehát azzal, hogy az erdélyi sors függősége, alakulása, különösképpen a terror éveiben, kihatott a történelmi érdeklődésre, az irodalmi művekben allegorikusabb vagy tragikusabb hangütésre; mint ahogyan kihatott s kihat ma is az életvitelre (az alkotóéra), s főleg a színvonalbeli különbségre az anyaországgal vagy más régiókkal összevetve. A többi azonban a művész, az író alkatától, a téma korszerű feldolgozásától függ – a nyelvi kifejezés

LÁSZLÓFFY CSABA

Ő, aki voltam

szelleme könyvekből keres énje csodáira választ, tudja magáról: nem lehetek soha léha, puhány én!

Mint akit eddig nem riogattak az ósdi tilalmak, elsuhanó láng, lóg a zakó hanyagul le a vállán; vágyva követném, bárhova – eltévedni akár, mint erdőrengeteg ős-gyönyörében (de hátra se fordul, kiáltozhatok; inkább hörgök, csak dadogás ez, az ő bölcs koravén szívében ilyen lehet egy-egy ókori hexameter-futam.) Egyszer majd, ha hiába mondom néki: „Ma is haza vártalak! Az, mi körülvesz engem: a sok hamis íz meg a szag, s szegi kedvem a mindent átítató hazugság...” Fordulok fal fele s mordul szendergőn a torok kínjában; lám, de hiába, rendre elillan az emléke is mind a gyönyörnek, egy lágy sóhajtasé, könnyű kézzorításé. „Várj még!” – suttognám, de fojtogatón gomolyogsz, te félre-nem-érthetem-ellenségem, Idő –

mialatt ő

szótlán gondolatom titkával már tovaszárnyal.

Iszapmező

(testamentum)

Legyezgesen lobogó nyelv
olcsó rím vagy akármí
kakaskodva pávatollat
Kolozsvárt nem riszálni

Kenyérmezőn Kinizsivel
kőszálni (nem kaszálni
s Blahalujzák tétől dériül
kapott kincset blamálni)

múltszitáló szeplőkönnyben
védtelenül elázni
magad: mikrokozmosz élű
hangjegyei alázni

parádézó földgömbpályán
girlandok közt cicázni
hazahívó haza híján
iszapmezőn – kiszállni

megkísérti a krimi műfaja, gondolok itt a *Temtorehívás avagy egy hulla pluszban* című színpadi művére. Melyik műfaj, kifejezésforma áll a legközelebb Önhöz, akit az elbeszélés hitelén kívül állítólag „valójában nem is a morális, illetve az amorális lét konkrét megvalósulása érdekel, hanem az örökkévalóság, a feloldott novellában, filmtervben, valós vagy pseudo-epikus és történelmi környezetben tetten érhető... jellemformáló sors”?

– Az időkorlátok feloldásával szeretném a már letűnt életek, egy-egy, korlátok között vergődő személyiség sorsát átvilágítani. Változatok létezésre! Ezt a címet adtam ókori, középkori és újabb kori „fondorlataim” záró-novellájának. „Eltárs, üljön a zongorához” – szólnak oda Hamvas Bélának. S ez a magyar s egyben egyetemes idegrendszeri csoda, akinek életében egyetlen jelentős műve sem jelent meg, mint a tiszapalkonyai Erőműberuházó Vállalat kötelékébe száműzött raktárnok, leül és indulót pötyög-tet rendelésre... „Közben érzi, hogy valami langyos massa van ott, félig a padon, félig már a

zongora előtt. Az ő ülepe. Látja a hadonászó karokat... Tüllát mások hangos ólján, bozontos fején, undok nyavalyáin és tulajdon zavardottságán. Már csak a dallamot kéne tudni, s a kellő ritmust – mielőtt egy ostoba alkalmi taps sortüze leterítené”...

Hol kezdődik és hol ér véget az ember megalázása? S lesz-e olyan kor valaha is, amelyik nem a kontraszelekciónak kedvez? Ki tud rá válaszolni? Bocsánat, hogy most én kérdezek.

– A *kütlhetetlen hiátus* című kisregénye egy család tragédiáját tárja elénk – Irianon életében. Hatalmas történelmi törés a haza szétszaggatása. Feldolgozhatatlan. Talán az író mégis segíthet?

– Felfoghatatlan, ami történt, különösképpen a későbbi nemzedékek, a fiatalok – azok számára, akik már nem érzékelik a törést. Nyolc évtized után, térben az önkéntes száműzetésben élő nagy francia író, Romain Rolland svájci lakhelyétől az orosz vérmezőig, a magyar hadifogolysors színtereig, közelképekben elevenedik meg néhány ellentmondásos történelmi alak: többek közt Masaryk, Károlyi Mihály, Saint-John Perse (később Nobel-díjas költő) a francia kormány képviselőjében, no és a nemrég boldoggá avatott IV. Habsburg Károly, feleségével, Zita királynéval. Ez a kisregény úgy mai erdélyi próza, hogy nem is Erdélyről szól.

– Legújabb verses „drámája”, a *Jób*, arról tanúskodik, hogy foglalkoztatja a Biblia. Jób, miközben Istenben reménykedik, elpártol tőle; menekül előle, mégis szeretne vele találkozni. Mennyire fontos Önnek a hit?

– Én úgy mondanám, hogy a rendíthetetlen hitű Jóbna – a Jóboknak – szembesülniük kell az érthetetlen, ártatlan gyermekeket, utódokat is sújtó bűntetéssel, és közben kénytelenek ráébredni arra, hogy „a hit egyoldalú valami”. Úgy érzem, a kiválasztottak próbatétele, mielőtt mondjuk irodalmi témává nőtt volna fel, szomorú, megrendítő gyakorlattá vált már az ókortól, s különösképpen a XX. században... Több mint húsz évvel ezelőtt novellát írtam, egy volt iskolatársamra gondolva, a kiszolgáltató vagy kiszolgáltatottat játszó Júdás komplexusáról. A Jóbót sok-sok, a Teremtővel, a teremttel vitázó vers előzte meg. Nincs abban semmi rendkívüli, ha a költő, életkorától függetlenül, hívő-hitetlen galoppban kel versenyre az elmúlással...

Európa esélyei

– A másfél évtizeddel ezelőtt bekövetkezett változás Kelet-Közép-Európában kihatott-e alkotói koncepciójára és filozófiájára?

– Az ember felül a vonatra, elindul nyugatabbra, aztán hazatér, és körülnéz... Nem tudja egyértelműen eldönteni, hogy önmagát sajnálja-e, vagy az agyában élő szellemi Európát. A be nem fejezett nem ugyanazt jelenti, mint a befejezhetetlen... A magam esélyére gondolva, rossz beidegződöttséggel mégis azt félttem, amit hátrahagyok, nemcsak az enyéimnek, másoknak is. Jobban félttem, mint, ahogyan a DADA-tól féltette a kultúrát annak idején a klasszikus szépségre felesküdt világ. Milyen is lehet(ett) az, amikor „piramisból múmiák / kelnek ki, mint kukacok, / csupa nyál és csupa csók / ez az ócska vászon – mondd már, / messze esik innen Montmartre? / Rátört, mint Dzsingisz kán hada, / Európára a DADA. / Nem véd gótika s a lágy ég / agyban, lágyékbán egy vágy ég: / hogy a pokolmélybe (l)ássál! ...” Ez az *Európa esélyei* című vers egy budapesti PEN-találkozó emlékéit idézi fel bennem. Nőtt, vagy csökkent-e vajon az ember mértéke azóta? Halljuk. Elő ki-ki a maga válaszával – a háromcsillagos konyak, ötcsillagos szálloda; vagy inkább a templom falán megőrzött freskó(?) – a csillogás vagy a kopárság mércéje szerint!... Aki alkotó ember, behódoltatja íves nyakát... minek is?

– Az emberi önzésnek? Vagy a közönynek?

– Ez az... Többé már nem magányos a cápa-félék és a céhtulajdonosok között.

Az Irodalmi Jelen és az Erdélyi Magyar Írók Ligájának novellapályázata

November 6-án az öttagú zsűri – Bodor Pál, Elek Tibor, Jámor Gyula, Mészáros Sándor és Zöldi László –, valamint Sántha Attila, az E-MIL elnöke jelenlétében került sor az Irodalmi Jelen és az Erdélyi Magyar Írók Ligája (E-MIL) közös novellapályázatának díjkiosztására. Hat országból – Írország, Magyarország, Németország, Szerbia-Montenegró, Szlovákia, Románia – 126 novella érkezett be. 53 mű szerzője nő.

Az első díjat Gergely Edit, a másodikat Nagy Farkas Dudas Erika, a harmadikat Simó Márton nyerte.

Különdíjban részesült Cseh Katalin (Kolozsvár), Molnár Vilmos (Csíkszereda), Botházi Mária (Székelyudvarhely), Csenger Levente (Pilisborosjenő) és Balogh Robert (Pécs).

Decemberi lapszámunkban az első három díjazott novelláját közöljük, következő lapszámainkban a többi díjazott pályaművének közlésére is sor kerül.

Bodor Pál (Diurnus) – a zsűri elnöke

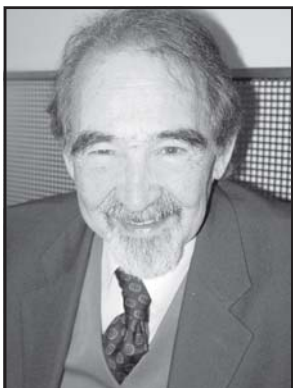
Feszült, szomorú, drámai világba kalauzoltak

1.

Meglepően sok tehetséges írás, meghökkentően sok helyesírási, nyelvhelyességi, stilisztikai és írástechnikai maszat. Mondhatnám: nyelvi műveletlenség. Elemi, mondhatnám: primitív hibák – amilyenekkel az érettségiig sem szabadna eljutni. Ha ez csak a magyar határokon kívüli pályázók egy részére lenne jellemző, azt mondanám: sokan nem is magyar iskolában végeztek. De hát az anyaországi szerzőknél sem volt jobb az arány.

Vannak jellegzetes, a szerzők zöménél előforduló botlások. A határozatlan névelőt – eine, ein – nyakra-főre, fölöslegesen használják és szakadatlanul. Csak úgy ketyeg a sok „egy”.

A „hat, het” ragot („nem tehettem meg”) a „tudni” igével helyettesítik lépten nyomon, tíz

Bodor Pál 1930. július 28-án született Budapesten. Író, publicista. Főbb művei: Kék folt; Svájci villa; Haldoklás anyanyelven; Az olvasás ihlete; Hazába kiáltott szó; Hogyan kell kastélyt építeni?; A hisztéria szükségállapota; Erdélyi portrék, Apám könyve

gépelt oldalas kéziratban akár huszonötösztör („nem tudtam megtenni”). Bárczi Géza *A magyar nyelv életrajza* című remek könyvében kiderül, hogy mi minden, milyen csudák rejlenek a „hat, het” mögött. Hatalom szavunk is abból ered.

Nagyon keményen rombol a számítógép-nyelv, az angol nyelv, a román és a többi. Talán ettől hangzanak olykor úgy.

2.

Ritka a tömörség. Kevesen fogalmaznak takarékosan. Szerzők hatvan-hetven százalékánál szürke és szegényes a szókincs. Sokan egyáltalán nem zavartatják magukat: mintha fogalmuk sem lenne róla, hogy a sűrű szóismétlés idegesítően unalmas.

Folytatása a 7. oldalon

Zöldi László

Zacc

Zöldi László 1945-ben született Dunapatajon. Újságíró, kritikus, szerkesztő, médiatörténetet tanító felsőoktatási intézményben. Eddig nyolc kötete jelent meg

szomszéd küldött egy doboz Jacobs Krönungot, amelynek fölségesebb az íze, mint egy helyi kávéfajtának.) Vagy a hosszú léte eresztett, németes kávé azért sikerült gyöngébbre, mert a főzőből hiányzik az „odaát” fillérekért kapható papírbetét, mi több: a tömítő gumi is megégett. De a kávéfőzés alkalmas arra is, hogy áthidalja a kommunikáció nehézségeit. Szülő és kamaszgyerek nem találja egymással a hangot? Ünek a konyhaasztalnál, és kortyolják a kakaóval megbolondított kávé. Egy lány és egy fiú testileg terem kapcsolat, lelkileg azonban nem vergődnek zöldágra egymással? A beszélgetésre való képességet kendőzi a kávéfőzés szertartása. És, persze, azt a szempontot sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ha a novella szerzője még nem képes zökkenőmentesen átkötni az egyik jelenetet a másikba, akkor a kávéfőzés jóvoltából összeszorderhatja a cselekményszálakat.

Mindebből kibontható az a kérdés, amit persze, feltételes módon fogalmaztam meg: „Mintha az erdélyi magyar irodalom központi problémája volna a kávéfőzés.” Közben azonban megérkezett a hiányolt zsűritag, és a jelenlétében immár elmondhattam azt, amit eredetileg is terveztem.

Azt kaptam meg a többnyire erdélyi és huszonéves szerzőktől, amit hiányolok az idősebb évről íróktól. Mintha a pályakezdők hajlamosabbak volnának ki-mozdulni a maguk magyar kisvilágából, esetleg a sorsukba hagyják beszüremkedni a külső tényezőket. Attól rokonszenvesek a legtehetségesebb pályaművek, hogy tükrözik ezt a küzdelmet. Még ha olykor elbukik is a hős, fölveszi a harcot a megalázókkal, az elnyomorítókkal. Megítélesem szerint ebben a küzdelemben járnak élen a női pályázók. Nemcsak az jellemzi őket, hogy a konyhában pompás kávé főznek. Az is, hogy hetenként kétszer kimennek a piacra, és különböző sorsú, nációjú emberekkel elegyednek szóba. Életrevalóságuk többnyire élet-szagú novelláikban köszön vissza.

Elek Tibor

Nehéz volt rangsorolni

A beérkezett pályázatok magas száma önmagában még nem feltétlenül jelezne a pályázat eredményességét, sikerét, de az, hogy közöttük volt 15-20 olyan írás, ami némi csiszolással akár publikálható is lehetne, már annál inkább. Különösen annak az utóbb, a jelgék feloldása után kiderült ténynek az ismeretében, hogy ismert, befutott prózaírók közül nagyon kevesen pályáztak. Így a kiírók azon feltételezhető célja is minden bizonnyal teljesült, hogy a pályázat fiatal, pályakezdő írók számára is lehetőséget teremtsen a bemutatkozásra. Kár, hogy a pályázók közül többen nem tartották be a kiírási feltételeket: jelige, terjedeleme, novella műfaj, így vagy kizárni kényszerültek a szervezők, vagy a zsűri nem tudta méltóképpen figyelembe venni a pályázatot. A viszonylag nagy számú értékes és egy-

Elek Tibor 1962. augusztus 17-én született Nyíregyházán. Irodalomtörténész, kritikus, a Bárka folyóirat főszerkesztője. Kötetei: Szabadságszerzem; Helyzettudat és önismeret; Értékválasztás; Székely János; Rényben és árnyékban. Az irodalmi siker természetrajza

máshoz hasonló színvonalú írás következtében rendkívül nehéz volt rangsort felállítani közöttük, és ez lehet az oka annak, hogy a zsűri tagjainak véleménye a rangsort, a díjazásokat illetően megoszlott. Persze, nyilván az is, hogy miként a pályázók irodalomszemlélete, értékrendje, úgy a zsűritagoké is lehet eltérő, mást-mást várhatnak egy irodalmi műtől, a novella műfajától. Viszont a nagyszámú jó írás eredménye az is, hogy kisebb-nagyobb kompromisszumok árán közösen is vállalható döntés született.

A nyolc díjazott mellett én még mindenképpen kiemelnédek tartom a *Nagyszegi történetek*, az *Elesett redut*, a *Boszorkánytánc*, a *Gonosz Nélküli Föld*, az *E kettő kell nekem*, az *Egy történet vége*, az *Álmodás mestere* jellegű pályázatokat.

Mészáros Sándor

A győztesek ne bízzák el magukat

Majdnem minden zsűri és kurátor szívesen vagy kéztördelve panaszkodik arról, hogy a döntés előtt milyen nehéz helyzetben volt. Hála Istennek, teszem hozzá ilyenkor magamban, mert akkor bizonyára volt miből válogatniuk. Hiszen az a rossz pályázat, ahol nincs miről vitatkozniuk, ezért könnyű és túlzottan egyszerű döntések születnek. Tehát: az *Irodalmi Jelen* 2004. évi novellapályázatának zsűrije egyáltalán nem volt könnyű helyzetben, és ez kész szerencse! Magyarán: rendkívül nagyszámú, eltérő színvonalú és külföldi poétikai elveket megvalósító írók közül kellett válogatniuk, így a zsűri tagok döntései is az írásmódok többféleségét tükrözik.

Es természetesen nem az egyetlen és végső igazságot jelentik, mivel az efféle döntések kompromisszumon alapulnak, bár itt végül is konszenzuális jellegű volt a díjak elosztása. Így például az általam legjobbnak

Mészáros Sándor 1959. február 14-én született Bonyhádon. Irodalomkritikus, a pozsonyi Kalligram Könyvkiadó főszerkesztője. Kötetei: A kék hegyen túl, Szövegkijáratok

tartott szöveg, a „Leon” jellegű, nem került díjazásra, mivel nem nyerte el a többiek tetszését. Ezt azért említem, hogy a győztesek ne bízzák el magukat, hiszen az irodalomban nincsenek győztesek. Másrészt nem csak azért, hogy a veszteseket vigasztaljam, hiszen bizonyára van vagy lehet még olyan novella, ami itt ugyan nem kapott díjat, de megtalálhatja a maga lelkes és értő olvasóját. Amiből viszont nem következik, hogy a pályázatra beküldött 126 írás mindegyikét publikálni kellene, mert annyira azért még a magyar sajtó- és folyóiratoknál közlési küszöbe sem kopott el. Am kétségkívül – a díjazottak mellett – van 10-15 novellista, aki megérdemelné az értő olvasók figyelmét, és mindekelőtt a folyamatos szerkesztői műhelymunkát, hogy

az írás mesterségbeli fortélyait jobban elsajátíthassák. Vagy talán csak bíztassák, ha ellankadnának.

Jámor Gyula

Számszerűleg biztos siker

Utólag akár azt is kijelenthetnénk: „a levegőben lógott” az Irodalmi Jelen és az E-MIL által meghirdetett novellapályázat sikere. Mégpedig azért, mert a nyerteseknek nemcsak szép díjakat ajánlott (az első három helyezettnek 500, 400, 300, a különdíjasoknak 100-100 dolláros összeget), hanem nyilván publikálási lehetőséget is az egyre közmertebbé váló irodalmi havi-lapban, esetleg a pályamunkákból összeállító kötetben, a szerző nevének „bedobását” az irodalmi köztudatba. Az igazság azonban az: ha idén tavasszal a pályázat ötle-gazdájának és anyagi támogatójának, Böszörményi Zoltánnak azt mondja valaki, hogy 50-60 novella beérkezik, bizonyosan elégedett lett volna. A végső számolásnál azonban kiderült: a legoptimistább várakozásokat is felülmúlva 126 pályamunka született. Az előlotti örömet az sem tudja igazán elrontani, hogy a jelgés verseny szabályzatának megsértése miatt negyedszáz alkotást ki kellett zárni. Ha a pályázók négyötöde helyesen értelmezte a versenyszabályzatot, logikus a feltételezés: egyötöde nem olvasta el eléggé figyelmesen.

Jámor Gyula 1944. november 13-án született a Szilágy megyei Kárástelken. A Nyugati Jelen főszerkesztő-helyettese

A résztvevők, valamint a díjazásra javasolt művek nagy száma miatt a pályázat szponzora az eredetileg meghirdetett három különdíj helyett öt kiosztására hatalmazta fel a zsűrit. Remélni merjük: ez az a döntés, amivel minden versenyző elégedett.

A mennyiségi siker önmagában természetesen még nem jelentené azt, hogy a 2004-es novellapályázat a beérkezett munkák minősége tekintetében is kimagasló. Hogy szám szerint hány a száz közül az igazán értékes, legalábbis közlésre mindenképpen érdemes novellák száma, abban a zsűri tagjainak – meglehetősen széles skálán mozgó – véleménye is eltér. Magam úgy gondolom, legalább negyedszáz (de

inkább több) mindenképpen akad, bár az sem vitás, hogy a pályamunkák egy része csak alapos szerkesztői „belenyúlással” adható közre (és ezen nem pusztán az alapvető helyesírási hibák kijavítása értendő). Megjegyzendő ugyanakkor: a beküldött írások egy része kétségtelenül színvonalas és közzélhető, de nem novellaként – minthogy más műfajú írás.

Az Irodalmi Jelen és az Erdélyi Magyar Írók Ligájának novellapályázata

Tündér Lala fordulásból, mint a kutyát, lerúgja a lépcsőről a légyfüggöny alatt kióvakodó gyereket. Férfi rúgja így a férfit, keményen, határozottan. A kisfiú némán pördül a kerítés melletti virágágyásig. Négykézlábra áll, néz onnan letről, egyik keze a járda-lapon, másik a feje búbját simogatja, arca elé viszi ujjait, vérzik-e. Nem panaszos, nem kétségbeesett. Ha nem látom, nem hiszem. Az öreg busman szép szavaira gondolok: ha a gyereket megütik, bezárul előtte egy világ. Hozzátehetne volna, ha felrúgják, ha négy métert pörög a levegőben, ha félig a petúniák közt, félig a rózsabokor alatt landol, hány világ zárul.

Mondom Lalának a busmant. Nem a te dolgod, sziszegi szakállát beharapva, de ha ennyire oda vagy ezért az olasz fattyúért, vedd meg. Malacáron megkapod. Előbb vagy utóbb úgyis levágom, megsütöm. Elég ránézni, eszembe jut, lotyót hoztam magammal, egy olcsó kurvát, akit végigszopotott az összes rohadt digó strici, aki csak megfordult a környéken, ahol élt. Hogy menjek ezzel a gyerekekkel valahová, mondd meg? Ebben, mondjuk, van némi igazság. Szép Ilonka, a gyerek anyja szőke, kékszemű. Tündér Lala szőke, kékszemű. A gyerek kreol, és olyan parázsló fekete szemekkel áldotta meg az ég, amelyhez hasonlatost egyedül az indiai nők tartanak.

Mennyi a malac kilója, kérdezem, de egyébként nem kérdezem, csak megvonom a vállam, mintha nem volna dolgom, ki hogyan győtri más gyerekeit.

Este van, este van, ki-ki nyugalomban. Csak Lala nem nyugszik meg soha. Ilyen a természete. Ilyen az élete. Lala nem egy nyugvó férfiú. A félelem működteti, hogy elveszít valamit, hogy valaki kirabolja, elcsalja, elcsábítja birtoka valamely araszát.

Té, Palkó, mondom a szomszéd kisfiúnak, Lala nevelt fiának az estében, a szélcsenddel érkező szünyogokban, amikor végre ki-ki nyugalomban, és mert kívánom, hogy így maradjon: nyakunkon a vihar, ideje hazamennem.

Palkó ilyenkor felnéz a Kopasz-hegy fölötti égre, aztán rám, azután megint az égre, csaldótt tekintete mondja, nem elég, hogy otthon is mindig hazudnak nekem, szomszédasszony, még te is, pedig azt reméltem, te nem hazudol nekem. Elkísérem a romos kerítés sarkáig, onnan már a maga rejtekútján halad, a titkos ösvényen a paréjerdő és a málnabozót takarásában.

Tündér Lala gyanakvó, féltékeny harmincas férfiú. Vastag, szőke haja copfban. A bézbólsapka vagányul szemére húzva. Nyilvánosan soha nem néz az égre. A világot a résen át látja, amit a sapka engedélyez. Fogadna rá, mindenki Ilonkáját akarná begyűrni a hasa alá, ebből az alapmegfontolásból kétszer soha nem indul el otthonról azonos időpontban. Még valaki kilesné és kihasználná távollétét.

A valaki a masiniszta, aki kiinteget a fehér bikiniben lugast kötöző Ilonkának, kiáltva megkérdi, kell-e valami a boltból, visszafelé menet leadja, a kis piros mozdony lelassít ilyenkor. Lala szíve háromszor gyorsabban ver ilyenkor. A valaki most a görbére vénült, tüdőbeteg küllemű juhász, aki nyáját napjában kétszer elhajtja a bakterház előtt, megszórja a környéket jóllakott kullancssal. A valaki a tizenéves kerékpárversenyző, aki esténként elsuhan a birkaszaros földúton. A valaki a nem látszó „mindenki”, egy fekete hajú, csábos mosolyú délvidéki fiú, akiről Lala nem tud semmit, soha nem látta. De biztos benne, van értelme, hogy sompolyogva érkezik haza a munkából, hogy a bozótosból csap le a bakterház szép asszonyára, meglepetésszerűen bukkan elő a reggel harmatos selyemfüvéből, vagy órákon át lesi a hátsó traktust a zöld moha alatt alvó farakások felől. Tündér Lala elmebeteg.

A „mindenki” – akit szép Ilonkája ágyában akar találni, mert igen, legalább bizonyosság volna, enélkül pedig örök kétely és feszültség – én is vagyok. Itt lakom a szomszédban. Lala szerint a nő mind leszbikus. Ő már csak tudja. És ha egyszer leszbikus, Ilonka hadra foghat engem is a nap bármely kíváncs percében. És persze, én kifigyelhetem Lalát, kihasználhatnám a távollé-

tét, tehetek Ilonkával ezt-azt, amikor konyhai-ügyeket tárgyalunk.

Ez is Lala baja. Az, hogy bármit határoz a délutánok bágyadt fényében féltékenység ügyében, némiképp csökkent kapacitású agya reggelre mégis újra összerakja. Ezen a szinten nincs megállás; az új nap újraépíti a fejében: öt ellenségek hada veszi körül, az ellenséges erők arra várnak, mikor tehetik nyakára a kést, Ilonkába a dárdát.

Fütyülök rá. Rájuk. Nekem itt a patak, az erdőszél, a kőasztal, a gépem, benne a regény, a tanácsalanság, itt az egész nyomorgó szabadság. Fütyülök Ilonkára, Lalára, Lala féltékenységére, messze zengő harcaikra. Egy-egy vadabb napon a környék egyetlen gólyacsaldája is összepakol, áteszi székhelyét a patak halkabb árterére, pedig a gyakori költözés nem a gólyák jellemzője.

Ha valaha megfordult volna fejünkben (*Ilonkában, enyémben*) a genitáliák összeírntése, akkor hiába Lala minden különös, jól megfontolt trükkje: egy perccel Lala távozta után Palika, a zabigyerek térül, fordul, átvág a málnabokorsoron, átbújik a kiskonda túrta lyukon a kerítés alatt, átverekszik magát a szőrös-szűrös paréjsávon, máris itt totyog nálam, percek alatt

Para

újra „lökj meg”. Tizenháromszor. Tizenhárom forduló az út az üdvösséghez. Aztán szódát csinálók, hogy legyen. „Csinálsz még szódát?” – kérdezi. Igen, mondom. „Jó” – bólintja menyeyei mosollyal. Azután sóhajtvá betelepszik a homokozónak kinevezett, fűbe borított, téglával körberakott aranyárga vakolóhomok mellé, mint aki kötelező napi penzumát hozza, és renováál a tegnap lebombázott kétbástyás váron. Szép arcán az építkező kisfiúk munkaöröme. Mindez egyetlen óra alatt.

Anyja ekkor veszi észre, hogy eltűnt, megáll a kerítés mögötti dombon, kiáltoz:

Paaalcsi! Paaalcsi!

Borka (ez volnék én), küldd haza Palikát, le kell feküdnie!

Paaalcsi, gyere haza, kihűl a leves!

Vagy más: Az isten áldjon meg, Borka, ne csald át a gyereket, az apja nagyon elveri őt. Meg engem is, teszi hozzá halkan, fájdalmasan.

Palika rám villantja bogárszemét, bújj el, mondja, ami azt jelenti, bújjunk el, bújtassam el, nem akar lefeküdni, nem akar levest, nem akar semmit, itt szeretne, itt maradna. Egyébként is mire jó, fordítja magyarra a rémült tekintet, hazamenni, lefeküdni, amikor annyi szép dolog van a délutáni világban?

I. díj

GERGELY EDIT

1974. április 23-án született Gyergyószentmiklóson.

Költő, újságíró.

Megjelent könyve: Üzenet lélekdoktor szeretőhöz (Erdélyi Híradó, 1999).

felforgatja és átszerkeszti a helyet. Leül a bilentyűzet mögé, teleüti *emmel* a megkezdett tizenharmadik oldalt (*hetek óta mozdulatlan tizenharmadik*), átlendíti a tizennegyedikbe. Nyomkodja a döglött kistévét, nyitogatja az üres hűtőszekrényt, keresi a szukkot – egy ideje málnaszörpöt iszom málnaszörppel. Ivás után felül a díofa vízszintes ágára kötött abronchintára, „lökj meg!” – hajtja magát, lelassul, „lökj meg!”, újra iszik, újra visszaügyeskedni magát a gumiba,

Régebben a gyerek nyuszítva iszkolt, amikor meghallotta Lalát, ha volt hová. „Ne árulj el”, suttogta, és begömbölyödött a tűzhely és a fászkosár közé a konyhában, „ne árulj el!” Fél évbe telt, megy, hunyorog, nyakát behúzza, mozdulatlaná dermed, mint a rettegést jól megtanult, idomítás alatt álló kölyökkutya.

Lala gyűlöli az asszony készen kapott kisfiát. Látom arcán az undort, a fájdalmat, látom fehér

archórén, amit az erős szakáll szabadon hagy, zöldes foltok születnek, látom, rá se bír nézni, de le sem bírja venni róla a tekintetét.

A fiú akár egy görög anygalka. Az ember, ha ölelés közben tudná, most nem csak imitálja a gyerekcsinálást – annak minden hasznos és haszontalan, ám élvezhető résztechnológiájával –, hanem bizony ilyen fiú készül az aktusban, annak valamennyi akadémikus teljességével, ha gondolna valamire, ilyen definitív formát tervezne. Ilyen csuda illatú gyereket. Ilyen hófehér rizsszemekkel teli felszabadult mosolyt. Ilyen engedékeny és kedves kis fickót, akit ha magához szorít, a gyerekecske visszaölel, és mert másutt nem éri át, a nyakat öleli kis koszos kezével, kis hideg orrát odadugja a fül alá, ahol legérzékenyebb a bőr.

Mintha ellíráznám, de hát ez a helyzet, ha líra, ha nem. Gyereken nincs, másképpen viszonyulok. Most tapasztalom, először. Éppen Palika omoló odaadásától érzem először a maga valóságos súlyával, ha valami nagyon tud hiányozni az árva esti órákban. Minden más pótolható, de a gyerek, amikor séta közben odakérdez, anya, mi ez, és miért az, ami, és ha nem az volna, ami, akkor mi volna, azt hiszem, ez nem pótolható. Innen ered a gondolat is, ha befejezem itt, és ha találok egy fickót, aki nem undorít, amikor a bugyimban turkál, összenyálaz fültől fülig – mondhatni, tetőtől talpig nyálaz össze, benne a fültől fülig is –, ha nem látom benne a holnapra vonatkozó csendet, nyugalmat és szerelmet (s ha ezek nem ütök egymást), első dolgom ezzel a fickóval összehozni egy gyereket. Ha szerencsés vagyok, márpedig miért is ne lehetnék szerencsés, a gyerek lent tart a földön. Mondom, csak a megfelelő mester szükséges hozzá. Vagy a megfelelő szem, hogy az önkéntesek közül képes legyen kihalászni a legjobbat.

Palika a nagy digó armada idején fogant, a Nagy Digó Armada évtizedében, amely a kilencvenes évek közepétől máig tart. Az olasz csizma szegényebbik déli végéről kisebb-nagyobb Fiatokon átmasíroz az otthoni, szigorúan szabályozott gazdasági viszonyokban életképtelen férfilakosság tíz százaléka. Villogó fogorárával, mediterrán bájával, lilára borotvált képével, a menekülés lehetőségét lobogtatva elvarázsolja és végigkaszálja Közép-Kelet-Európa elérhető lányait és asszonyait. Egy ilyen reménykeltőnek látszó éjszakán fogan meg Palika. Az olasz kapcsolatból nem is marad egyéb, mint ő, a parázsszemű angyal. Ilonából, a kislányból nem olasz háziasszony, nyolc szénfekete bambino anyja, hanem megesett lány lesz, aki aztán az első anyaországi legény karjára akasz-kodik, aki odatartja neki a kart és egyebet. Lala ekkor lép a képbe.

Palika sokkal később derül ki, nem az első napon, nem az első percben. Nem is a másodikban. Nem kell nagy és kíméletlen elemzőnek lenni ahhoz, hogy a megfigyelő belássa, Ilonka és Lala első közös percére jut feladat éppen elég. Az első két hónapra is jut. Palikára nem marad idő, erő, elszántság. *Valahogyan majd csak lesz ezzel a véletlen gyerekekkel, verje meg az Isten az összes olaszt ott, ahol a farkát lengeti* (idézet Szép Ilona anyjától, Ilu nénitől). Szép Ilonka nem mondta el Tündér Lalának, hogy van egy kisfia.

Ilonka a második hónapban érkezik a patakpartra, a vasút mellé, a százéves bakterházba, a százéves hársfák alá, örül ennek, örül neki, Lalának is örül, belakja a bakterházat, belakja Lalát, bebizonyítja, mennyire szereti a munkát, milyen fontos és milyen szép az élet, milyen nagy dolog a szerelem, a közös munka, a közös tervek, a közös, kiteljesedő élettér.

Ekkor már lejárok nyaranta a Kopasz alá, a faluszélre, a ligetes kisházba, és láthatom, Lala milyen tanácstalan a kétségeivel, azt is, mennyire nem érti, és mennyi mindent nem ért. Ezt én is pontosan így, de néhány jól-rosszul elsült kapcsolattal magam mögött, Lalával egyidősen azt is tudom, mindennek van határa. A relativitás helyi elmélete úgy hangzik: a rossz pasi is jó pasi, ha nincs nála rosszabb pillanatnyilag.

Folytatása a 7. oldalon

Az Irodalmi Jelen és az Erdélyi Magyar Írók Ligájának novellapályázata

Folytatás a 6. oldalról

És láthatom, milyen büszke az ő Ilonkájára. Hogyan vonulnak kiöltözve, kifényesítve vasárnaponként a templomba, a meccsre. Hogyan kísérgeti péntekenként a nagybevásárlások alkalmával, mennek a földúton, mennek, kart karba öltve oda, vissza pedig Lala cipeli a két óriáskosarat büszkén. Lala, aki sokat és sokfélélt dolgozik a falunak: a faluközösséghez akar tartozni. Az ember társas lény, mondja boldogan. Látom a férfi mérhető boldogtalanságát, de tudom, a boldogság rendszerint egyetlen perc. Nagy egyezés idején kettő. Kiváltságosoknál három. De több szinte soha.

Még nem múlt el az első boldog perc, amikor megérkezik Palika. Nagypapja (Ilonka apja) meghal, Ilu néni megbetegszik, Ilonka testvére kénytelen kezdeni valamit az anyátlan-apátlan fiúcskával. Összecsomagolja, egy hajnali vonattal megérkeznek. Palika ekkor két éves. Fattyú, göndör, fekete és tündéri. Lala elől az anyóséknál töltött hónapok idejére eldugták a tündéri kiskölyköt, mint idő előtti információt. Volt némi logika a rejtésben, hiszen ha Lala eleve ajándékba kapja a gyereket, a világ tán nem olyan gyönyörűséges, mint a felhőtlen első hónapokban. Márpedig az ember felhőtlen szeret, ha választhat.

Ma pedig ma van. Augusztus tizennyolcadika, péntek, ma énhozzám jó a szerelem. Holnaptól háromnapos ünnep: szombat, vasárnap és István. Három hónapja nem mozdultam ki a tanyáról. Két hete meszelek, takarítok, kannából, ciszternából locsolok a rettenetes aszályban, mert azt akarom, ha belép, úgy érezze, a paradicsomba váltott jegyet. A négyes vonathoz ülök ki a töltés fölé.

Ragyog minden. Tanulom a pillanatot, amikor az ember azt gondolja, még három perc és négy óra, kinéz, és körben ragyog az ég, ragyog a sín-pár, ragyognak a fekete akác- és a zöld hártörzsek, ragyog a háztető, a tetőn a tévéantenna, ragyog a bibic, amikor kis ívben körbefordul, ragyog az augusztusi cserebogár, ahogy az árnyékba igyekszik. Szóval: ismerem ezt a pillanatot, régi ismerős. És ennél csak jobb jöhet. Szebb. Nem ballagok be az állomásra, egy járatral később is érkezhet a kedves, akkor meg fölösen gyúrok le három kilométert, amire sen-

kinek nincs szüksége a mai kalóriaszegény világban. És (ám és!) annak sincs párja, amikor innét leskelek, másfél kilométerről látjuk egymást, minden talpfa koppanásával közelebb érünk, látom, ahogy fehér inge sietében mellére simul, azután már hallok is inge suhogását, ahogy közelít a nyári délután kátrányszagú csendjében.

Nyalábnyi laput tépek magam alá, bebújok a töltés melletti hársárnyékba úgy, hogy amikor a kedvesem kihajol a lehúzott ablakon és keres, lásson, de Lala, aki az egész napot itthon tölti, ne jöjjön ki beszélgetni. Sok mindenkit nem kívánok magamhoz közel a négy óra előtti pillanatokban, de Lala még a listára se kerül fel. Különben Palikát neveli éppen.

Arra neveli, tilos hátramennie a befogott kóbor kutyák ketreceihez. Palika egy ideje nem bújhat át a felém nyitott kerítéslukon, nem birkózhat meg a bozótos málna és a tüskés disznóparéj felém vezető csapdáival, nem verheti tele a megkezdett gépoldalt sűrű, fekete emmekkel, mert ha igen, ha a tiltás ellenére mégis átoson, nevelőapja igen gorombán megfenyíti. S amióta nem jöhet, legalábbis félelem nélkül nem, hogy belakja a kertemet, a szobámat, a homokozóját, rászokott az éhhalál szélén döglődő kutyák látogatására. A kutyabefogás Tündér Lala egyik hivatása a faluközösséget. Palika kis keze átfér a drótból készült ketrecajtókon, benyúl, simogatja, vakargatja, becézi a beteg, éhes kutyákat. Azok pedig nyalják a kezét. Arcát, amikor a dróthoz szorítja.

Hogy miért tilos? Mert elkapja őt a sötétlő tájban igen elterjedt kampós fenyőomanó.

A fenyőomanó így morog: aghrrr. És kampójával az engedetlen gyerek fejére csap. Ha valami tilos, előbb morog, azután üt. De egyszerre is moroghat és üthet. Lala éppen kampós fenyőmanóként okítja a fattyút. Státusa szerint ő ma itt a fenyőomanó: kihajol az ablakon, azt hörgi: ahggr, és bottal lecsap a kék mackónadrágban, kék trikócskában rettegve futkosó fiúcskára.

A bakterház első traktusán, a járda fölötti hosszú falból négy dupla ablak nyílik. Ezek az ablakok nyáron mindig tárva-nyitva. Alattuk betonjárda. A járda a baromfiudvar felé zárt kertkapuval végződik, hogy a tyúkok és egyéb kétlábúak ne kaparják szét a belső udvar virágá-

gyásait. A másik irányba, a sín-pár felé, keretes vaskapu, rendszerint nyitva, mert a szibériai medvevadász láncra eléri. A kutya által ellenőrzött területen a legbátrabb idegen sem mer átvonulni. Itt, ezen a tizenöt méteres betonsávon futkos Palika. Ugrik néhány lépést, megáll pislogva, kémlel a következő ablak közelében, Lala az ablakból a kisfiú fölé hajol, ahggr, és lecsap a bottal. Menekül a gyerek, mindenütt nyitott ablak, mindenütt Lala és Lala recsegése, mindenütt a suhanó bot. A gyerek nem néz fel, csak a fenyegető hangot hallja, s a hangot követő ütésre reagál, fut néhány kétségbeesett métert, megáll, ahol éppen menedék, de újra a hang, megint az ütés a fejére.

Ők nem látnak engem, nem látnak ki a kerítésen. Nem tudom eldönteni, mi történjen. Tudni sem akarok, látni sem. Semmit nem akarok, csak hogy végre négy óra legyen, becsukjam magam mögött a kaput, az ajtót, összehajtsam az ágyterítőt és lenyúzzam a kedvesről a lenyúzandókat.

Nem ezt akarom látni. Mégiscsak le az árnyas domboldalról, be a sínek közé, az öreg talpfákra, a kikopott töltésre. Ezerhétszázhetven talpfa a váltókig. Be, hátra se nézve. A léptek ritmusában zökög odabent a heti olvasmány, az Énekek Éneke valamiért megragadt szószeredete. A szavak. Dallamsorok jelentés nélkül, csak mintegy kisöpörve az elhagyott látványt: *hegy, völgy, domb, mező, föld, si-va-tag, szik-la, szirt, fo-lyó, tavacs-ka, for-rás, sző-lős-kert, te-rasz, fű-szer-á-gyás, di-ó-li-get, grá-nát-al-ma-liget, Li-banon, Li-bá-nus, Si-on, Je-ru-zsá-lem, Tir-ca, Damasz-kusz, Badl-Ha-mon, Gi-le-ád hegye, A-ma-na ormai* – kattog, mozog, visz, átforgat, nem dolgom, ami nem dolgom, mert nekem más a dolgom. A gránátalmaliget az első pont, amikor már nem látom Palika kétségbeesett szemét. A koppanás viszont még idehallik. Tovább és tovább: *al-ma-fa, fű-ge-fa, pál-ma-fa, céd-rus, cip-rus-ág, rügy, ve-nyi-ge, sző-lő, po-ma-grá-nát, nár-dus, mir-ha, á-lo-é, sáf-rány, fa-héj, töm-jén, hen-na, ő-szi-ke, li-li-om, rózsa, mandra-góra, Sa-la-mon ki-rály, ki-rály-nő, sze-rel-mes, sze-re-tő, if-jú, pász-tor, ör, kal-már, kard-for-ga-tó, ba-rát, test-vér, fér-fi...*

Már-már belezavarodva a szótagokba, a hosszú és rövid szótagok és a talpfatávolságok

ellentétes ritmusába, törlődik Tündér Lala, a bakterház, a kampós fenyőomanó. Eljutok a kedveshez, aki jön hozzám, valahol messze fűtlyent a vonat, besiklik a szerelvény a patak völgybe, a völgyembe, völgyünkbe, lehúzza az ablakot, várja a hársak harsányzöldjét, ahol állnom kellene. Várni őt. De most nem. Nem most. Most minél messzebb jutni innen, kívül lenni a látó- és hallótávolságon.

Testrészeket, megérintendő testrészek ragyogó sorát látom menekülés közben: *fej, haj, bársony-bőg, csi-pő-csont, arc, ha-lán-ték, or-rocs-ka, fül-cim-pács-ka, száj, fog, íny, nyel-vecs-ke, nyak, mell, hó-kar, kéz, köl-dök, á-gyék, öl, tom-por, hor-gas-ín.*

Néhánszáz méternyire a bakterháztól, közel az állomáshoz halk, csengőszerű fűtlyel jelez a mozdony, itt vagyok, csókolom, és piros orrát kidugva elősíklik a sűrű erdőből. Az innenső, szabadabb, fákkal kevésbé benőtt oldalra állok, ahol várni szoktam. De erre nem kerül sor. A szerelvény sikítva fékez, a masinista leugrik a vészfékező gépről, lohol visszafelé a bakterház előtti átjáróhoz, mint egy tébolyult sprinter, kézzel kanalizva oldalra a levegőt. Én is. Attól félek, nehogy a kevesemmel történt volna valami, talán lelépett a lassító kocsirol a sietségben. De nem. Közeledve, amikor megkülönböztethetők az alakok, felismerem. Felismerem fekete hátizsákját, azt, hogy kívül áll, kívül, elvesztetten a síneken toporgó, tanácstalanul hullámozó tömegen. Se visszafelé nem indul a többi utassal, se erre, ahonnan én jövök.

Elérem, odaölel. „Először azt hittem, te vagy a sínek között.”

Semmi baj, szorítom, bújok hozzá mentünkben, nincs semmi baj.

A visszaút nagy ívben, végig háttal a bakterháznak, az alvó szunyogok és lesben álló kulancsok miatt ritkán járt gyalogösvényen. A szandál alatt ropog a száraz, megdőlő kóró. Miközben kerülünk, úgy nézek, mint aki nem is néz át a málnáson. Mint aki nem kérdezi, nem tudja, nem érdekli, kié lehet az a kis test a fölszabdalt, szétkent kék trikócskában a sínek között. De mondom, úgy nézek, mint aki nem akar látni, aki nem kíváncsi. Úgy nézek, mint aki nincs itt.

Feszült, szomorú, drámai világba kalauzoltak

Folytatás az 5. oldalról

Különös, száraz, pragmatikus fordítás-nyelv van kialakulóban. Mintha a szerzők jelentős része nem az anyanyelvén írna.

Persze lehet, hogy mindez az iskola, a televízió, a számítógép, az utca, a reklám együttes hatása. Az a gyanúm, hogy a legsűrűsebben mély, alapos és széleskörű olvasás-kutatást kellene elvégeztetni. A novelláirói szép ambíciókat tápláló, jórészt fiatal szerzők mintha nem ismernék, nem olvasnák az elmúlt száz, száz-húsz év magyar íróit. Felsorolhatnék harminc nagy magyar író, Arany Jánostól máig, akiknek semmiféle hatását nem éreztem az írások többségében. Mintha Ady és Krúdy és Kosztolányi és Karinthy és Babits és József Attila sosem élt volna. Sem Dsida, Tamási, Áprily, Karácsony Benő.

Szinte-szinte úgy tetszik, hogy elveszőben az anyanyelv. Nem tudom, mi következik utána.

Az talán már nem a „nyelvi műveltségre” tartozik, hogy milyen ritka a sajátos nyelvi lelemény, az egyéniségre jellemző fordulat. A Katángkóró című, díjazott írás szerzőjéről ugyan még csak azt mondanám, hogy jó ígéret – de pityókos, hajléktalan lumpenokról szóló novellájában van egy sor, amelyet már sosem felejték el. A templom Cseh Katalin szerint istentisztelet után *úgy ürült ki, mint egy üveg vodka*. Remek.

3.

Nemigen voltak vidám novellák: feszült, szomorú, drámai világba kalauzoltak, halál- és nyomor-közeli világba, ahol a vidámodás is erőltetett és vad, a mulatás is szomorú és kegyetlen, összeszorított fogú és tomboló.

Nem hiszem, hogy ez csak (mondjuk) az akció-filmek hatása lenne.

Attól tartok, ez az életérzés (halálérzés?) nemcsak utánozás, mímelés, avagy a drámai fontoskodás csábítása.

Nem: ebben sajnos igen sok a hiteles elem.

A XXI. század elején sajnos igen sokan átérzik, átérezzük, hogy nálunk hatalmasabb erők – gazdasági trendek, érdekek, erővonalak

mentén politikai és katonapolitikai, óriástank hatalmú törekvések – akaratlan szolgálai vagyunk. Jó, ezt egy kicsit túlfogalmaztam – a lényeg azonban mégis ebben rejlik. Nem a szellem és az erkölcs reneszánszát éljük, hanem az erőét. A drámaiság a sorsunkban rejlik. Már nem váratlan a robbanás és robbantás, a merénylet és a katasztrófa. A feszültség majdnem olyan, mint egy állóháborúban.

Ez nem kedvez sem a fiatalos optimizmusnak, sem az érettebb kori tervezésnek. De még a karrierépítésnek sem nagyon. Ettől lesz dühösen mámoros és rosszkedvű még a szerelem is.

A gépi(es) szórakozás változatos unalmában megjelenik a vágyakozás a rendkívüli – van (jól megírt) nekrofil novella is,

Januári lapszámunkban Bodor Pál bővebb értékelését közöljük a novellapályázatra beérkezett munkákról.

4.

Érdekes volt számomra, hogy ebben a mintegy millió leütésnyi (karakter számú), irodalminak szánt írásban sem az uralkodó szociális gondok, jelenségek, problémák, sem a nemzeti érzés, a kisebbségi sors, az etnikumok, nemzetek közötti viszony ágas-bogas kérdései nemigen jelentek meg. (Leginkább az egyik kitűnő, Szerbia-Montenegróból érkezett írásban jelentkezett markánsan az utóbbi szindróma, meg az egyik erdélyi magyar szerző köolaj-

vidéki, Havasalföldön játszódó novellájában; érdekes írás foglalkozott a – mondjuk így – Trianon-görccsel, s a nemzeti színekkel; néhány memoár- vagy riportszerű elbeszélés érintette a nyelviség és a nemzeti identitás kérdéseit. Egészében azonban a befutott írások tíz százaléka sem fordult a szociális és a nemzeti probléma felé.)

5.

Első olvasásra huszonegy írásról tételeztem fel, hogy esélyes lehet díjra is, huszonnégyről, hogy díjra nem terjeszthető elő, de közlésre (esetleg némi szerkesztői segédlettel) igen, nyolcra pedig, hogy határeset: a zsűrinek közösen kellene döntenie ezekről. Maximum húszsoros, de gyakran csak öt-tíz soros értékeléseket írtam ezekről. Számos íráson (legalább mutatóba, néhány oldalon) elvégeztem a szerkesztői kéziratgondozást, kijavítottam a hibákat, vagy legalább felhívtam rájuk a figyelmet. Harmincnégy írásról azt írtam le, hogy közlésre – javítgatással sem – esélyesek.

6.

Júliustól október végéig olvastam a pályaműveket, és mint a nyilvánosságra kerülő írások olvastán kiderül, igen bőséges és értékes volt a termés.

Mivel nem vagyok sem a Nyugati Jelen, sem az Irodalmi Jelen belső munkatársa, alkalmazottja, nem vagyok azzal gyanúsítható, hogy gazsulálni akarnék a pályázatot kiíró és a díjakat saját vagyónából fedező Böszörményi Zoltánnak. Mint tudjuk, erre nemrég ráduplázott: 40 000 dollár összdíjazású regénypályázatot írt ki. Lám, egyetlen ember olykor többet tesz, többet tehet, mint megannyi hivatalos fórum, szerv, intézmény.

Külön köszönetet kell mondanom Jámbor Gyulának, mert stílusosan, ízlésesen, színvonalasan tette nehéz kötelességét, az egymástól távol lakó zsűritagok „koordinálását”, a javaslatok egyeztetését, az eredményhirdető ülés levezetését, a díjak átadását – kitűnő házigazdánk volt.

Az Irodalmi Jelen és az Erdélyi Magyar Írók Ligájának novellapályázata

A fiatal özvegy külföldre szökött, egy budai otthonba vitte a gyereket; már mások is laktak ott délről. Éjjelente sikoltásokra ébredt a környék, az anyák álmukban emlékeztek, de volt, aki nem bírta sokáig, maga elől is elmenekült, hátrahagyva gyereket, távoli idős szülőt, bezárta magába voltját, a jelen megszűnt számára. Milyen anya az ilyen? Babusgatott kicsi embert, gügyögött hozzá sírva, azután ráunt, és fálnak fordulva hallgatott. Az ajtókról lepergett a festék, az új réteget is lelökte magával a régi. Tejbegríz és tarhonya, borsó és rizs örökké, burek és joghurt sehol, meddig lehet így?

Ennyi volt, amit az újságíró gépbe vitt, a többi a fejében kavargott, valamiért nem hagyta magát megírtni a riport. Nem adta fel, makacsul visszajárt, beszokott közéjük, a Száva mentéről – onnét származott – szeretett volna hallani történeteket, de mindig másról beszéltek, az a nő is, aki ott született. Senki se mesélt a háborúról, önmagukat tállalták újra és újra, mindig másik történetben. A merészebbek hosszú combjára tették kezüket, beletúrtak hajába, jegyzetei közé írták, hogy volim te, rajzoltak mellé görbe szíveket is, és nyilatkat, ami a szívből égbe vitt. Elérni a Holdat, belemenni a közepébe, elbújni az éjszaka elől – ezt a boszniai lány mondta, akinek anyja magyar volt, apja muzulmán, ő a hovatarozásáról nem nyilatkozott, gyerek akar mindig maradni, ha ez elég, mondta, már tizenhét évesen.

Sokáig hallgatva őket arra a következtetésre jutott, hogy nem is sok történetet hallott tőlük, hanem csak egyetlen egyet. Az újság sürgette, írjon már valamit; írt, aztán kinyomtatva látta, hogy semmi köze a valósághoz, egészen más jött ki belőle, mint amit leírni akart. Az éjszakáiban elkezdett dagadni egy szörny, aminek ébren félt nevet adni, a világ gonosz, ennyi, próbált legyinteni rá.

A gyerekről megtudták, hogy nem az övé, mesélte az egyik nő. Kerülték, de nem bántották, réginek számított közöttük, mert egyre több lett az új idegen a faluban. Ő volt az, aki kiugrott az emeletről, miatta másnap már rácsot szereltek a szűnyoghálók helyére.

A kis barna mindenkivel hideg volt, távolságtartó, de az újságírónak megvallotta titkát, hogy undorodik a férfiaktól. Hamarosan összefeküdtek, mert valakivel mégis kell, és az újságírótól nem undorodott már, egy hétig boldog volt vele a többiek irigysége miatt. Elmondta húga gyerekének történetét, hogy azt is írja meg.

A húga gyerekének apjával egy fiatal lány fél-tős bátyja végzett, de nem az áldozat volt a bűnös, hanem a lány, akit nem zavart, hogy nő embert csábítgatott. Nem szerelemből, csak a háború miatt tette, legalábbis így vallott a bíróságon, tanúként. A falu asszonyai inkább őt látták volna holtan, mert férjüket féltették tőle. Derékig érő haját markolva fél falu szerelmeskedett már a lánnyal, a perverzettek mint parázna ábrándjukat vallották be otthon: nejük féltékenységét szították, és amikor a féltékenység heves szexuális vágyba csapott át, a férjek a lány nevét kiáltották, nem képelegve róla, hanem rá emlékezve értek a csúcsra. A feleségek okosabbika értette a játékot, belement a szerepcserébe, jól jártak így maguk is, de ettől még, vagy éppen ezért inkább a lány halálát kívánták volna a fiatal férfi halála helyett. A gyerek anyját drogos katonák erőszakolták meg, fiatalok voltak, gyerekek, utána agyonverték az anyát, de lehet, hogy még előtte. Így került hozzá a teljesen árva kis-

Egérúton a folyóhoz

gyerek, elhozta magával az otthonba. Biztos volt benne, hogy lent már elfelejtették a húga és sógora történetét, fele falu meghalt vagy elszökött, a másik fele jobbnak látta, ha hallgat, ki tudja, mi van a dolgok mögött, és mindenkinek ott a maga baja. Mintha egy másik időnek szereplői lettek volna, akár vissza is mehetne közéjük, de még várni akart valameddig. A kiszemelt házastelest néhány napig, éjjel beszökött a folyó felől, másnap már eldöntötte, hogy marad. Az újságíró fogta a fejét, hogy megint mibe keveredett, de aztán úgy szerelmeskedett a lánnyal, hogy arra a másokra, az elmeséltre gondolt délről, akinek derékig érő haja volt, és rágondolva hevültek a falusiak. Soha sem látta, mégis hatott a képzeletére.

Az otthon lakói elfásultak, gyűlölködni se volt kedvük, se egymással, se az újakkal, a beköltözőket nem kérdezték, hogy kifélék, mifélék, de lassan minden kiderült mindenkiről. A gyerek is nőtt, zavaros történetek között, nagynénje éjszakai lihegése ijesztette, amikor az magán segített a paplan alatt, de kihallatszott hozzá később az is, amikor az újságíró maradt szerelmeskedni.

Állt a falusiak közé, hogy segítsen a földeken, hol kapált, hol termést szedett, így szerette meg a síksági földet. Régi otthonára, a hegyekre emlékezett, erdőre és csendre. De nem szívesen emlékezett. Az időse nő, aki gondozta, elhallgatott, ha a múlttól faggatták. Bolyongásaik a menekültszállításokon, ideiglenes lakások, utazások emlékeztetése, próbálta kibogozni, miről is van szó, nevetett, ha nevettek, csendben volt, ha azok is hallgatagon léptek tőle tőle, kapavágásokkal mérve az időt. Akkor is nevetett, amikor rajta nevettek, ez gyakran előfordult. Később elterjedt róla, hogy fél a nőktől, nem ismeri a női testet. Nem hitték, amikor elmondta, hogy látta a gondozónőjét meztelen, meglepte, nem hitték el neki, csak akkor, amikor részletesen elmesélte, amit látott.

Másnap valaki parázna rajzot ragasztott a hidrofór házára, aláírással. Kellott is a szöveg, mert a rajzolt kuszaságot csak így lehetett értelmezni, a gondnoknő pinája, írta alatta, és már a földekre ért a munkásokat szállító autóbusz, de még min-

rújének takarásába, és arra kényszerítették, hogy nézze meg őket közelebbről. Amikor a munkavezető felfedezte, hogy hárman hiányoznak, felháborodott, nem igaz, hogy három embernek egyszerre kell fosni, kiáltotta, és elindult a vadmeggyes felé. Sokáig maradt ő is, de amikor végre felbukkant, nem düh, inkább csak zavar látszott rajta, restelkedés. Másnap a két lánynak felmondattott, azon a címen, hogy nem fogadnak szót a parancsnak, pedig ennek épp az ellenkezője volt igaz, hiszen térdelve engedelmeskedtek neki. A hülye az maradhat, mondta a főnöknek, a gondnokának alig van más bevétele, meg különben is bikaerős, jól dolgozik a gyerek... Igazából a gondnoknő szeretője járt közbe a fiú érdekében, a munkavezető szívesen megszabadult volna tőle, de a férfi szava sokat nyomott a latban, a főnök kertjét ingyen kaszálta, de rokonok is voltak valahonnét.

Az otthonlakó másik öregnek örökké bot volt a kezében, kicsit sántított, de nem amiatt szorongatta, inkább csak játszott vele vagy fenyegetődzött, ha felidegesítették. Várták az öreg halálát, hogy a háza árából befizessenek egy nyaralóra, de mire az öreg megunta és meghalt, a ház ingyen se kellett senkinek. Boldog volt, aki földönfutóként élt a házzal rendelkezők között, mert előnyben volt velük szemben: könnyebben menekülhetett, és könnyebben kapaszkodott meg máshol. Az öreg a bottal verte az ágyat, örökké szitkozódott. A nő az ablaknál állt, amikor meghalt, előbb csak finom neszt hallott, aztán koppanást. Lecsúszott a bot a paplanon, földre esett. Az öreg addig soha sem engedte ki kezéből, ha ágytálazták is, szorította. Többször vágott végig az őt ápolón. Sajnálta az öreg halálát, valaminek ismét vége lett, a botot emlékül vitte magával, és azért, hogy ne fájjon annyira a vég. Később, amikor rosszul lépett le a teherautóról és eltört a lába, a bot hasznos társa lett.

Menekülések első napjainak történeteit mesélték, hogy megérkeztek, azt egyik helyen sem hitték el. A menekülésnek első napja biztos, az utolsót honnét ismerné fel az ember? Felírta a mondást az ajtófélfára, ahová a helyiek régen G+M+B-t krétáztak. A hely megváltozott, új szokások nincsenek, vissza a voltba tilos, enni kell, élni kell, a sorrend mindegy, legyen erő, ez a fő, de ez is sántít, mint minden mondás, ami nem a cselekvést meséli: ha nincs erő, élet sincs, és akkor a küzdésről beszélni minek?

Huszoneves a gyerek, még valamelyik menekültszálláson állt meg benne az idő. Mi dolgunk itt, kérdezi gyakran. A lentiekben ébred a remény, árulják a portákat, odaér a nyugat. Az ő házat is kéri, napok kérdése és kiderül, hogy papírja nincs róla, és akkor mindent kezdhet elől. Néha könnyű dönteni, ha már nem keresi az egérutat az ember, és megelégszik a kutyák csapásával is, ami levisz a folyóhoz, de vissza már nem.

Amikor befejezte a riportot, leborotválta többnapos szakállát, hosszan fürdött, legjobb nadrágját vette fel, és elment ahhoz a lánnyal, aki a Száva mellett született. Hiába magyarázta neki, hogy két hónapig másra sem gondolt, csak a témára, hiába próbálta érzékeltetni vele, hogy micsoda gyönyör késznek tudni végre az írást, a lány csak vihorászott, és melltartóját akarta kapcsolni vele. Lefeküdtek, de nem maradt nála reggelig, az elnéptelenedett városban keresztül gyalog ment haza, azt akarta, hogy nehéz legyen, hogy végül nagyon fájjon az út. Úgy érezte, hogy a gonosz elzavarhatatlanul a közelébe fészelt.

II. dűj

NAGY FARKAS DUDÁS ERIKA

1960. november 29-én született Kishegyesen (Szerbia-Montenegró).

Költő, prózaíró.

Négy közös kötetben szerepel írásaival.

Miért kell simogatni saját magát, azt is kibeszélte: ha éjjel rátör az emlékezés, csak úgy csitulhat benne a félelem. Már egyre durvább képzelgésre van szüksége, hogy a kíváncsisággal legyőzze magában a rémségeket.

A másik nő is mesélt egy másik, fogyatékos gyerekről. Gyakran volt munka nélkül, néha be-

dig fetrengtek a nevetéstől, csak a nőnél érdekelt a férfi hallgatott, remélte, senkinek se jut eszébe, hogy ő igazolni vagy cáfolni tudja a rajzot. Pornófilmekben edzett fiatalokban furcsa vágyakat ébresztett, aznap jól haladt a munka, az unalomnak nyoma sem volt. Két fiatal lány, a többiek cinkosságával, becsalta a fiút az útszéli vadmeggyes mögé, aztán tovább, a szederindák sú-

Az Irodalmi Jelen és az Erdélyi Magyar Írók Ligájának novellapályázata

Abban az időben az iskola semmilyen megerőltetést nem jelentett számomra. Pofonegyszerű volt minden, és ott, a faluban még könnyebb volt, mint azelőtt abban a városi iskolában, mert románul beszéltem, és némi olvasottsággal is rendelkeztem – körülbelül a hatodikosoknak kiadott házi olvasmányokon voltam túl harmadikos koromra –, több kötet Jókait, Mikszáthot, Gárdonyit olvastam ki ekkorra, éppen Mark Twain, Dickens, Dumas, és a jó öreg Verne Gyula volt soron. (Egyébként nagy büszkeséggel nyugtáztam, hogy Verne is magyar író.)

Az igazgatót néha megszállta valami. *Összecsapatta* egyazon terembe az osztályokat feladatul adva, hogy egy nyolcadikos felügyeletével szép sorban írogassuk le az iskolákban akkortájt rendszeresített Pionier-1 márkájú légpuska használati utasítását, hadd kezdődjék el minél korábban a hazafias nevelésünk, a pionírszövetség működési szabályzatát, vagy – jobb híján – a pártfőtitkár valamelyik aktuális beszédét. (Ez akkoriban volt, amikor köztársasági elnökké nevezette ki magát, és jogarral, meg mindenféle marhasággal is felszerelkezett, talán 1972-ben, amikor Titóval közösen átadták volt azt a Vaskapunál épített vízierőművet.)

– Isznak, mint a csap! – mondta bizalmasan a hetes, aki átlopakodott a szomszédos épületben levő irodához, és belesett az ablakon. – És úgy szivaroznak, mint a törökök. Ebből ma nem lesz tanítás!

Örvendezni azonban nem lehetett, nem volt minék, mert a rendes szüneteken kívül nem tartózkodhattunk az udvaron.

Mit mondhattak vajon a nyolcadikosoknak? Mivel fenyegették meg őket? Nem tudtam meg semmit, nem árulták el, de tizenkettőkor a megbízottnak menni kellett a tanáriba a füzetekkel, és egyikből sem hiányozhatott a szorgalmasan lekörmölt, többoldalas szöveg, színessel aláhúzogatva, alcímekkel kiemelve, mintha egy túlbuzgó pedagógus végeztette volna el velünk az ideológiai alapozást azon frissiben, buzgón, ahogy visszatért az agytágításról.

Előfordult, hogy sikerült lemásolnunk a kiadottakat, és fél egykor már hazaengedtek. Ilyenkor csellengeni lehetett a falu között egy kicsit. Ráérősen szoktunk bandukolni, ha már ilyen ajándék-időt kaptunk. Megesett, hogy cserebogarat ettünk a leánykákkal. Esetleg meg is vizsgáltuk egyiket-másikat, hogy miben különbözik a fiúktól. Néha-néha meg összeverekedtünk.

Biztos, hogy semmilyen hatása nem volt az államszocializmus túlzott sulykolásának, mert határozottan emlékszem, egyik örökösen visszatérő témánk az volt, hogy a piros-sárga-zöld vagy a piros-fehér-zöld-e a *magyar szín*? Én a piros-fehér-zöld pártján voltam, sőt azt is sejtettem, hogy a magyar nemzeti lobogón hosszában helyezkednek a sávok, az olaszon pedig állók, olyanformán vannak, mint a román zászlón, vízszintesen. A másik bökkenő az volt, hogy egyikünk sem tudta a sorrendet: a piros van-e felül vagy a zöld? Addig-addig töprengtünk – mert a tanítókat, a plébános urat, de a szüleinket sem mertük erről megkérdezni –, míg nem elhatároztuk, előbb-utóbb keresünk egy alkalmas embert, akiben mindannyian megbízunk, és többünk jelenlétében kérdezzük meg tőle a zászló-ügyet, mert annak semmi hite sincsen, ha valaki azzal jön, hogy: *édesapám azt mondta*, vagy: *nannyótól megkérdeztem, mert ő láthatta, mikor a magyarok béjöttek volt negyvenbe...*

A zászló-szakértő Joppán bá' volt, a pásztor. Nagyon öreg volt. Azt mondták róla, hogy még a nyolcvanas években születhetett, talán 1888-ban, de elírták a keresztlevelet, és papíron 1868-as, pedig azóta több rendszer is megváltozott – volt az a régi magyar világ, a régi román, megint magyar, s most ez a népi demokrácia. Szóval: ez a nyolcvan felüli ember alkalmas volt arra, hogy megkérdezzük, és nem volt okunk, amiért ne bíznánk benne.

Joppán bá' – még a legöregebb falubeliek szerint is – mindig csordapásztor vagy pakulár volt. Legalább hetven éve ezt a két foglalkozást űzte. Soha nem volt semmilyen merészebb terve, nem vágyott máshová, főleg városra nem, és nem

akart vagyont gyűjteni, felesége-gyermeke soha nem volt. Nyáron a juhokkal járt – ez azt jelentette, hogy Szent György napjától a hó leestéig –, a telet pedig abban a kis faluszéli házban töltötte, amit a szüleitől örökölt, de télvíz idején sem tudott elmaradni a birkáktól. Más esztendőben – ha éppen olyan volt a kedve, megunta a juhokat, s valami kicsit mégiscsak változtatni akart az életmódján – elvállalta a marhák őrzését. Mesélték, hogy ezelőtt többnyire a jobb gazdáknál telelt, ahol volt ötven-hatvan állat, és akkor is ment, ha különösebben nem invitálták, juhot nyírni, körmöt vagdosni, mintha kötelessége lett volna megnézni a jószágot, ellenőrizni az állapotát, hogy tavasszal hiánytalanul lehessen minden egészséges állatot *béfejni*. Hihetetlen, de minden juhot, berbécsot, miórá, csordába járó lovat, kancát, csitkót és tehenet, ökörtinót, üszőt ismert, mint más halandó az embereket, ő úgy különböztette meg az állatokat. Csak rápillantott, és máris mondta... A járásáról, az állásáról felismerte: ez egy hároméves juh, gazduram úgy cserélte volt egy kecskellóval a tavalyelőtti, vagy: ez a berbécs már tizedik éves, elég gyengék a fogai, esztend' ilyenkorra jó lesz levágni, vagy eladni a mészárszéknek, s helyette azt a vakisa kosdabarányt kellene meghagyni, azt, amelyik

III. díj

1963. április 25-én született Urikányban.

Vállalkozó, cégvezető, az Erdélyi (könyv) Műhely szerkesztője.

Megjelent könyvek: *Az utolsó tanító* (Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2003).

a Nagy Berci-féle kostól való, met erősen jó fajta...

Amióta meglett a kollektív, talán még többet volt az állatok között – azt beszéltek –, mert az új módi szerint a közös állatai együtt, a faluszéli istállóknak telelték, több lehetősége volt a haszonállatokat egyben, tömegben látni...

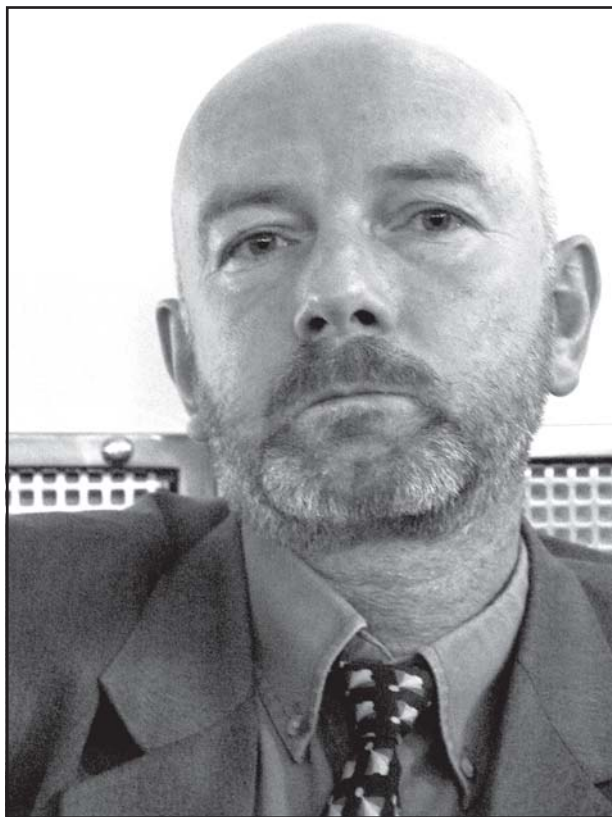
Én úgy találkoztam volt véle életemben legelőször, hogy jött egyszer hazafelé valamelyik

kora tavaszi napon, ott bandukolt a juhok mögött a nehéz márciusi sárban.

Valami csapnivalóan kiábrándító havas eső hullott, de az öreg rendületlenül, nyugodtan baktatott a sereg mögött, mintha gyönyörű napsütés buzdítaná a téli egyhangúságból ébredő vidéket. A hátizsákjából egy szép fekete bárány bámult rá a világra, egy másikat pedig – amelyik akkortájt születhetett, mert még magzatvíztől volt nedves, és vörhenyes köldökszínőr lógott a hasán – ölben vitte, úgy tartva a karján, mint más a csecsemőjét. Hitvány gumicsizmája elől-hátul lyukas volt, úgy ájtárt rajta a sáros latyak, mint cűg a szellőző tisztaszobán.

– Fiaim, az úgy van – mondta minden kérézés nélkül, amikor érdeklődtünk nála a zászló ügyében –, hogy fűjöl a piross, ott, az ég felől, a közepe a fehér, az aján pedig a zöld van. Az igazi címer nem ez, amit a komonisták mocskoltak belé, dehogy! Azon angyalok vannak kétfelől, felette a Szent Korona, s alatta az országok és tartományok címerei, kicsibe, egymás mellé szerkesztve. Ez az, amelyik még a Ferenc Jóska idejéből való. Ez vót, ilyen vót, amikor én gyermek vótam. Biza. Előtte vót a Kossuth-címer, negyvennyócba, de azon nincsenek angyalok, és

SIMÓ MÁRTON

zöldve, hogy fűnek-fának el fogjuk mesélni, hogy Joppán bá' révén látunk tisztábban a zászló-ügyben, és semmi értelme a veszekedésnek, a piros felül van, középen a fehér, legalul a zöld...

Azt a mai napig sem tudom, hogy *száz*as volt-e az öreg, mert katona nem volt, s az öregek szerint fehérréppel se igen volt dolga, senki nem látta, nem hallotta, hogy meg lett volna indulva valamiféle nő után.

És itt, most, ha szó esett Joppán báról, akkor hadd fejezzem be az ő élettörténetét. Hetvennégyben lehetett, nagyon hideg tél volt, februárban hullott még vagy húsz centi hó, és mínusz húsz-huszonöt fok alá süllyedt le a hőmérséklet. Úgy húszadika körül – talán – hallani lehetett, hogy az öreg nem jött elé... Mert általában megvoltak a saját útvonalai, amelyeket minden nap bejárt. Hiánya ezért tűnt fel rögtön a falubelieknek... Joppán bá' a hideg reggeleken, télen, amikor nem lehetett kijárni az állatokkal a legelőre, nyolc óra körül, mindig előkerült valamelyik *szajvánból*. Elment, felazon, a szövetkezeti üzletbe, és kért egy deci monopolt. Lassan megitta, közben beszélgetett a boltossal és a vásárlókkal. Kizárólag az időjárásról, a juhokról, a kutyaokról, a marhákról, s a legutóbbi vásárlban járó árakról esett szó. Kilenc óra körül elindult a *faluközi*, és körbejárta a rokonait: egyik helyen reggelizett, másik helyen ebédel. Délután három körül visszament a kollektívhez, és estig ott segédkezett. Sötétedéskor indult haza, de előtte még betért a kocsmába. A kályha mellett üldögélt egy pohár ital mellett; ez volt aznap a második monopol. Hallgatott, figyelte a beszélgetést, de soha nem szólt közbe. Ha véletlenül valaki italt akart neki vásárolni, úgymond: meg akarta tisztelni, hiába próbálkozott, mert a potyát soha nem fogadta el. Szórakozás volt számára a kocsmá, s bőven elég volt ehhez a hallgatóság és az az egy deci gabonapálinka.

Húszadika táján lehetett, mondom, egy hétfői napon, ha jól emlékszem, hogy itt is, ott is beszéltek: nem járt elé az öreg, itt se járt, ott se, a szajvánál se látták, a boltban se volt!

Megfagyott-e, vagy a vénség végzett vele? Nem lehetett tudni, mert a körzeti orvos nem kért boncolást – nyolcvanhat éves embernél a halál okának a végelgyengülést szokták bejegyezni. Azt beszéltek a faluban, hogy a földön találták meg. Leesett, és úgy maradt, fekvő helyzetéből többé meg sem mozdult... Ejsze a mennyezeti gerendákhoz erősített függőágyába akart felmászni, amikor a halál fuwallata meglegyintette... Kedd este már ott voltunk a *virjasztóban*. Az asszonyok mondták az olvasót, Bernát bá' elővette azt a régi könyvet, mely hosszú nemzedékek óta szolgálta a falut, és a tizedek között kezdte a halotti éneket: *Az nagy harag napja leszen, Amely mindent porrá tészén...* Néhány gyertya fényében ültük körül a szerény koporsót, amelyben majdhogynem elveszett a Joppán bá' összeaszalódott teste. A szobában semmi bútor nem volt – ekkorra a rokonok a függőágyat is leszerelték a gerendáról –, csak az a néhány deszkából hevenyészett padfűléség, amelyeken ültünk, és egy kép a falon, tulajdonképpen: egy színes nyomású obsitos-level, 1886-ból, mely szerint Török Sándor földész eleget tett a hadi kötelességnek, és – mint örvezető – végleg elbocsátott a királyi honvédségtől, felül az uralkodó nagybajuszú, pofaszakállas ábrázata volt látható, körbefogva egyfelől a sasos osztrák, másfelől a címeres magyar zászlóval.

Ma már nem tudom, hol van Joppán bá' sírja, mert úgy rémlik, hogy csak egy azóta elkorhadt *ideiglenes* keresztfa jelezte a helyet. Hiába nézem a temetőnek azt a fertályát, ahol elnyelte őt a föld, a pontos helyet nem tudnám megmutatni senkinek. Ez történik azokkal, akiknek létét nem hosszabbítják egy-két nemzedékig a visszamaradók; az emlék hamar elillan, kikopik az emlékezetből. De a színek helyét azon a lobogón, mi, ottani, és akkori gyermekek, soha nem feledjük el, amíg élünk, s azt a szelíd pásztor sem, aki ezt elmondta, aprólékosan, türelemmel, és titokban, úgy, ahogyan akkor senki más nem merete volna!

A lakodalmon mindenki ivott az ifjú pár szerelmére – hogy az örök életű legyen, hogy tudja legyőzni a halált is. Ők ketten a mennyországban jártak. Eufóriájuk átragadt másokra is. Úgy ropta mindenki a táncot, úgy mulatott, amilyenre már rég nem volt példa. Legálábbis utólag ezt mondogatták az emberek, fejüket csóválva, sopánkodva, hogy akkor, a nagy jókedv közepette biztos senkinek sem fordult meg a fejében, hogy ilyesmi is történhet. Egyetlen rendhagyó mozzanata volt a lagzinak – a későbbi eseményeken elgondolkodik valamelyikének szinte véletlenül jutott eszébe, hogy nagyobb jelentősége lehet, mint akkor gondolták. Az ifjú pár már szedelőzködött, hogy elvonuljon, amikor betoppant a terembe egy kimaszkírozott asszony. Az emberek kelletlenül néztek rá, de nem tessékelték ki, hisz tudták, a régi szokás szerint ilyenkor mindenkit meg kell vendégelni. A hagyományokat ugyan rég nem éltek, de még nem dobták ki hasznavehetetlen dologként. Az álarcos asszony felhajtott egy pohár pálinkát, majd odalépett az ifjú párhoz, s fölülhöz hajolva súgott nekik valamit. Aztán ujját szájára téve, hallgatásra intette őket, utána elnevette magát, s kirohant a teremből. A vendégek látták, hogy azok ketten elsápadnak, kezük rámerevedik a pohárra, kérdezték is mindjárt, hogy mit mondott a jelmezes asszony, de azok elhárították a kérdezőket, csak ültek letaglózva. A vendégek még találgattak egy ideig, de ismerve az efféle pálinka-potyázókat, arra gondoltak, valami malacsságot súghatott a fiatalok fölébe, s azok még túl szende-szemérmesek... Lassan megnyugodtak hát, mosolyogni kezdtek, elnézően, kissé kajánul. Hogyne, hisz a nászéjszaka még azután következik, úgy hírlík, még szűz az asszonyka... Néhány perc múlva meg is feledkeztek teljesen az esetről, így az sem tűnt fel nekik, hogy azok ketten még a búcsúzkodás alatt is olyan sápadtak, révetegek, hogy már nyomra sincs arcukon a tündöklő mosoly. A szülők, a jó szemű szülők láttak ugyan valamit, de ők is inkább fáradtságra gondoltak, vagy arra: a közelgő események miatt izgulnak... És végeredményben nem is tévedtek olyan nagyot.

A vendégsereg még maradt, a hangulat – az elfogyasztott italoknak köszönhetően – csak ekkor kezdett a tetőpontra hágni. Összecsimpaszkodva, fékeveszetten táncoltak, énekeltek; reggel felé pedig mámorosan hazamentek, bedőltek az ágyba, hogy pár óra múlva a riadt szemű szülők döngtetésére ébredjenek, hogy olyan lázálom-történetet kelljen végighallgatniuk, amit ép ésszel nem lehet felfogni, elhinni.

A fiatalok, ahogy megérkeztek a fiú szüleinek lakásába, faarccal átöltöztek, bementek a szobába, s leültek egy-egy székre, egymással szemben. Az ágy gyönyörűen volt vetve, rózsaszínű huzatú ágyneművel, mellette az éjjeliszekrényen gyümölcsöstál, pezsgő, poharak. Minden, ami egy nászéjszakához kell? Igen, ők azonban még sem értek egymáshoz. Csak ültek, feszült arccal

ZSIDÓ FERENC

A holló

nézve egymásra. Nem közeledtek egymáshoz, nem csókolóztak, nem fogták meg egymás kezét. Szenvedély helyett csak szaggató feszültséget éreztek. Farkasszemet néztek, megpróbálva palástolni zavarodottságukat. Olykor az órájukra lestek. Négy órára járt, hajnalodott. Ők ketten semmi jelét nem adták annak, hogy ágyba szeretnének bújni. Sem szeretkezés, sem alvás végett. Mi több, a férj több ízben dörzsölgetni kezdte halántékát és arcát, így próbálva meg elűzni álmodását, az ifjú ara pedig reszkető kézzel kávé-töltött magának. Egész idő alatt nem szóltak egymáshoz, nem volt merszük, erejük beszélni a dologról, csak fürkésztek egymás arcát, feszülten, kissé talán ellenségesen. Úgy tűnt, valami játékot játszanak, aminek iszonyúan nagy a tétje. A kívülről, ha megfigyelhette volna őket, arra gondolhatott volna, a játék lényege maga a várakozás. És nem tévedett volna nagyot. Eltelt egy félóra, aztán még egy fél, arcukra egyre jobban kiült a fáradtság, mely a lakodalmas izgalmak, az előkészületek nyúge után most elemi erővel tört rájuk. És ők szemmel láthatóan megpróbálták védekezni ellene. Olykor felálltak, körbejártak a szobában, testüket megmozgatták, tornáztak egy sort, arcukat paskolgatták, aztán ismét visszaültek a székre, s meredt tekintettel néztek egymásra. Egyértelmű volt, küzdenek egymással, mégpedig olyan eltökélten, olyan élethe-halálra, hogy már nem számított a szerelem, a frissen megszerzett házassági státus. A férj megpróbált dudorászni, megevett egy almát, aztán a pezsgő után nyúlt, de végül mégsem ivott belőle. Ajkait mind jobban összeszorította, arcán egyre több eltökéltség tükröződött. A feleség fakó arcáról már nem lehetett érzelmeket kiolvasni. Kábult egykedvűséggel ült a széken. Az idő pedig kérlelhetetlen lassúsággal vonszolta magát.

Aztán a férjnek egyszerre előrehanyatlott a feje. Szeme lecsukódott, egyik pillanatról a másikra kómaszerű álomba merült, a fáradtság legyőzte. A feleség arcára diadal, megkönnyebbülség, öröm rajzolódott ki. Megcsináltam, győztem!, ujjongott eufórikusan, felugorva a székről, hogy röviddel utána lehiggadjon, s újólá a férjére nézve egy sajnálkozó könnyecseppet töröljön ki szeméből. De nem élhette bele magát túlságosan sem a megkönnyebbülés, sem a sajnálkozás érzésébe, mert a férje a következő pillanatban nyüszíteni kezdett álmában, ide-oda mocorgott a széken, majd hangosan feljajdulva megébredt. Mindössze két percet szundíthatott, a félelem nem hagyta mély álomba zuhanni. Is-tenem, elaludtam!, vinnyogta rémülten, szemével feleségét keresve. Amikor meglátta, hogy az ébren van, s szánalommal vegyes diadallal néz

rá, elöntötte a düh. A legyőzöttek, tehetetlenek dühe. Az órájára pillantott, rohadt pár perc miatt, káromkodta el magát vadul, te ébren voltál, mi?, szegezte feleségének a kérdést, az bólogatott, hogy ami történt, megtörtént. A kocka el van vetve, a versenynek vége. A férj teste megfeszült. Artikulátlan üvöltés tört ki a torkán. Egész lényre tiltakozott a megmászhatatlan, pofájába vigyorgó végzet ellen. Dühében szétszakította az asztalra terített díszabroszt, majd a fejét kezdte verni. Aztán egy pillanatra elcsendesedett, gondolkodni látszott, szeme összeszűkül, arcára örögi mosoly ült. Na megállj csak!, fröcskölte aztán, majd megmutatom én, hogy úgysem az lesz, amit mondott! Felesége ijedten húzódott be egy sarokba. Megtréfálom én a sorsot, folytatta a férj, s eltökélten odalépett asszonyához, aki sikítani kezdett, ne bánts, kérlek, de az meg sem hallotta, egy balegyenessel a földre küldte, sajnálat nélkül, majd rátérdelt, s két markát felesége vékony nyakára téve fojtogatni kezdte. Lassan, a bosszú önelégültségével, a végzetten úrrá levő akarat mámorával. Kezeit a felszabaduló feszültség, a cselekedetben feloldódó félelem irányította. Az asszony még vergődött egy ideig, a férfi vérben forgó szemekkel nézte, ahogy arca mind jobban ellilul, tekintete üveges lesz, egy-két tehetetlen rúgkapálás után teste megmerevedik, megszökik belőle az élet.

A szülei így találták rá, kifejezéstelen szemekkel ült a felesége mellett, s azt motyogta, megmutattam, megmutattam, hogy úgysem az van... Mást nem lehetett kiszedni belőle. A szülei, a másnaposan összefutó rokonság el nem tudta képzelni, mi történhetett. Hisz olyan boldogok voltak! Szerették, imádták egymást! Nem jött, hogy higgyenek a szemüknek. S hogy vajon miért tette?! Fel nem foghatták. Kiegyensúlyozott, jó kedélyű embernek ismerték, aki nem hajlik depresszióra, nincsenek agresszív megnyilvánulásai, aki szereti és tiszteli az életet, aki nem követ el ilyen szörnyűséget. És miért? Nem értették, mint ahogy azt sem, hogy mi az, amit maga elé meredve motyog. A rendőr is csak a fejét vakarta. Két nap is eltelt, amíg az egyik elemző hajlammal megáldott rokon arra gondolt, lehet valami összefüggés a lakodalomban megjelent maskurás asszony és az ifjú férj értelmetlennek látszó cselekedete között. Nagy nehezen előkerítették az asszonyt, a környék egykor nagybecsű, aztán hovátovább lenézett, mellőzött javasasszonyát, s kiszedték belőle, mit súgott az ifjú pár fölébe. Amikor az valahogy kibökte, megdermedve, letaglózva értették meg a lényegét: aki a nászéjszakán elsőként elalszik, az hal meg hamarabb.

Király Farkas

ballada

fukar havával december
szele mint a borotva
dohog a város mérgesen
fényei mind eloltva

eljöttem ide hadnagy úr
három hónapja éppen
otthon az anyám szeretőm
én meg a semmit védem

nem értem mi e hangzavar
talán ezer kiáltást
kerget az éledő vihar
átkot vajon vagy áldást

senki nem alszik idebenn
fegyverét olajozza
hadnagy szemében félelem
töltényeink míg osztja

fukar havával ez a tél
szele akár a penge
katona áll a híd előtt
éhesen dideregve

itt vagyok én is hadnagy úr
idehozott az ördög
veszedelemről sír az éj
nem értem amit dörmög

fegyver ugatja a csillagot
lángot köpköd az égre
baka fekszik a híd előtt
aszfaltot fest a vére

nem alszik senki odakinn
ezertorkú az éjjel
átkot vagy áldást osztogat
sötétség táncol a mélylyel

mi ez a nagy csend hadnagy úr
állok vajon vagy fekszem
oldalamban valami szúr
mi történt nem emlékszem

idevetett az ördögöd
lövést kaptál hát hármat
nem látod már többé soha
otthon váró anyádat

mi ez a sötét hadnagy úr
mondja el nekem kérem
mért vörösek a csillagok
miért folyik el a vérem

ide hozott a szerencséd
sebeket kaptál hetet
nem csókolod meg már soha
a gyönyörű kedvesed

* * *

bánat azóta december
karácsony hogyha eljő
olajillatú tenyerem
lőporszagú a felhő

Polidoro Lanzani: Szent Katalin eljegyzése

KOMÁN JÁNOS

Adalék a költői kérdő mondat rejtélyéhez*

SZOMBATI-SZABÓ ISTVÁN

Életem

Ki költötte e furcsa dalt?
Ki töltötte e kors íalt?
Kitől való e nyugtalan, csodás
Félálmodás?

Ki szegte körül életem,
Mint keszkenőt a széleken,
Titokzatos, ördögös tükkel
És torz betűkkel?

Bajjal s örömmel ki, ki varrta,
Hogy ilyen furcsa, tarka-barka
S hogy szemfedőnek szebb legyen
És rám vegyem?

Ki gondola e zord mesét,
Hogy álmát hessegesse szét:
S adta mégis elrengetőnek
Az ébredőnek?

Téglát téglára ki rakott,
Hogy nem kent rá vakolatot?
S vajon kinek a lakóháza,
Hogy nincsen váza?

Ki küldte ezt a levelet,
Hogy nincsen benne üzenet?
S ki az, aki mégis reája
A választ várja?

Ki építé e templomot,
Hogy rakott bele lim-lomot,
S a harangjába kötni nyelvet
Hogy elfelejtett?

Vajon kié e kamra kincs,
Hogy zárt ajtaján nincs kilincs,
S a falba mért hogy ablakot
Nem vágatott?

Ki az, ki virrasztani óhajt,
S a mécsbe nem töltött olajt?
Világít így majd az talán
Az asztalán?

E furcsán hangzó éneket
Azért dadogtam én neked:
Vedd jobban szemre, istenem,
az életem !

A lugosi pap-költő, Szombati-Szabó István (1884–1934) *Életemc.*, 1923-ban megjelent kötete címadó versét először a Keleti Újság (1922.jún.15.) közölte. Szombati-Szabó a marosvécsi helikoni íróközösség egyik méltatlanul mellőzött költő-egyénisége, akinek utolsó vers-kötete 1935-ben, halála után egy évvel, az EMIR jóvoltából jelenhetett meg. Kicsi Antal *Tómpa László*c. tanulmánya szerint egy ilyen igazságtalan félreállítás már a húszas években is érte. Ez a mellőzés érthető volt az ún. kommunista diktatúra korában. Napjainkban már csak anyagi oka lehet annak, hogy irodalmi munkássága még mindig ismeretlen számunkra.

Nem szükséges különösebb szakmai fölkeszttség ahhoz, hogy – a költemény egyszeri elolvasása után – megállapítsuk: egy kiemelkedő alkotás világával érintkezett érzelmi és szellemi életünk. Szinte kéri az újraolvasást, ami az egyik jele annak, hogy valamilyen vonzó varázsa van ennek a költeménynek.

Az *Életem* c. költemény – értékelésem szerint – a magyar irodalom egyik legkiválóbb költői alkotása, azoknak a magyar költőknek a maradandó művei közé tartozik, akik kérdő mondatokban fogalmazták meg gondolati-érzelmi mondani-valójukat (Esti kérdés, Akarsz-e játszani?, Ki viszi át a szerelmet? stb.). A költői mondatok – a költői kérdő mondatok – kilenc szakaszon át szabályosan ismétlődnek. Az utolsó, a tizedik szakasz megszólítás, ajánlás a világmindenség Urához, kérés, segélykiáltás az ellentmondásos élettel járó gondok, terhek könnyítése végett. Ezáltal a költemény mondanivalóját, a nehéz sorsú ember üzenetét még nyomatékosabban domborítja ki a költő.

E furcsán hangzó éneket
Azért dadogtam én neked.
Vedd jobban szemre, istenem,
az életem !

A hányatott sorsú, kiterjedt területen tevékenykedő szórvány-pap, aki áldozatvállaló munkájával rövidítette meg az életét, egyetemes mondanivalót fogalmazott meg saját sorstragédiájának általánosításával. A költői kérdések emelkedett hangulatot hordoznak. A válaszok eltérőek lehetnek, aszerint, hogy ki felel a kérdésekre. Rejtély lappang a kérdő mondatok tartalma mögött, és a feleletek is csak sejtethők. A feszültséget kiváltó enigmatzerű gondolatalakzat, mely szakaszonként ismétlődik, kibontást, magyarázatot kér, vagy épp vitára ösztökél.

A tartalmi-logikai ellentétek szakaszonként jelentkező eredetiségükkel díszítik a költeményt. Szombati-Szabó versépítő logikai módszerét tökéletes következetességgel alkalmazza, ami egy éles észjárású költő kiemelkedő megvalósításában realizálódott.

Ki építé e templomot,
Hogy rakott bele lim-lomot,
S a harangjába kötni nyelvet
Hogy elfelejtett?

Értelmezésem szerint a kérdő mondatok hasonló formai és tartalmi részeinek szabályos ismétlődése, az azonos hangsúlyú mondatok ismétlődése meghatározó egységformáló, szöveg- és harmóniaszerkesztő tényező. A többi kimutatható költői eszköz – értékelésem szerint – segédanyagként értelmezhető. Azok a tartalmi-logikai ellentmondások, melyekre a kérdő mondatok épülnek, az emberi élet Janus-arcát sejtetik.

Bajjal s örömmel ki, ki varrta,
Hogy ilyen furcsa, tarka-barka
S hogy szemfedőnek szebb legyen
És rám vegyem?

Ezek a kérdő mondatok fokozatosan emelkedő hangnemet kérnek a szakaszok első három sorától, erőteljesek, hogy aztán a negyedik sor – félsor – súlyos nyomatékával még dinamikusabban fejezze be a gondolatot, ezáltal is biztosítva az igazi költeményekből nélkülözhetetlen érzelmi tartalmat. A kérdésekre jellemző, hogy figyelemébresztők, emelkedett hangnemet, feszültséget hordoznak. Ezt a feszültséget fokozzák a szakaszonként ismétlődő, néhol halmozódó kérdő szavak, összesen tizenhat (ki, kitől, vajon, kié, mért), melyek kiemelő, nyomatékosító súllyal bírnak, és a csodálkozást erősítő kilenc hogy kérdő határozószó, mely ugyancsak kiemelő főhangsúlyos szóként ismétlődik. A mondat érzelmi tartalmának kifejezését szolgálják egymagukra és ismétlődésükkel is. Azáltal, hogy épp az első szakaszban a leggyakoribbak, a bevezetéshez ajánlott figyelemfölkeltés szerepét szánta a költő.

Ki költötte e furcsa dalt?
Ki töltötte e kors íalt?
Kitől való e nyugtalan, csodás
Félálmodás?

A természetes, költői érzékenységből táplálkozó tehetség és az ilyen nagyszerű alkotások megszerkesztéséhez szükséges tudás egyaránt bizonyítékokat talál ebben a költeményben. A bevezető szakasz belső asszonáncos ríme (költötte, töltötte), a rím asszonáncok (dalt – italt, varrta – barka, legyen – vegyem, rakott – vakolatot), tiszta rímek (csodás – félálmodás, tükkel – betűkkel, lakóháza – váza, templomot – lomot), gazdag rímek (az talán – asztalán, életem – széleken, elrengetőnek – ébredőnek, éneket – én neked) és a szakaszszáró echós rímek díszítik a költeményt. Metaforák (az élet szemfedő, az élet zord mese, az élet lakóház, melynek nincsen váza, az élet levél, az élet templom, az élet egy kamra kincs, az élet virrasztás), magas esztétikai értékű hasonlat („Ki szegte körül életem, mint keszkenőt a széleken?”), szótőismétlés (figura etimologica), metafora árnyékú metonímia („Bajjal s örömmel ki, ki varrta.”), alliterációk („S hogy szemfedőnek szebb legyen..., választ várja, kamra kincs”) színezik a költemény stílusát.

A műalkotás grammatikája, a grammatikai figurák, a jakobsoni elgondolás szerint is, külön értelmezést érdemelnének.

Az *Életem* költemény arra is figyelmeztető példa, hogy egy-egy meghatározó költői eszköz – ebben az esetben a kérdő mondat – következetes és eredményes alkalmazása mennyire elfedheti, semlegesítheti a bogarászó értelmező által kifogásolható összeférhetetlenségeket, „hibákat”. Még a költeményekben kényes dallamosságot sem sértik azok a szótag- és sormetszetváltoztatások, melyek a szakaszok harmadik és negyedik soraiban fedezhetők föl. A költemény huszonkét nyolcszótagú sorának két-két négy-szótagú üteme, szabályos ütemfelezői nem is engedik észre venni a többi szakaszok és sorok eltéréseit. A dallamosság egységét a mintegy nyolcvan jambushoz igazodó harminckilenc két-arcú spondeus is elfogadja, míg az egységbon-tóknak tekinthető trocheusok száma mindössze hét. Ez a verstani építkezés többnyire a magyar költői nyelv sajátossága, és nem egy tudatos versszerkesztői tevékenység eredménye.

Ez az örömszerző vers-unikum már elegendő értéknek számít ahhoz, hogy Szombati-Szabó István neve ismertebb legyen az utódom számára. Legjobb tudásom szerint az *Életem* c. alkotást irodalmunk egyik csodagyerekének tarthatjuk.

* Adalék A kérdő mondat költészete c. megjelent esszéhez

Miért?

„Tarkólövés. – Így végezd hát te is, –
súgtam magamnak, – csak feküdj nyugodtan.
Halált virágzik most a türelem. –”

Radnóti Miklós: *Razglednicák* (4.)

siratja el Radnóti 1941-ben idősebb pályatársát és barátját, Babits Mihályt. Ekkor, már tudja, hogy ő is halálraítélt, nem menekülhet, hiszen költő, mint mintaképe Federico Garcia Lorca, akiről így ír, saját sorsát is előrevetítve: „Nem menekült. Meghalt. Igaz is, hova futhat a költő?

Nem menekült el a drága Atilla se, csak nemet intett folyton e rendre. (Első ecloga)”

A költő nem menekülhet, a költőnek „tisztán és keményen” kell élnie a legszörnyűbb korban is, s ha igazán költő – és ember is – nem tehet mást, mint ír, ha kell, utolsó lehetélig, ír halálraítélten, ír akkor is, amikor már csak csont és bőr és fájdalom. „...mert amnyit érek én, amenynyit ér a szó / versemben s mert ez addig izgat engem, / míg csont marad belőlem s néhány hajcsomó.” – vallja Radnóti csodálatos *Tétova ódájában*, s hogy ezt hajszálpontosan így is gondolja, arra bizonyítéku szolgál utolsó éveinek bármelyik alkotása: „Írok azért, s úgy élek e kerge világ közepén, mint / ott az a tölgy él; tudja kivágják, s rajta fehérlik / bár a kereszt, mely jelzi, hogy arra fog irtani hol-

nap / már a favágó, – várja, de addig is új levelet hajt.” (Első ecloga). Az írás számára minden: fegyver, védekezés, menedék, imádság, kötelesség, de elsősorban életszükséglet, akár a víz és a levegő: „Írtam, mit is tehették? A költő ír, a macska / miákol és az eb vonít s a kis halacska / ikrát ürít kacéran” – vallja a *Második eclogában*. Minden élő-lény végzi a dolgát, s a költőnek halálra kijelölve is alkotnia kell, ha igazán az. Így írja Babits a halál közelében a csodálatos *Jónás könyvét*, így Kosztolányi a *Szeptemberi áhítatot*, ezért búcsúzik el az olvasótól a drága Attila utolsó három versében, amelyek után már csak a tehervonat zakatolása következik. S ezért rója hexameterait Radnóti Miklós is a földi pokolban éjszaka, ékezetek nélkül csak sort sor alá tapogatva, rémhírek és férgék közt, mert hírt akar adni, hiteles tájékoztatást az utókornak egy olyan korról, „mi-kor az ember úgy elaljasult, / hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra” (Töredék). Ezért küldi „haza” razglednicáit, azaz levelezőlapjait az erőltetett menetből is, mintha tudná, hogy azok meg fognak érkezni a címzett(ek)hez. Mint ahogy meg is érkeztek két év múlva az abdai tömegsír feltárásakor. Ott találták meg sértetlenül utolsó verseit – pontos keltezéssel – a viharkabátjának zsebében elrejtett kis noteszben.

Önként, kéjjel – vagy parancsra – ölték meg a fasiszták 1944. november 6. és 10. között. Miért?

BRAUCH MAGDA

Az idézett vers keletkezési helye és időpontja: Szentkirályszabadja, 1944. október 31.

Tarkólövés. Így végezte körülbelül egy hét múlva a Győr melletti Abda község határában.

Miért?

35 évet élt. Nagy kortársai közül József Attila 32, Tóth Árpád 42, Dsida Jenő 31, Kosztolányi Dezső 51, Juhász Gyula 54, Babits Mihály 58 évet ért meg. A legnagyobbak szinte kivétel nélkül távoztak – távozniuk kellett – „az emberélet útjának felén”.

Miért?

És Petőfinek miért kellett vesztett csaták, csúfos futások után, igazságtalan, megalázó jelenetek miatt már lemondva, civilben, ismét a csatatérre sietnie, hogy az utolsó ütközetben feláldozza, huszonhat évesen, életét? Vagy tovább visszamenve az időben Csokonait miért vitte el 32 éves korában a tüdőbaj, egy évvel hón óhajtott kötetének megjelenése előtt? Balassi miért lesz török ágyúgolyó áldozata 40 évesen, alkotási erejének és kedvének teljében? És első nagy költőnkkel, Janus Pannoniussal szintén fiatal korában, 38 évesen végez a tüdőbaj.

Miért?

Életművük így is teljesnek, tökéletesnek tűnik az utókor számára. De életnek – örömek, bánatnak, kalandoknak, élményeknek, mondandónak – elegendő lenne 26 év? Vagy 32 vagy 35 vagy akár 58?

Trükkösen *Versek gyerekhangra* Kiss Ottó sikerkönyvének¹ alcíme, korántsem *gyerekversek* avagy *gyermekversek*². Ezzel a kötet elegánsan megkerüli a gyermeki-rodalomba való önbesorolás csapdáját, ugyanakkor indulásból kivédi azon virtuális támadási kísérletek egy részét, melyek a „felnőtt-irodalom” olvasási stratégiái felől érhetnék őt. Az alcím ravaszul *versek*-ként definiálja a kötetben szereplő írásk műfaját. Ravasz, mert megkísérelti kitapogatni a műfaj határait: a kötetben szereplő írások valójában nem egészen versek, illetve vers és próza határán mozognak. És még egyszer ravasz, mert az ártalmatlannak látszó alcím igazából nem a gyereket, hanem a valamennyire is vajtűfűlűt szólítja meg, tehát a gyerekkoron már túl lévő.

A szövegek cím nélküliek, egymás alá írt, rím-telen, rövid sorokból épülnek, szabadvers látszatát keltik. Nem jellemzőek rájuk azok a formai bravúrok, csilingelő rímek, melyekkel a magyar gyermeklírát klasszikusai (pl. Weöres vagy Lám-kó Sirató) kényeztetik olvasóikat. A *Csillagszedő*... fegyelmezett, feszes, szüksézáví, távol áll tőle a könnyed nyelvjátékosság, a nyelv csengésében rejlő lehetőségek kihasználása, a fülbe-mászó dallamosság, hangzásvilágának puritanizmusa a dísztelen prózai szövegéhez közelíti. Tár-gyunk prima vista leginkább svéd típusú gyerekkers-kötektént leírható, szerepverseket tartal-maz, melyek egy ovis kislány hangján és szem-szögéből mesélnek el bizonyos külső és belső történeteket, ill. kis történetekkel vagy történet-törödékekkel érzelmi folyamatokat. A kötet báját a kimondott és szublimált szorongások, félel-mek, a sajátos logikai bukfenek adják. A hatás garantált, mivel *gyerekhangon* megszólaló lírai alany szembesíti az olvasót szégyellnivaló, illet-ve kimondhatatlan vágyakkal, érzelmekkel, gyer-meki érzékenységgel beszél úgy és arról, aho-gyan és amiről beszélni „a felnőttek világában” voltaképpen nem lehet. A gyerekhang (ál-) naivitásának hajlandók vagyunk megbocsátani/elnézni a közhelyeket – „Az ember jóból és rosszból van / összegyúrva.” (5), „Az igazi dol-gok / nagyon mélyen vannak.” (27), „A boldog-ság az, / amikor sokat kapunk.” (51) stb. –, a hatásvadász csattanókat, a „gyerek-logikára” épülő aforizmákat – „Ha nem viselem / mindig a szemüveget, / felnőtt koromban sem / leszek előrelátó?” (15), „Van olyan reggel, / ami nem hoz holnapot?” (26), „... az lesz az igazi dráma,

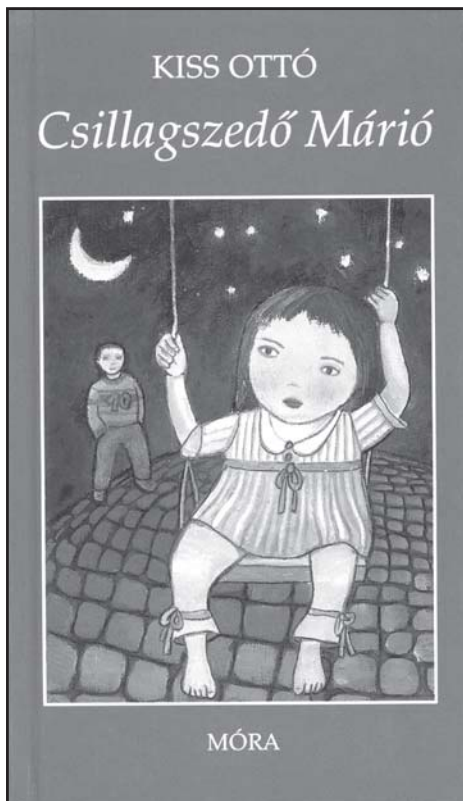
PÁLL ZITA

A gyerekhang hatalma(s)

/ ha nem találom meg az / emlékkönyvemet.” (40), „Magányosabb vagyok, mint egy hős.” (45) stb. –, és egyáltalán, azt az édeskés, érzelm-hullám-gerjesztő, torok- és szívszorító hangula-tot, mely a kötet egészét jellemzi.

A *Csillagszedő*... okosan zsonglörözik a nai-vitás látszatával, a játéknak mindig tétje van, akárcsak a szöveg(ek)nek. A kötet címtelen írásai egy kirakósjáték elemeiként is értelmezhetők, mely elemek összeillesztés után sérült családi fotót mutatnak. De olvashatjuk vasárnap délelőtti gyerekfilm forgató-könyvének skicceként is, melynek története szívszorítóan banális (a szomszédba költözik Máriaó, feszült hangulat a szülők közt, játszado-zás a tóparton, a doktor néninél, nagypapa meg-hal, apa elutazik, szü-lők elválnak és így to-vább). Ezen a ponton végképp nyilvánvalóvá válik, hogy a szerzői műfaj-megjelölés bizo-nyos értelemben félre-vezető: a kötet valójá-ban gyerekhangon megszólaló nem-verse-ket tartalmaz, azaz egyetlen összefüggő szöveggel van dolgunk, melyre leginkább a napló műfajának töre-dékessége, szubjektí-vizmusa, arcot adó ké-pessége jellemző. Az említett banalitásba való csúszástól azon-ban épp a műfaj-meg-jelölés óvja meg a kö-tetet, mely úgy hívja fel a figyelmet a másként/

versként olvasás lehetőségére és szükséges-ségére, ahogyan a szövegek egy párhuzamos vi-lág meglétére, melyben a közhelyek megállapí-tásai nem elcsévelt és ciki életigazságok, hanem nagyon fontos életfilozófiai alaptételek. A kö-tetben beszélő világa a logika mentén billen ki, és ez a kibillenés eredményezi bocsánatos va-rázs-hatását. Egyik ügyes példája ennek a „Ma szerencsés napom volt: / találtam egy négylevelű lóherét.” kétsoros (10), mely a hétköznapi logikát visszajára fordítva a négylevelű lóhere megtalá-lását azonosítja a szerencsével, nullá-ra rövidítve ezzel a szerencse jelének megtalálása és a szerencse bekövet-kezte között eltelt időin-tervallumot. A be-teljesülés látszólag azonnali, valójában a négylevelű megta-lálása és a szerencse közötti összefü-gésben való hit hiá-nyáról szól, de szól-hat a jel-jelentés vi-szony félreértéséről, avagy sajátos értel-mezéséről is. Vagy éppen hiedelmekkel szembesít, a helyes és helytelen olvasa-tok létjogosultsága megállapításának nehézségeivel, az egyértelműnek tűnő jelek voltaképpeni bonyolultságával, a nézőpontváltás eredményezte tor-zulásokkal, melye-ket épp a korábbi

nézőpont okozta torzulások eredményeznek. Erre látszik hajazni ez a háromsoros is: „A mélység, az ugyanolyan, / mint a magasság. / Csak máshonnan kell nézni.” (28).

A kötet egyik legsikerültebb darabja a *Tegnap Máriaó*... (7) kezdetű szöveg („Tegnap Máriaó (...) azt mondta, hogy / egy kislányt csak akkor / lehet megszeretni, ha az / mindent kétszer mond. // Az én mamám viszont azt mondta, / hogy (...) a gyerekes dolgokat / egy magamfajta nagylány / már nem hiszi el. // És én a mamának adok igaza-t. / És én a mamának adok igazat.”), mely pontosan annak az ellenkezőjét hajítja végre bravúrosan, amit állít, így tartva fent a kapcsolatokat és hovatarozás ill. önazonosság egyensúlyi helyzetét. Ez egyébként egyike az erősen inter-textuális szöveghehelyeknek (Karinthy egyik Ady-paródiáját hozza képbe, ahol az ismétlés ugyancsak hangsúlyos szerepet kap, a jelentések (ön)parodisztikus játékát eredményezi). A kötet mélypontjának nagyjából a *Van egy kidöntött fa*... kezdetű írás (29) tekinthető, melyben a gyerek-hangú mesélő által elkövetett logikai baki a kötet kontextusában egyedien amatőr („Tavasszal, amikor minden / rügyezik meg virágzik (...) / Olyankor arra a lányra gondolok, / akinek nagy a hasa...”), és okot ad a gyanúra, miszerint ezen a ponton maga a beszélő billen ki a kötet szövegei által felépített belső logikai rendből – persze, számolnunk kell azzal a lehetőséggel is, miszerint a minden tavasszal nagy hassal járkáló szomorú lány valóban áldott állapotban van minden alkalommal. A kegyelemldöfést a végképp fantáziátlan és faragatlan utolsó négy sor adja meg: „Amikor több fa lesz, mint ember / a szomszédok néznek majd / egymásra, akár a tanyán a tehének, / és nem fogják tudni, hogy most mi van.”

Úgy tűnik, a svéd típusú magyar gyerekiro-dalom még nem „futotta ki magát”, nem vált unalmassá, sőt, sikerült darabjai akár *cseme-géirodalom*ként is leírhatók – Kiss Ottó köte-te mindenképp ide tartozik, ó(v)hatatlan „ka-maszos” gyengésségeivel együtt.

¹ Csillagszedő Máriaó.

Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 2002. A kötetet 2003-ban a Magyar Írószövetség kuratóriuma Év Könyve-díjjal jutalmazta gyermek- és ifjúsági könyvek kategóriában.

² Úgy tűnik, a gyer(m)ek(-)irodalom kutatásának magyar(országi) terminológiája még mindig gubancos, sőt a kutatás tárgyának behatárolási kísérletei is bőven hagynak helyet a további vitának...

Balogh József egyike azoknak a szerzőknek, akik közéleti szerepet vállaltak, csakhogy ő nem a po-litikában tevékenykedik, hanem a Romániai Írók Szövetségén belül elsősorban a magyar írók, kiad-ványok sorsát próbálja egyengetni e nehéz idők-ben. 1931-ben született Bukarestben, egy évet vég-zett a Bolyai Tudományegyetem magyar szakán, majd a kijevi Sevcsenko Egyetemen szerzett új-ságírói diplomát. Költőként a Forrás-sorozatban bukkant fel először 1965-ben. *Kék akasztófa* című kötetével, ezt követte a *Záróra, bánat elvtárs* (1968), *Kármentő* (1981), *Intrare in labirint* (*Be-lépés a labirintusba*, versekrománul, 1987), de írt kalandregényt és verses meseregényt is. Balogh a román költészet egyik legavatottabb fordítója, több mint nyolc fordításkötetet jelentetett meg, egy Ion Caraion-fordítása pedig még kéziratban van.

Tóth István, a kiváló marosvásárhelyi tudós-költő hajtogatta: „bizony, Jóska az egyik letehetsége-sebb emberünk...” Balogh József bármilyen pályát választhatott volna: lehetett volna vérbeli újságíró, költő, rádiós, tévés, könyvtáros (életének egy sza-kaszában szó volt róla, hogy a Vásárhelyi Teleki-könyvtár főkönyvtársa lesz), de ő valahogy ’mű-fajközötti’ maradt. Sok mindenhez hozzáfogott; nagy ívű terveit ismerve, azt hittem, hogy 1990 után rengeteget fog közölni. Neve azonban ritkán bukkant fel irodalmi folyóirataink oldalain; érdekes len-ne tőle tudni meg, hogy mi is történt vele (is) e végtelen változások időszakában.

Igaz, az *Endélyi lórum** című köte-te bizonyos mér-tékig vallomás is erről az időszakról. Furcsa kötetet tartunk a kezünkben, alcíme szerint „bökversek és öltemények”, de akadnak közöttük Balogh korábbi lírájára emlékeztető ömlő szabad versek is. A kötet kilenc, tematikailag jól elkülönített részből áll; finom szerkesztői érzékre vall az, hogyan váltogatják egymást a politikai-társadalmi problémákat feldolgozó öltemények és a hangsúlyozottan játéokra kielezett, humorban bővelkedő bökversek.

Itt egy kitérőt kell tartanom, ugyanis eljutottunk egy olyan jellemzőhöz Balogh József mondhatni

önálló műfajának elemzése közben, melyet talán így könnyebb felvezetni. Bukaresti román tanár-kollegámmal és barátommal – aki meghívottként tanított a Marosvásárhelyi Színművészeti Egyetem rendezői szakán – egyszer összezsörtünk, ugyanis azt találtam mondani egy vita során, hogy „igen-igen, de te egy más kultúrából jössz...” Nagyon fel-háborodott, mondván, hogy ő is ugyanazokon a könyveken nőtt fel, és a többi. Én azonban teljesen mára gondoltam, mikor vele, a gondatlan, nagy-világi (ahogy mifelénk mondják: lezser) fiúval be-szélgettem, arra, hogy mégiscsak egy fővárosból jön, ahol több millió ember él, ennek minden iro-dalmi és kulturális következményével. Mi úgy ta-nultuk, láttuk, hogy görcsösen kell ragaszkodnunk nyelvünkhöz, értékeikhez; s ez rendjén is van, in-kább a görcsösen-nel van gond. Balogh József, a világpolgár tragikummal, fenséggel, szinte min-den jelenséggel játszani tud. Valami fölényes, mégis vonzó és megejtő rejtélyesség van e játék mögött; nem oktat, nem fenyeget, nem siránkozik, szövegei mentesek minden fölösleges sallangtól: szinte kívülrőlként – mégis átérzéssel tapintva rá a fájó pontokra – kezeli, forgatja, dolgozza fel elsősorban a jelen égető problémáit.

A diktatúra idején a sajtóban betiltották a magyar helységnevek használatát; az *Endélyi lórum* első ciklusa a magyar helységneveket rímbe emelő bök-versek sorozata. Akad közöttük olyan, mely kizá-rólag egy jó rím kedvéért került e sorozatba, de van közöttük telitalálat is: „Sötét lelkű világ oson; / Kiderült ez Világoson.”, vagy „Gyomra korog, libát falna. / Nincs liba, se Libánfalva. (Sovány vigasz). A következő rész – érzésem szerint – a kötet legkevésbé sikerült része, abban az értele-mben, hogy itt a költő egy kissé „olcsón adja”, a szó-játék és rím sokszor teljesen öncélú. Az ilyen típusú bökversekben a legsikerültebbek a homonimákra végződők: „Elesett a hős avar. / Szemfedője hús avar.” (Népvándorlás), vagy „Járjuk, járod, járom; / Járgány, jármű, járom.” (Járóka).

Néhány vers keltezéséze jelzi, hogy Balogh Jó-zsef régóta munkálkodik e műfajban; a korábbi ver-

sek komolyabbak, mélyebbek, haikura emlékeztető tisztsággal mutatnak fel egy lelkiállapotot: „Pil-lantásod sugarában / Árnyéket vet a testem.” (Le-tisztulás); „Mintha érteném, amit összehordok / Megmaradtak volna bölények is / Ha / Beletörődnek / A járomba.” (Írónia); és egyik kedvencem: „Csu-pán egy homokszem fér el / Szíveink között. Kere-kedhet / Belőle igazgyöngy / Ám sivatag is kez-dődhet vele...” (Szerelem).

Balogh József politikai sugallatú bök- és gúny-versei elsősorban a mindennapi politika szereplői-vel foglalkoznak. A kötet egyik legjobb darabja zár-ja a harmadik ciklust, az Eugen Jebeleanunak ajánlott *Itt élek* című, 1981-ben írt vers. Ezután folytatódik a „politikai taposómalom”: céltáblára szövegezve (és legtöbbször telibe találva): adópolitika, választás, „dicsőséges múlt”, divat, „álmos szenátor”... olyan az egész, mint egy rövid, csattanókkal tűzdelt politikai kabaré. Persze, vannak Balognak is megszállottságai, de ezek sosem dur-vák, hanem mindig egy roppant művelt ember vé-leményei. A rövid, legtöbbször csak kétsoros versek Örkeny egypercesekre emlékeztetnek: a szerző mindig pontosan kell, hogy kifejezze magát; ehhez pedig fegyelemre van szükség, s ha ehhez hoz-zátapad egy árnyalt, de jó csattanó is – mai rohanó világunkban szavatolt a siker: tud és mer szóra-koztatni is. A bökversekben megidézett negatív történelmi, irodalmi személyiségeket Balogh min-dig legérzékenyebb pontjukon fricskázza meg, nagyjainkat pedig úgy emeli versbe, hogy majd’ mindent megtudunk róluk.

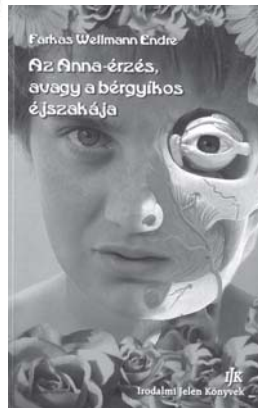
Ezek a rövid versek jobbra 1990 után születtek; a költő rácsodálkozásai, finom ítéletei a megbolydult és sokszor érthetetlen és utolérhetetlen világról, mely-ben élünk; valójában találkozások és búcsú pillanat-felvételei, melyekben a költő rím-mel, ritmussal, a ver-selés szabályai szerint rögzíti élményeit – befogad-hatóan, valami megfoghatatlan derűvel és egyszerű-séggel.

BALÁSI ANDRÁS

*Erdélyi lórum, Redacția publicațiilor pentru străinătate, 2004, Bukarest

Megjelent az Irodalmi Jelen Könyvek új verseskötete

IJK

Az Anna-érzés, avagy a bértyíkos éjszakája

Farkas Wellmann Endre új kö-tete a bértyíkos alteregó és attí-tud szemszögéből tesz kísérletet a múlt történéseinek újraértel-mezésére. A szerző négy éve nem jelentetett meg új könyvet, jelen munkája e tekintetben is érdekességnek számít. *Aki ott állt a vers mögött / a múlt rajzolta foltoz vászon / visszatartja a színeket / s kontúrja átut a hiá-nyon* – áll ajánlásképpen a kötet hátlapján.

Ha tudta volna nagyanyám, hogy idén november elején három napot – szokás szerint – az (immáron 12.) Alter-Native Nemzetközi Rövidfilmfesztiválon töltök Marosvásárhelyen, bizonyára megjegyzi: édes fiam, feszt csak a film, ha hazajössz, akkor is az első dolgod, hogy áttanulmányozd a műsorfüzetet, milyen filmek lesznek a hétvégén. A „feszt a film” effektus nálam a „feszt az irodalom” magatartásra tevődött rá néhány éve, részben épp a filmfeszt hatására. De most nem erről szeretnék beszélni, hanem arról, hogy amikor november 4-én, csütörtök délből megérkeztem a vásárhelyi Kultúrpalotához, a megtermett ajtónálló nem akart beengedni, mert a meghívóm (vagy belépőcédulám, vagy mi) valaki másnál maradt, s hogy nekem meg kéne várnom az illetőt. Így hát lemaradtam a versenyprogram első két alkotásáról – de utána, két és fél napon keresztül lelkiismeretesen igyekeztem ledolgozni (amúgy, nyilván, ledolgozhatatlan) hátrányomat. Íme.

Anima és animáció

Az első, amit könnyűszerrel megállapíthattam, hogy az animáció népszerűsége töretlen, sőt, talán egyre inkább felívelőben van ez a filmtípus. Az idei szemlén az animációs műfaj vagy ahhoz valamilyen módon kötődő dolgozatok tették ki a hatvan benevezett film mintegy harmadát, s a díjak is azt bizonyítják, hogy nemcsak a közönség, hanem a zsűri is honorálta a többnyire csattanóra, ütősebb poénra épülő animációkat. A legjobb, e kategóriába tartozó mozgóképek ugyanis rajta vannak a díjazottak listáján: ott van például az *Apróságok* című brit film, amely egy megzavarodott, feje tetejére állított világot mutat be, ahol semmi sem úgy sül el, ahogy a szereplők szeretnék, illetve ahogy várható lenne. A poénok fergetegesek, és csak a vége felé kezd arckúra fagyni a mosoly... Szintén jól szórakoztunk *A busz* című ál-dokumentumon, valamint a díjzönből kimaradt *Bolondok királya* című film-mesén, amely egy olyan, sorozatos metamorfózison áteső békáról szól, akit az istennek sem akar megcsókolni a kecses gazella-királykisasszony. Ne feledkezzünk azonban meg egyik abszolút kedvencemről, Radu Vasile Igazság *A félnapos forradalom*-járól (eredeti címe *Boborul*, azaz „A nép”, jobban mondva „A dép” vagy valami hasonló). A film – amely afféle „fél-animáció” – Caragiale azonos című novellája alapján készült, és frenetikus humorral mutatja be „a román liberalizmus legfényesebb fejezetének” számító „félnapos forradalmat”, a Ploiești Köztársaság tisztavirágéletű tündöklését és annál nevetésesebb bukását. Ha valaki arra kíváncsi, mire képes néhány hullarészeg filiszter, ha elkapja őket a köztársaság és a néphatalom bódulata, nézze meg ezt a vitriolos szatírárt. Addig is, ízelítőül a Caragiale-móttó: „A párizsiaknak van aperitifjük, a bécsieknek van zenekaruk, a ploieștieknek ott a politika...” A Mesternek alighanem igaza volt.

Az én történeteim

És most lépünk túl az animáción. Valami ósdi rögeszmém, hogy a film mint olyan – valamint a néző(k) többsége mint olyan – értelemszerűen igényli a történetet. Nem tehetek róla, csak nagy kínok közepette tudok végignézni olyan alkotásokat, amelyek nem rendelkeznek valamiféle (legalábbis keret-) történettel, amelyeknek nincs jól felépített cselekményük. Igénylem a külső történet, többnyire nem elégít ki, ha egy filmnek (vagy akár irodalmi műnek, értsd próza) csak „belső” sztorija, logikája van. Persze, persze, nem győzőm hangsúlyozni azt sem, hogy tisztelet a kivételnek, olyan is van szép számmal, amit élvezettel nézek végig, igen. Az önmaguk, illetve készítőik technikai lehetőségeiről és mesterségbeli tudásáról hivalkodóan beszélő alkotások általában kívül maradnak a látókörömon, ennek megfelelően nem rajongok a túlzott absztrakcióért sem, s mindezt a hosszú bevezetőt csupán azért mondtam, mert a filmfesztzen erre is volt példa bőven. *A Vigyázat, absztrakt!* című absztraktot ugyan még élveztem is, ám a francia *Kvintettek* esetében alig türtőztettem magam, hogy ki ne rohanjak a terem-ből – ebben csak az akadályozott meg, hogy nem volt nálam a műsorfüzet, amelyből megtudhattam

volna a dolgozat pontos időtartamát, ezért a türelmes kivárást választottam a következő versenyfilmig.

No de lássuk a medvét, azaz a történeteket. Kissé csodálkozva vettem tudomásul, hogy Lakatos Róbert *Gen(i)us diabolis (Ördögtérge)* című, a csángó népi hiedelemvilágba ágyazott sztoriját nem minősítette díjazásra érdemesnek az ítéztetület. Azt sem tudom eldönteni: örüljek-e vagy sajnálkozzak, hogy valamelyik szemfüles hollywoodi producer még nem fedezte fel magának a rövidfilmet, és nem adta oda át-dolgozásra M. Night Shyamalan-nak, aki majd „misztikus thrillert” készít(ene) belőle. Summa summarum: az *Ördögtérge* kötelező háziolvasmány, illetve házinézemény minden mozi-rajongónak, s nem azért, mert erdélyi, hanem mert jó. Hasonló témában utazik a spanyol *As Muxicas* is, melyet, jobb híján, nevezzünk „mágikus rea-

A 12. Alter-Native Nemzetközi Rövidfilmfesztivál díjai:

A fesztivál nagydíja (30 millió lej): *Alice és én* – Micha Wäld (Belgium); **Magyar Filmlaboratórium díja**: *A busz (Sárgabusz)* – Pálfi Szabolcs (Magyarország); **Duna Műhely díja**: *A félnapos forradalom (Boborul)* – Radu Vasile Igazság (Románia); **Román Kulturális Rádió díja**: *Személyazonosság* – Nurit Sharett (Izrael), 99% *Bucharest* – Ovidiu Georgescu (Románia);

Illyés Közalapítvány díja: *21-es belső* – Lizzie Oxby (Egyesült Királyság), *Csapok* – Matthew Gravelle (Egyesült Királyság); **Simó Sándor-emlékdíj**: *Victor és testvérei* – Marten Klingbers (Svédország); **Marosvásárhely város díja**: *Apróságok* – Daniel Greaves (Egyesült Királyság); **A zsűri különdíja**: *Advertising* – Florin Piersic Jr. (Románia).

A zsűri tagjai:

Fischer István filmrendező, operatőr (Németország); **Groó Diana** filmrendező (Magyarország); **Hatházi András** rendező, színész, író, forgatókönyvíró, egyetemi tanár (Románia); **Titus Muntean** filmrendező (Románia); **Alice Ruzicková** rendező, operatőr, prodékán a prágai Művészeti Akadémia Film és Televízió Fakultásán (Csehország).

lista” alkotásnak: egy falusi öregúrnak a holtak lelkei megsúgják, hogy felesége meg fog halni, ezért elkezdí ásní az asszony sírját – annak legnagyobb megdöbbenésére. S bár úgy tűnik, a történet váratlan fordulatot vesz, mint kiderül, a szellemek tudják, mit beszélnek. Elmúlás, halál, maradjunk ennél. Egy nagyon öreg, feltehetően halálán lévő asszonyt visznek lefele. *A lépcsőházban*, s a mentősök meglepve veszik észre, hogy a lélegezni is alig képes Greta görcsösen fogja útközben a korlátot. Párhuzamosan látjuk, amint egy fiatal nő egy ifjúval megy felfelé, zihálva, sietve, alig várva, hogy beessenek az ajtón, és azonnal egymáséi legyenek. Halála előtt Greta legszebb emlékét idézi fel. Szép. És ennél többet fölösleges is elmondani erről a svéd filmről.

Hasonló malőr történt az *Árnyékban* című belga-francia-svájci filmmel – a frankofón filmkultúrára minden jel szerint rájárt a rúd a filmfesztiválon. Azt alig merem megemlíteni, hogy több

film alól egyszerűen lefelejtették a feliratot – teszem azt, spanyol nyelvű művek esetében az ilyesmi elég kellemetlen tud lenni. Továbbá – és ez már tényleg nem a szervezők lelkén szárad – bizonyos embereknek annak idején elfelejtette megemlíteni az anyukájuk, hogy istentiszteleten, egyetemi előadáson vagy filmvetítésen nem illik hangosan cseverészni, mobiltelefonon keresztül, az esti vagy másnapi privát programjukról. Aztán még sok kapatos embert lehetett látni a Várban éjszakánként, de a sokkot úgy dolgoztam fel, hogy igyekeztem maxmálisan felzárkózni hozzájuk. Gonosz-kismalac-idézőjel ezennel bezárva.

Versenyen kívül: a Vártól Európáig

A versenyprogramon kívüli elfoglaltságok közül népszerűségben messze kiemelkedett a Várban tartott (minden) esti buli, ahol az elfáradt fesztivállátogatók súlyos művészeti kérdéseket beszéltek meg hajnalokba nyúlóan. Volt itt sör, bor, rock, blues, békesség, szerelem, Gáspárik, sőt még egy – állítólag enyhén magyarul is beszélő – szlovák rapper, vagy legalábbis olyan mutogatós csávó. A jelenség olyannyira abszurd módon hatott ebben a környezetben, hogy az emberek meglepetésszerűen megkedvelték, és időnként együtt csujogattak vele. De gyorsan húzunk vissza a „züllöttség” helyszínéről a Kultúrpalota környékére. A Borsec projekt kiállítás-megnyitóját követően ráérvén végignéztam a galéria emeletén kiállított régi cseh filmplakátokat. Maradandó élmény volt, nekem elhihetik. Ott látni Alfred Hitchcock *Psychójának* és a *Madaraknak* („Americky horror film Alfreda Hitchcocka”) vagy Chaplintól a *Nagyvárosi fényeknek* a cseh közönség számára készült plakátját – olyan kivitelezésben, aminek a ma forgalomban lévő filmillusztrációk (kevés kivételtől eltekintve) vizet se vihetnek. (Megtekinthető volt egyébként Sergiu Nicolaescu *Dákok* című filmjének plakátja is, mely történetesen egy római tisztet ábrázolt.) Nem véletlen: a kiállított alkotásokat „hivatásos” művészek készítették, akik saját egyéni stílusukat, irányzatukat jelenítették meg a képeken, kollázsokon. NB: volt olyan idő, amikor az ilyesmi még művészetnek számított.

És volt olyan idő, amikor egészen „ártatlan” műveket is betiltottak nálunkfelé. Fischer István *Legalább Európát* című filmje ezek közé tartozik. Megjegyzendő, az illető alkotás az első erdélyi magyar játékfilm Janovics Jenő óta. Egy fojtogató levegőjű, zárt diákközösséget mutat be (a forgatás helyszíne a kolozsvári Brassai gimnázium volt), amely egészen különös módon tör egyik tagjának emberi méltóságára. A vetítést követő beszélgetésen a rendező elmondott ezt: azt a cenzúra működési elveiről – sokunk számára meglepő volt, hogy a Páskándi Géza novellájából ihletődött film elkészülte után szinte mindenki melegen gratulált neki, ilyenformán: „Nagyon jó, csak kár, hogy nem lehet bemutatni”. Fischer egyébként egy másik filmjével is jelen volt a seregszemlén: a Randolph R. Braham világhírű történészről, holokauszt-kutatóról készült dokfilm, a *Rémálmok nyomában* az Alter-Native egyik fénypontja volt számomra, ha lehet illet mondani. Az idős professzor úgy veszi végig életének fontosabb állomásait – a dési gyerek-kortól a munkaszolgálaton át a New York-i kutatómunkáig –, hogy egyszer sem apellál saját szenvedéseire, nem téved a nosztalgia és az érzélgősség ingoványos talajára – ahogy fogalmazott, elege van a „lacrimos” történetekből. S mert így mondja, elhiszük neki, hogy valóban borzalmas volt, megsejtjük, mit jelent koncentrációs táborban elvesztíteni a szülőket, hogy milyen volt a cipőfűző és egyéb kacatok íze, amit éhező lánytestvére kínjában megevett. Megejtő őszinteséggel beszélt nemcsak életének árnyékos oldalairól, hanem arról is, hogyan vesztette el szüzességét egy bordélyházban, bizonyos Szőke Rózsi nevű hölgygel.

És mivel lassan közeledem a végéhez, nem állom meg, hogy meg ne említsem Fliegauf Benedek *Dealer* című filmjét. Igen, drogprobléma, de nem nyálasan. Igen, a belső világ, de nem unalmasan. Igen, a tragikus végzet, de teljesen hitelesen. Pusztá, tompa fényű terekben egy ember, aki kerékpárral szállítja a halált. Cím-szavakból talán elég is ennyi. Hátborzongató, monumentális film a *Dealer* – s mily furcsa, e röpké filmfeszt-beszámolót is egy filmélménnyel zárom, ahelyett, hogy afféle hangulati körképet nyújtanék. Feszt a film s a filmfeszt. Hogyne, volt ott még sok minden, más említésre méltó filmek is (versenyen belül és kívül), koncertek (Apolodor–Ada Milea, Nobles stb.), mozgásház, megnyitó, díjkiosztás, és nem győzőm hangsúlyozni: mulatság hajnalhasadtáig.

Ígérem, jövőre legalább háromfelé szakadok.

PAPP ATTILA ZSOLT

Csehov drámáinak világa, ahogy ezt Robert Brustein is megállapítja. A *lázadás színháza* című könyvében: „táji elemek, hangsúlyozott jellemvonások, céltalan dialógusok, csendek, ritmusváltások és költői hangulatok látszólag önkényes együtteséből áll össze”, a Három nővér kapcsán pedig külön is felhívja a figyelmet a darab kopárságára.

A kolozsvári BBTE Színházművészeti Tanszékének IV. éves hallgatóinak vizsgaelőadásában is megtalálhatóak a Brustein által emlegetett elemek, de természetesen egészen másként. Ugyanis a kolozsvári magyar színház műsorára is felkerült, Uray Péter által rendezett előadás mintegy zanzásított, tömörített változatát adja a négy felvonásos szövegnek – mindezt egy mozgásszínházi produkción belül. (A nézőtér minden ülőhelyére egy-egy szórólapot helyeztek el, amely külön is felhívja a figyelmet, itt nem egy hagyományos – Erdélyben is megszokottá vált – előadással lesz dolgunk. A szórólapból – enyhén prologus íze van – megtudhatjuk, hogy: „szabad, önálló világa, sajátos időkezelése odaadóbb megközelítést vár a nézőitől”. Egyébként, ha úgy tekintjük az előadást, mint a csehovi szöveg mozgásszínházi nyelvre való fordítását, akkor talán az sem mellékes, hogy az előadás címét (*Szép fehérség*) *Tristete albă*-nak fordították román nyelvre. Itt azonban mégsem beszélhetünk

Székszínház – fehérben

„fordításról”, ugyanis, ismét a szórólapra hivatkozva: „nem a gyönyörű csehovi nyelvezet mozgólátokba ültetéséről van szó, hanem a változások és viszonyok árnyalt kibontásáról a mozgás művészetén keresztül”. Ennek ellenére én mégsem tekinthetek el attól, hogy az előadás elemzése során a drámai szövegnek az előadásban felsejlő jelenlétére is felhívjam a figyelmet.)

Az előadás stúdiótérben zajlik, ahogy azt már megszokhattuk, a nézők a színpad első felében felállított „tribünön” ülve figyelik a játéktér (ez esetben) fehér négyzetét. Három fészülődő fiatal nőt pillantunk meg először, Olga (Vig Ágnes) Mása (Györgyjakab Enikő) és Irina (Both Eszter) egy láda köré helyezték székeiket, egy szürke szövetletet letakart láda köré, amely egyszerű ruhás-láda is lehetne, de az ártó szellemek lakhelye, avagy a múlt emlékeinek tárhelye is. Így nem véletlen, hogy innen, a múltból indul a jelen idejű cselekmény. A három szépítkező nővért Szoljonij (Fehérvári Péter) és Tuzenbach (Nagy Attila) zavarja meg, mindkettejük kezében szék,

amely az előadás alap-díszleteleme, de korántsem a stabilitás, a statikus helyzet jelzője, hiszen a szereplőkkel együtt a székek is állandó mozgásban, változásban vannak, azt is mondhatnánk, hogy a székek elmozdítása, áthelyezése jeleneztezi, bontja részekre az egyórás előadást. Már ekkor egyértelművé válik a két férfi közötti konfliktus, a székek elhelyezésének „tánca”, „harca” ezt húzza alá, hiszem mindkettejüknek fontos, milyen alapszituációból indulva lépnek kapcsolatba a három nővérral, és elsősorban Irinával.

A szék motívumot talán a darab második felvonásának egyik jelenetéből emelte ki és tette meghatározó motívummá a rendező, ott ugyanis Mása Versinyin udvarlása elől menekülve „másik székre ül” – más pozícióba, akár úgy is mondhatnánk más státusba kerül. Mert ne feledjük el, annak ellenére, hogy a kolozsvári társulat műsorán is szerepel, ez mégiscsak egy főiskolás előadás, a státuszgyakorlatokkal pedig minden színésznővendék igen korán megismerkedik. Ilyen „státusz-harc” zajlik le többször is Tuzenbach és Szoljonij, illetve Szoljonij és Versinyin (Sinkó Ferenc m.v.) között.

Milyen is ez a harc? Kezdetben még szinte egyenlő félnek tűnik Tuzenbach és Szoljonij. Székkel, testtel egymásnak feszülve, olykor balra, máskor távol-keleti harcművészetekre emlékeztető mozgólátokorokkal küzdenek, de végül Szoljonij kerül ki győztesen, ahogy ez a darabban is írva van. A magas és megtermett, a belül zajló viharokat csak nehezen kordában tartó Szoljonij nyakánál fogva emeli fel a végig nyugodt arcú Tuzenbachot. Szándékai (párbaj) akkor válnak nyilvánvalóvá, amikor az egyik széket lassan végighúzza a játéktérre, amely hátborzongató, távoli lövésre emlékeztető hangeffektust kelt, a néző szinte hallja: Nagy Attila Tuzenbachjának érzelmei csak a szemekből kiolvashatók, ő talán a legnépszerűbb szereplő, de tekintete annál beszédesebb, a félelem, a kétségbeesés, az öröm, az érzelmek széles skálája fejeződik ki, csupán a tekintet által, a bizonytalan, kapaszkodó mozgólátok csak a szereplő személyiségvonalainak élesebb körvonalazását segítik elő. Versinyin és Szoljonij konfliktusában Versinyin könnyedén, katonás keménységgel kezeli a helyzetet, könnyedén védi Szoljonij támadásait, sőt, rákényszeríti saját katonásan fegyelmezett mozgólátait is. Versinyin kimért és határozott mozgólátai azonban megbomlanak, amikor Kuligin (Szekevényes László) és Mása viaskodását követve, egyik székről a másikra ülve egyre zaklatottabban figyel az eseményeket, hogy végül feladja korábbi pozícióját, eseményeken felülemelkedő tartását, „lealacsonyodva” Mása és Kuligin szintjére (lásd Versinyin második felvonásbeli mondatát: „az életben miért járunk olyan nagyon-nagyon alacsonyan?”.)

Beszéd, emberi szó alig hallható az előadás során, ezért játszik különleges szerepet az emberi kéz, a tenyér, az emberi arc. A férfiak kézfogásánál épp akkora jelentőséggel bír, mint a szerelmes kézfogásoknál, kézcsokoknál. Számos szituáció éppen a kézcsókból, vagy a kézfogásból bomlik ki. Az egyik legérdekesebb Kuligin és Mása jelenete, amikor előbbi szinte belekényszeríti Mása tenyerét a sajátjába. Kettejük egyik jelenetében a hajlott hátú, medvejárású, tagbaszakadt Kuligin, két kezét Mása arcához szorítja, majd szinte „széthúzza” az ellenkező Mása arcát, mintha ezzel a szétfeszítéssel próbálna közelebb kerülni feleségéhez.

Mindhárom nővér gesztusvilágában érzékelhető egyfajta befelé fordulás, legkevésbé Mása esetében, aki asszonyosan érzéki mozgólátokat is „megenged” magának. Olga mozgólátai már-már özvegyasszonyosan szikárak, töredezetek, Irina gesztusai lányosan félősek, hogy az előadás folyamán mégis megnyílnak kissé.

Ahogy erre a szórólap is felhívja a figyelmet, az előadás két szerelmi háromszögre épül. Az első a Tuzenbach–Irina–Szoljonij hármas, a második a Kuligin–Mása–Versinyin háromszög. A két háromszög női szereplői szó szerint is a két férfi között vergődnek, de miközben az első esetben fizikai és érzelmi fölény csap össze, addig a Kuligin–Mása–Versinyin hármas jóval kiegyensúlyozottabb erőviszonyokkal bír.

A két szerelmi háromszöget ellenpontoszza Andrej és Natasa párosa. Előbbi a teljes ziláltság és kényelmesség nagyúri orosz stílusának egy a clown irányába hajló személyiségét hozza elének. Natasa egy ugyancsak „orosz”, darabos és törtető alak, azonban némileg kilóg a többi

szereplő közül a történelmi időben való elhelyezkedésének szempontjából is. Míg a többiek öltöztéke a huszadik század elejét, első felét idézi, addig Natasa egyértelműen a huszadik század utolsó éveinek alakja, domína, szadista hajlamokkal felvértezve, teljesen új értékrendet képvisel – Lopahin női változatát testesíti meg.

Amikor először belép a színpadra Andrej, enyhén Chaplinesen mozog, határozottsága is határozatlan, szívóssága is szálamomra méltó. Ő is akárcsak Natasa – a huszadik század filmjeinek világából érkezik. A rendező az ő párosuk esetében jut legközelebb a csehovi iróniához. Andrej-ben ott rejlik a bohóc alakja, de ez csak Natasa megjelenésével válik egyértelművé. Natasa, akit a dráma legtöbb elemzője Csehov leggonoszabb figurájának tart, aki közönségességgel és műveletlenségével túltesz minden csehovi negatív szereplőt. Belépésekor még amolyan vidéki színésznőként jelenik meg, „modern” frizurával és piros „kisestélyiben”, de aztán engedi felszínre törni valódi énjét, és mindenkit elsöpör az útjából. Valósággal bebújik Prozorovék bőre alá, és így feszíti szét, teszi tönkre a vidéken élő úri családot. Ennek allegóriája az a jelenet, amikor Natasa az előadás elején már megjelenő ládában található szürke szövetet ölti magára, a múlt bőre alá bújva, óriásként, szörnyetegként a többi szereplő fölé magasodva vetíti előre az egyre közeledő rettenetes jövőt. Andrej megkísérli Natasa kordában tartását, megpróbálja megfogni a kezét, hogy helyreállítsa a férj és feleség közötti kapcsolat konvencióját, végül felmászik, mint egy szoborra a feleségére, teljesen nevétségessé téve önmagát. Natasa Andrej nadrágszíját megkaparintva szinte megfojtja férjét, egyértelművé téve, ki is az úr a házban. Erőszakosságának további jele, hogy Andrej jegyzeteit, legfeljebb kincseit is a sajátjának tekinti, sőt férjét nem is férfiként, sokkal inkább gyerekként kezeli. Natasa, aki „az anyai gondoskodás és a rendszeret ürrégyén fejti ki ambícióit” (Brustein) úgy hempergeti, forgatja Andrejt, mintha nem is a férje, de a gyermeke volna. A rendezői szándék is ezt erősíti fel, hiszen Andrej szerepét a soványabb testalkatú és alacsonyabb Dávid Attila Péter osztotta ki, míg Natasa szerepét a magas és erős testalkatú Skovrán Tündére. A testi megjelenés közötti aránytalanságok, akárcsak Tuzenbach és Szoljonij esetében, gyakran válnak a helyzetkomikum forrásává.

A két szerelmi háromszög szereplőitől elütő mozgólátóviláguk, az ellenpontos rendezői szerkesztésmód is oka annak, hogy Dávid Attila Péter és Svornák Tünde színpadi jelenléte a legmarkánsabb, Andrej hangsúlyozott gyöngesége, töredezett széteső gesztusrendszere és Natasa tagbaszakadt lendülete kiemeli a két szereplőt a többiek közül. Ők ketten azok, akik minden alkalommal *bejönnek*, *megjelennek* a színpadon. A kezdetben színésznői allűrökkel „feldíszített” Natasa végül rendezőnek áll. Ezt kívánja ábrázolni az a jelenet, amelyben Natasa a székeiken mozgólátatlanul ülő szereplők fejére új, saját ízlése szerint való fejfödőket helyez (ez az a jelenet, amely az előadás alapjául szolgáló szöveget, és benne Natasa alakját valóban értelmezi, megnyitja egy másfajta értelmezési szint felé – a Három nővér mint Natasa rendezői tevékenységének eredménye).

Natasa és Andrej mellett Versinyin az, aki ugyancsak erős, folyamatos jelenléttel bír, ki-mérség és határozottság jellemzi, ahogy az a (katonai) hatalom egyik képviselőjéhez illik. Az előadás elején a nézők először csak baljós árnyékát látják, amely hosszan előrenyúl (a hatalom keze?).

És ezzel el is jutottunk az előadás egyik fontos „szereplőjéhez”, a fényhez, amely hol összegyűjti, hol különválasztja a szereplőket, ráadásul a fény hivatott beosztani, szakaszokra bontani az előadás idejét is. Az idő múlását az egymás mellé ültetett (mintha csak moziban lennének) szereplőkre bocsátott (szép) (fehér, sárgás, téli, őszi) fény hivatott jelezni. No meg a székek elrendezése, áthelyezése, ahogy azt már említettem.

A székek egyszerre „szereplők”, kellékek, díszletek, szimbolikus jelentéssel bíró entitások, ilyen értelemben „színészek” is. Megnyitják, és le is zárják az előadást, amelynek végén Natasa, mint valami koporsófedelet a három nővérről borítja-rakja-helyezi a székeket, míg ő parasztság nemtörődomséggel kevert rendezői komolysággal ülve marad.

KARÁCSONYI ZSOLT

Szép fehérség: a BBTE Színházművészeti Tanszék IV. éves hallgatóinak vizsgaelőadása, Kolozsvári Állami Magyar Színház. *Szereplők*: Dávid Attila Péter, Skovrán Tünde, Vig Ágnes m.v., Györgyjakab Enikő, Both Eszter, Szekevényes László, Sinkó Ferenc m.v., Nagy Attila, Fehérvári Péter. *Zene*: Réman Zoltán (szaxofon). *Jelmez*: Motyka Brigitte, Raluca Bumbac. *Rendező*: Uray Péter

Fotó: Szabó Dorottya

25.

– Kínkeservesen megtanultam néhány idegen nyelvet, s mire folyékonyan beszélhettem volna ezeket, hát már nem volt kivel: a külföldiek nem jöttek Romániába, a szász és sváb barátok külföldre települtek, az újságokat és a modern irodalmat nem engedte be a cenzúra. Úgyhogy olvastam a klasszikusokat, eredetiben. Viszont minden hazai barátom rejtvényt fejtett, amikor épp volt áram. Ilyenkor pedig megkérdezték, akár telefonon is, hogyan mondják németül a tojásnak? Téhát végeredményben mégis hasznot hozott a nyelvtanulás – gondolta Kik. – De vajon mostanában miért nem érdekel senkit a német tojás? Vágy az angol egg?

26.

– Mi a fene, feltámadt Ceaușescu? – kérdezte Ursula, öt perccel az után, hogy megérkezett Kik bukaresti lakásába. Kik beleborzongott a kérdésbe, de aztán megkérdezte, miért támadt volna fel az illető?

FERENCZ ZSUZSANNA

Kik és Mik

– Mert nem folyik a meleg vized.
– Ja, az akkori a negatív vízmegvonás volt, ez a mostani pedig a pozitív – vágta rá Kik, rendíthetetlen derűlátásával. Figyelj ide: a lakók kifizetik a havi lakásrezsit a ház adminisztrátorának, aki minden alkalommal elsikkaszt egy kicsit az összegyűjtött pénzből. Míglen a Hőközpontban fel nem gyűl az adósság, és „le nem vágják” a ház meleg vizét. Ilyenkor a lakók leváltják az adminisztrátort, majd szakértői bizottságot hívnak és fizetnek, hogy átnézze a könyvelést. A volt adminisztrátor csúszópénzt ad a szakértői bizottságnak, amely tehát megállapítja: sikkasztás nem történt. Meleg víz persze továbbra sincs. Hogy mi ebben a pozitívum?

Pro primo: az adminisztrátor megszédte magát. Pro secundo: javult a szakértői bizottság anyagi helyzete is. Pro tertio: a lakók kisebb lakásrezsit fizetnek, mivel nincs meleg vizük, tehát ők is jobban állnak anyagilag. Ily módon – természetesen – a statisztikák is javulnak. A következő adminisztrátorral megismétlődik a helyzet, és „levágják” a fűtést, majd a hidegvizet és a gázt. Téhát a lakóknak egyre kevesebbet kell fizetniük. Vagyis tovább nő az életszínvonal.

A Pantheon „Pontjai”

Ám miként a szeptember, október, november és december (7,8,9,10) neve is jelzi, a 12 hónapos római év márciusban, vagyis **Minervá**val kezdődik, s eszerint az ugyancsak 6-os kulcsú római Év – a Római Pantheon – a következőképpen néz ki:

1 I. MINERVA	2 II. VENUS	3 III. APOLLO	4 IV. MERCURIUS	5 V. IUPITER (IOVI)	6 VI. CERES
VII. VULCANUS	VIII. MARS	IX. DIANA	X. VESTA	XI. IUNO	XII. NEPTUNUS

vagyis:

1 I. MÁRCIUS	2 II. ÁPRILIS	3 III. MÁJUS	4 IV. JÚNIUS	5 V. JÚLIUS	6 VI. AUGUSZTUS
VII. SEPT.	VIII. OKT.	IX. NOV.	X. DEC.	XI. JANUÁR	XII. FEBRUÁR

Íme az első oszlop mitológiai-narratológiai elbeszéléstani azonosságai-állandói: mind **Minerva**, mind **Vulcanus parthenogenezis**, azaz szűznemzés szülöttei: **Iupiter Minervát Iuno** segítségével nélkül, **Iuno Vulcanus-t** pedig **Iupiter** közreműködése nélkül hozza létre; **Minerva**, a Szűz, **Iupiter** fejéből pattan elő teljes fegyverzetben; **Vulcanus**-Héphaisztoszt meg **Iuno**-Héra szüli **Iupiter** nemzőtevékenységét nélkülözve. A nemi pólusok kiegyenlítődsére való hajlama nyilvánvaló: **Iupiter** – a Férfi – Nőt, **Minervát** hoz létre; **Iuno** – a Nő – Férfit, **Vulcanus-t** szül.

De az 1. oszlop két „kettőse” mind egy-egy hat tagú haladvány „fejei”, s az Évi „Óra” különböző fontos egységeit és fordulóit is megtestesítik: a sorozatnyitó Március (**Minerva**) és Szeptember (**Vulcanus**) az évi Napjegyelőségeket is magukban foglalják, nevezetesen a Március 21-et és a Szeptember 21-et.

Ám a 4. oszlopban a Július (**Mercurius**) – December (**Vesta**) csoportban már az évi **Napfordulókat** találjuk: a Július 21-et és a December 21-et.

A hattagú sorozatok az Évszakok (4x3 = 12 hónap) megoszlása szerint tehát **három** tagúakra bomlanak-törnek, ilyenképpen:

TAVASZ			NYÁR		
1 I. MINERVA	2 II. VENUS	3 III. APOLLO	1 IV. MERCURIUS	2 V. IOVI	3 VI. CERES
VII. VULCANUS	VIII. MARS	IX. DIANA	X. VESTA	XI. IUNO	XII. NEPTUNUS
1	2	3	1	2	3
ŐSZ			TÉL		

Íme a kártyajátékok 4 (Négy) színe, a Magyar Kártya négy Évszaka. De erről – majd máskor.

FRANÇOIS BRÉDA

ORBÁN JÁNOS DÉNES

rovata

DEBÜT

BÁLINT
TAMÁS

Szonett Baudelaire és Villon uraknak

Vajon az ágy ment össze hirtelen, mutatva félelmét, hogy megnyomod, vagy a tomporod miatt nincs hely nekem? Ma tegnapi magadnak démona vagy.

Igen – jól mondod –, látásom talán követve példadat, sietve vénül, de könyörgök: egyetlen éjszakán szakadt az ég rám veled fenekestül?

Meggondviselt a sors, ver ahol ér, nem érdemeltelek bűneimér’. Napkeltekor kiült hajamra a kor.

S bár nedves emléke csak tompa folt, az éjjelem – ha te mondod – szép volt. De kedves! Hol van már a tegnapi bor?!

Haiku

A szerelemmel óvatosan; megfullad, ki nem tud úszni.

Kín

Hasogattak kínok, nem jöttek a rímek. Főmet vesztve *rímok* hagyjanak a *kín*ek. De nem tágultak ím, ilyen ez a cím-rím.

A télhez

I: 8/12, szabadon

A szűzfehér havat hozó bohó szelek az elfogyó narancs alatt fakón nevetve temetik rám a telet.

II: 4-es jambusban

A szűzfehér havat hozó bohó szelek az elfogyó narancs alatt fakón nevetve temetik rám a telet.

A remény

Hóvirág és Hold, hóhéraim vagytok. Előbbinek szirmaim, utóbbinak fényén vérzem el, fejem ha veszítem. Megfelel az ítélet, nem fellebbezem. Kötve van mind a két kezem.

Hattyúdal

(első kísérlet)

Olvdj hozzám, tél ridege nem érhet. Tenger, puha csók sebe – mint testünk melege – szeppent gátlásgombolgotók.

Vigyáznak óvatos kezek, nem égető, forró karok, bérceid közt gleccser leszek, szerelmed völgyébe olvadok.

I. IUNO
II. NEPTUNUS
III. MINERVA
IV. VENUS
V. APOLLO
VI. MERCURIUS
VII. JUPITER
VIII. CERES
IX. VULCANUS
X. MARS
XI. DIANA
XII. VESTA

JANUÁR
FEBRUÁR
MÁRCIUS
ÁPRILIS
MÁJUS
JÚNIUS
JÚLIUS
AUGUSZTUS
SZEPTEMBER
OKTÓBER
NOVEMBER
DECEMBER

Puskel Péter könyve tartalmaz és nyomdai kivitelezésében egyaránt kivételes mű az 1885–1945 közötti Aradról. Közel négyszáz tételből álló illusztrációs anyagát korabeli fotók, plakátok, képeslapok alkotják. A városkép kialakulásának meghatározó időszakáról, mára már eltűnt városképi elemekről, emlékművekről nyújt a szó szoros értelmében is képet több évtizedes kutatás eredményeként a szerző, az illusztrációkhoz csatlakozó, olykor esszézerű szöveg a Marosparti település történetének, kultúrájának alapos ismeretét tanúsítja. Az *Emléklapok a régi Aradról*a magyarságtudat ápolása szempontjából is kiemelkedően fontos munka.

Megrendelem **Puskel Péter**

Emléklapok a régi Aradról

című könyvét példányban.

Ára: 990 000 lej; 7500 forint; 25 euró.

☐ Készpénzben előre fizetem ☐ Előre kifizetem az összeget a bankszámlára*

Név:

Lakcím:

Irányítószám:

* A Kiadó bankszámlája: (aláírás)
Concord Media S.A. SANPAOLO IMI BANK Suc. Arad
Számlaszám: RO47 WBAN 2511 0000 0250 3500, Swift: WBANRO22,
Cím: B-dul Revoluției 88; Tel.: 0040257280547

Irodalmi Jelen Könyvek

Concord Media S.A.

Str. M. Eminescu nr. 55–57
Arad, 310085
jud. ARAD

Budapesti hajléktalan emberek írásait olvashatják e két oldalon. A Barros Kiadó jóvoltából megjelent *Alkonyzóna* című hajléktalan művészek antológiájából szemelgettünk néhány verset, prózát. A kiadó célja nem az volt, hogy megviselt sorsú embereket mutasson be vagy szociográfiát készítsen, hanem hogy egy színvonalas irodalmi antológiát tegyen az olvasó asztalára. „A szerzők egy része álnéven publikál, olyan is akad, akit nem sikerült felkutatnunk. A legtöbbjük ma is reménytelenül hajléktalan, kisebb részük talán kievickélt ebből a létből” – vallja a kiadó.

NAGYÁLMOS ILDIKÓ

Hajléktalanok irodalma

LELESZI BALÁZS KÁROLY

Kopjafák árnyékában

Emlékszem, aznap épp nem sikerült az élet szép és jó oldalát felfedeznem. Kedélyállapotom mínuszban volt, rám tört a szomorúság, a hajléktalanság nyomasztó érzése. Álldogáltam megfáradtan, majd átgázoltam egy pocsolyán. A lőrinci piac háta mögött baktattam, a járdaszigeten óvatosan kikerültem egy hányadékot. Fekete kontyos asszony érkezett, és egy vödör vizet öntött rá. Megálltam, egy darabig tanácstalanul toporogtam, a zöldséges kofákat figyeltem: gondosan rendezgetik áruikat a standon. Valaki hátulról nekem jött. Fene egyen meg, ember! – Kutukurutty! – kiáltott rám.

Négyen aludtunk a Tisza Forrás Alapítvány egyik szobácskájában. A szoba két méter széles és négy méter hosszú volt. Dubniczky Jóska volt az egyik lakó. Ha tehette, egész nap csak Madonna-képeket rajzolgatott mappájába. Volt egy böhm nagy erdélyi fickó is, aki valaha a román nemzeti válogatottban futballozott, azt mondta, hogy együtt kergette a labdát Bölönivel, Picurkával és Hagival, a Kárpátok Maradonájával. Ez a tagbaszakadt hegyi medve úgy horkolt, hogy zengett belé az egész kis menedékünk. Az első napokban a kötött sapkámat szétcincáltam, és a sálamat is a fülembre dugdostam, de nem segített, végül nyállal gyűrty kenyérbéllel próbálkoztam, de így sem tudtam elaludni... És ott táborozott alattam az alsó ágyon Pista bácsi, a Kutukurutty, aki egyszer elmesélte, hogy egész életét a vasútnak áldozta, a MÁV-nak szentelte. Járta az országot, és ahol éppen szükség volt rá, ott fektette a töltésekre azokat a fényes acélsíneket, hogy az emberek bárhová biztonságosan el tudjanak utazni. Élt valahol az Alföldön egy lánya is, de azt már vagy harminc esztendeje nem látta.

Pista bácsi most itt tántorgott előttem, dülöngélt az omladozó lőrinci piac oldalán. Kutukuruttynak hívtuk, mert majdnem minden mondatában benne volt a Kutukurutty, mint kötőszó. – Az ordas csapatát szidja, nem a saját hülyeségét, kutukurutty. Tegnap óta ördögfiókák táncolnak a koponyámban lángoszlopban, kutukurutty! És iszom, csak iszom, és sírt vájak csupasz kezeimmel a földbe, van ott hely – mondta csibészes mosollyal. Kócos, ősz hajtincsei csak úgy röpködtek a levegőben a feje körül, miköz-

ben magyarázott. A járókelők is megálltak egy pillanatra, és az emberek ránk bámultak, megismertek minket, igen, igen, ezek a Tisza Forrás bukott angyalai, és mentek tovább sietve a dolgukra. – Csak akkor vagyok boldog, ha iszom! – kürtölte a nagyvilágba ironikus hangon szobátársam.

– A boldogság nem állapot, hanem folyamat – válaszoltam neki, míg lassacskán ballagtunk az Üllői úton Kispest irányába. – A boldogság igénye belső szükségből alakul ki. Én már csak tudom, mert megismertem a zsoltárfírók gyötrelmeit, a költők pokoljárását! Mint József Attila. Vagy Radnóti Miklós. Lélek nélkül, hit nélkül minden csak átlátszó akció, üres cselekvés, a dolgok tettetése. Aki csak önmagára gondol, a saját fájdalomra, saját kifosztottságára, elszegényedett életére, azt a múltjának bomló emléke részegíti meg, nem az élet boldog násza.

– Kutukurutty... Egyazon parancsa van az oroszlánnak és az ökörnek! – kiáltotta. – Az elnyomás!

– Megfeszítheted izmaidat – folytattam –, agyadat forgathatod, de a lélek egy bizonyos lépcsőn már nem képes feljebb lépni.

A Lakatos utcában jártunk, és hogy legyőzzük a hajléktalanságból adódó komplexusokat, betértünk a Tádbi borozóba, hogy igyunk valamit. Kutukurutty ment a pulthoz. Reszkető kezekkel hozta ki a poharakat, nekem a kávé – mióta ott hontalan lettem, alkoholt nem fogyasztok –, magának fröccsöt, és leültünk a kerthelységben. Kint az úton autók, buszok húztak el. Körbenéztem és láttam, hogy az emberek sötét arccal magyarázkodnak, rémséges hangon panaszkodnak az életükre, napjaikra.

Jól tudom én, a mai világban csak kevesen élnek gazdagságban, de ők, akik most itt tanyáznak, mégsem szárnyaltak alá olyan mélységekbe, poklokba, mint mi, akik hajléktalanok lettünk. Mi már megjártuk a lelkiismeretfurdalás barlangjait, az önmegvetés labirintusait, ahol már minden mindegy, és ahol már minden fáj, a múlt, a jelen s a jövő. A hajléktalanság makacs tény, nehéz ezzel szembemenni.

De én megálljt parancsoltam. Lehet, hogy a kor, a rendszerváltás áldozatai vagyunk, de én tudom magamról, hogy húszéves koromtól egyre lejjebb ereszkedtem a grádicsokon. Évek folyamán szakképzett iszákossá váltam, és a bal-

jóslatú démon teljesen behálózott. Már az is csoda, hogy egyáltalán a világon vagyok. Próbálkoztam a halállal, de nem sikerült.

– Így van ez – bólogatott nagy komolyan Kutukurutty. – Gyermekkoromban sokat jártunk át Csíksomlyóra nagyszüleinkhez, és mindig részt vettünk a húsvéti passión. Megfigyeltem ott az embereket, hogy a kövedernél miként simogatják meg virágokkal és falevelekkel a Nagyboldogasszony szobrocskáját, erőt és egészséget kérve és remélve az elkövetkező esztendőre. Meg a gazdag termést is aprócska földjeikre, kutukurutty. Az ottani napkelte első mosolyából ki is olvassuk ezt, mert a csíksomlyói napragyogáshoz nincs semmi hasonlatos a földön. Éjszaka virasztottunk, énekeltünk, imádkoztunk, egy kicsit szenderegünk is, vártuk a Szentlelket, és mikor a Nap fénypalástot emelt a tekintetünk elé, akkor megindult a kereszt előttünk, és olyan szép volt minden, mint maga a mennyország. Ment mindenki a zászlók után. A világ összes tájairól idezarándokoltak a hívek. Itt voltak a csángók is, akik valami ősi, elfeledett magyarsággal himnusoztak. Otthon, szülőföldjükön tilos nekik magyarul misézniük, temetniük és imádkozniuk. Mégis olyan szépen zengték a hallelujákat, mint ha angyalok lennének. Olyan volt ott a szívek kitárulkozása, mint egy hatalmas tagolatlan erdőzúgás, mint egy hullámozó tengermorajlás.

– Akarnánk mi is ilyen szeretetlények lenni – elmélkedem hangosan. – Akarnánk mi is ebből a napocskából meríteni, szeretnénk ennek a fénynek az ölelésében megbújni, de a világ hamis cífráságairól oly nehezen tudunk lemondani. Az ember végzete, hogy nem tud a fény gyermeke lenni. Ez a nagy igazság. A múltat kéne feldolgozni, hogy elérjük a jövőt. Mert csak az összetörtettt lélek szép, amelyiknek sikerült felemelkednie! Sziklára állnia.

Ebben a gondolati emelkedettségben megülünk egy darabig. Olyanok voltunk itt mindnyájan a kocsmában, mint Derkovits festett kompozícióiban a szegények. Kutukurutty törte meg újra a csendet:

– Mikor Erdélyben megláttam a szomorúfüzes temetőkbén, a ciprusos sírkertekben azokat a csodálatosan szépen kidolgozott, megmunkált kopjafákat, akkor megfogadtam, hogy ha megembereberesedem, ilyen fejfákat fogok faragni, kutukurutty... Tudod, minden fejfába belevesték a ha-

lott földi életének főbb eseményeit. Vannak kékre festett kopjafák, azoknak, akik fiatalon haltak meg. Vannak zöldek, ez a reménység színe, a lila színű a bűnbánaté, a piros a bűnbocsánaté, a vörös az erőszakos halált halt ember színe. Ahány faragást találsz rajta, annyi esztendőt élt. Még azt is ráfaragták, mi volt a szakmája, rangja abban a közösségben, ahol élt. Szokás arany rozettákat is belehelyezni, ez a mennyországot jelképezi. És egy kis lyukacsát is fúrtak bele, hogy az elhunyt lelke azon át röppenhessen ki a világegyetem központja felé a mélykék égboltozaton át, hogy ne kelljen a föld alatti világban bujdosnia, abban a szörnyűséges sötétségben. Hát olyan kopjafafaragó szerettem volna lenni, nem pedig vasúti munkás.

Megegyeztünk, hogy az álmok nem mindig válnak valóra. Én elindultam vissza az Éjjeli menedékhelyünkre. Kutukurutty azt mondta, még sétál egy keveset, hogy ne érezzék meg lehetétén a rizlingekek fanyar illatát.

Hetekkel ezután kerültem Verőcére dolgozni. Egy missziósházat építettünk a református templom mellett, ahol alkoholisták, drogosok, depressziósok fognak majd gyógyulást, vigasztalást lelteni. És jönnek még ide hányatott sorsú szülők csemetéi is, meg olyan gyermekek, akik bénák, vagy mozgáskorlátozottak. Itt fognak üdülni: napozni, játszani. Élvezik majd a friss levegőt. És a menhelyek koldusai, szegénylegényei is itt fognak megszusszanni, akik egy röpké időre elfeledhetik a fejük felett örökösen ott lebegő Damoklesz kardját...

Jókedvűen csiszoltam és festettem az ajtófélfákat és az ajtókat, láttam magam előtt sorstársaimat, amint énekelnek majd és hallgatják Isten csodálatos ígéit, hogy majd visszatérve a mindennapok gondjaiba, bajaiba, boldogan emlékezzenek az itt töltött órákra, és talán így nem fognak annyit inni és drogozni. Viszik tovább az örömhírt, hogy létezik szabadtítás, hogy ki lehet kerülni a hajléktalanságból, hogy az élet minden nap az újrateremtés szeretetéből és alázatából áll, csak egy pindurka hasadékon kell átmerészkedniük, amit mesterséges ködgomolyagok rejtenek el az útkeresők tekintete elől. Ha átjutunk, soha többé nem történik meg, ami egyszer megtörtént a csapdákkal teli múltban.

Aztán csendes, nyugodt éjszakán, mikor a világ megbékélt és megpihent, mikor felkúszik a porták fölé a Hold, a jó Isten a földön jár, hogy megnézzé az emberek szívét, mit is próbálnak takargatni előtte, mert álmukban az emberek nem tudják eltitkolni, mi is lakozik igazából lelkiük mélyén. Azon az éjszakán egy tisztas úr azzal keltett fel minket, hogy a Kutukurutty hajnalban föl akasztotta magát a szállón, a vécétartály csövére.

Bernard Shaw és mások is azt állítják, hogy az ember addig él, amíg ő akarja. Nem vitatkozom velük. Azt viszont tudom, hogy amit az Isten nekünk szánt, az sokkal több, mint az egyszerű földi élet. Nem az számít, amit az időben élek, hanem az, amit az igazságban átéltem.

Később hallottam, hogy megtalálták a Kutukuruttyt, az öreg Pista bácsinak a lányát, aki elvitette hamvait falujukba, ahol született, és ott temették el. Nem tudom, vajon csináltattak-e neki kopjafát, s egy kis aranyozott rozettát, egy kis mennyországot raktak-e bele, és fúrtak-e a tetejére egy aprócska lyukacsát, hogy a lelke azon tudjon majd kiröppenni a hajnali napocska első fényugarainak ölelésében az ég felé.

PINTÉR FERENC

Születésnapra

Neked szerettem volna adni
a nektárilatú réteket,
gyémántot, smaragdot venni,
pompába öltöztetni életed,
igen; csak szerettem volna.

Most itt állok előtted,
kezed kezemben tartom;
adhatok-e többet annál,
hogy önmagam vagyok érted?
hogy önmagam vagyok néked.

Hallgatva szíved ritmusát,
gondolkodom holnapról, jövőről,
gyermekről, harminc évem után;
de csak megköszönni tudom,
ha mellettem maradsz létem idusán.

OLÁH ISTVÁN

Ne feledd

Té sem lettél más.
Mért lennének rosszak a gazdagok,
jók a szegények?
Irnék neked szépet,
de nem biztos, hogy megérted!

Üresen, kiégve,
megfosztva attól, aki szeret
a semmi közepén,
nincs zaj, nincs tömeg,
nincsenek jó vagy rossz emberek.

Talán én sem vagyok,
hisz mindent feladtam,
ami korábban voltam.
A szívem mégis boldogabb,
mert üresen, távol,
messze a nagyvilágtól,
önmagam nélkül
Ha kell, meghalok.

BASPETI

Álomlélektan

Előkerülnek, folyóba fulladnak,
lemennek cigiért, de újra itt vannak,
gyötörnek, pusztílnak, halálra keresnek,
szeretnek, kínjukban néha nevetnek.

De szar! (Különben ezt nem illik mondani.)
Új vizeken járok! – üvöltözött Ady,
ettől még elvesznek korábbi álmaim,
lankadnak fehérló albatroszszárnyaim.

Halott költőimnek heppje ez a víz-ügy.
A hajó elsüllyed, vagy jövőbe vesszük.
Elő is kerülnek, folyóba fulladnak,
olvasott képeket álmodom magamnak.

Hajléktalanok irodalma

Lalalilla

Utolsó tangó

Ne játszd meg a Csekonics bárót – kiabáltam rá, emberek halnak éhen az utcán, és te kikaparod a szemétből a paprikás csirkét! Nagy fekete szemével harciasan nézett vissza, én meg folytattam: – Ne játszd meg itt az úri fiút! – Ma egész este kiabálsz velem! – nyihogta. – Na jó – válaszoltam –, mert egész nap nem csókolált meg. Sovány arcát felém közelítette, a tbc már ráírta nyomait, s én szája sarkába nyomtam egy pusztit.

Már régóta leszoktunk arról, hogy a szánk érintkezzen. Akkor reggel is úgy köhögött, hogy azt hittem, kiköpi a tüdejét, az étvágya meg azért ment el, mert nem szedte be napok óta a tizenhét szem gyógyszerét. A tbc halálos betegség is lehet, ezt mindketten tudtuk.

Már ötvenegy kiló is megvan, gondoltam, a karácsonyi krízis után öt kiló plusz. Akkor negyedszer álltam a halálos ágya mellett, ahogy mondanák: ápoltam, és figyeltem, amikor a láz égette a belsőjét.

Cigány fázik – csak ezt ismételte, de ezt is csak naponta kétszer, amikor a tudatánál volt. Meg fogsz halni – mondtam neki. Nem kellett volna megmondanod – szólt komolyan és csendesén. Aznap éjszaka padlónyikorgást hallottam az előszoba felől. – Halod? Itt jár a halál! Figyeled? Most elment... Meg fogsz gyógyulni!

A doki, akit kihívtam, írt valamilyen gyulladáscsökkentőt, tudta, hogy ha beutalja kórházba szerelmemet, akkor vége... Két-három hétig alig aludtam, a fiatal férfiszervezet küzdött a gyilkos kórral (már akkor kétoldali kavernája lehetett), és aztán lement a láza.

Később a Korányi Kórházban hitetlenkedve álltak az eset fölött, mert negyvenfokos lázzal kellett volna feküdnie, és még csak hőemelkedése sem volt. Onnan szinte naponta hazaszökdösött, olyan zárójelentést kapott, hogy a tüdőgondozóban úgy néztek rá, mint egy bűnözőre.

Hegyi levegőre vagy vidékre egyszer se tudtunk elmenni, ma-

radt nekünk a hetedik kerület, és az Almássy tér. Sokszor kedvesem úgy nézett rám, mint aki hagszik, hogy visszahoztam a halálból.

Vannak olyanok, akik jobban szerettek volna végleg odaát maradni, mert már beszélgettek Istennel is. Idegenek lettek nekik a földi dolgok, mint különös útból visszatértek, nem tudtak eligazodni ebben a káoszban.

Már éjfél fele járt, mikor zsíros kenyeret kért tőlem, ez a hajléktalan éveire emlékeztette, de azt is csak piszkálta. Szája sarkában ott füstölgött az elmaradhatatlan cigarettá. Holnap menj el a dokihoz – siránkoztam –, hogy adjon valami étvágycsinálót! Vörösbort, vörösbort. Az kéne – felelte röviden. A zsebrádió egy tangót nyekergett. Mielőtt elaludtam, még belekoppant a fejembe a mondat: Isten segíts, hogy enyhe telünk legyen! Almomban is hallottam szaggatott köhögését, jobb karommal átöleltem, így szállt ki belőle a lélek.

Sárközi László

Vigília

...A kora reggel kocsmában leli őket; folyékony kenyér lesz a segély, aztán kommersz pálinka követi,

a menü – kannásbor, zúg a zenegép.
Kávét nyelnek műanyag pohárból,
De hasztalan, tántorog, nem táncol lábuk, mit régen kikezdett a fekély.

Arcuk viaszában szemük résnyire gyűrődik, nyelvük rongy, szatyruk zörög; cuccolnak, majd kint egy bokor mögött kinyúlnak. A sort haverjuk végzi be,

ő már bele nyugalmára rálelt:
a fejüktől alig egy lépésnyire guggol, s nyögve fekteti a kábelt...

Renegát tollnok

Hangja bűg, s bereng a bő tokája,
rég nem ír, de csattog kő-bokája.

Elzer Anna

Mosás és tisztálkodás a szigeten

Reggel ébredés, kávézás, cigizés, majd magamhoz térés. Mikor kellő mértékben szalonképes vagyok, beágyazok. Az ágynemű képező ruhák kulturáltan összehajtogatva kerülnek a hátizsákba. Összeszededetem az üvegeimet. Van kávé, mosási, fürdési, ivási és vendégflakonom. Pizsama le, utcai ruha fel. Van, amikor csak félig történik meg a ruhaváltás. Vagyis az éjszakai farmergatyó marad. Aztán amikor végre gatyába ráztam magam, feltornázom hátamra a gigantikus méretű hátimat. Sokszor birkózunk, hogy én vagy ő, melyikünk az erősebb, ki kit nyom le. Eddig mindig én voltam a nyerő. Bár amikor esténként indulok hazafelé a Szigetről, sok esetben úgy érzem, a hátam visz engemet és nem én őt.

Szóval zsák a hátamon, kézi szütyő a jobb, szatyja a bal kézben. Emelt fővel, büszkén rogadozok ki a Keletiből, mint egy csomagokkal megrakott utas. Megtámadom a 7-es buszt, felcibálom rá magam, majd a Blaha Lujzi térnél levánszorgok róla. Hegyi túra: lépcsőmásház következik. Föl a 4-es, 6-os, villamoshoz. A megállóban lecsüccs, elszívok egy szál cigit, pihegek, fújtatok, mint egy gőzmozdony, majd villamosra fel.

A szigeti bejárónál letántorgok, s vidáman, mint mindig, elindulok a sziget belsejébe, a kedvenc helyemre. Hogy ne legyen unalmas a séta, útközben félliteres, esetleg literes – de ha nincs más, jó a kétliteres is – üvegekre vadászok igazi vadászszenveddéllyel. Ha egy különlegesen szép darabra bukkanok, sikkantgatok örömben.

Nos, üvegállomány megvan – ó, mily boldogság –, irány kedvenc szenzoros kutam. Műanyagflakonokat elővesz, vízzel megtölt, majd cigiszünet, esetleg nasizás.

Miután úgy érzem, hogy eleget pihentem, zsák a hátamra lazán feldob. Persze!! Valójában nehézkesen térdre ereszkedem, és úgy varázsolom föl nagy nyögések és anyázások közepette. Egyszer úgyis a hátim lesz a halálom – morgok, és iparkodom magamat egyenesbe hozni. Hurrá, ó, mily boldogság, egyensúlyban vagyok: állok felcuccozva. Akkor nosza ragadjam meg még a szatyit is, ami szintén vizesflakonokkal van tele. Már a jobb és bal kezem is fullba megrakva, Az összsúly úgy 25-30 kg. Remegő lábakkal félig meggörnyedve, enyhén válogatott szitkozódások kíséretében indulok a kedvenc helyre.

Sikeres odaérés, pikk-pakk lepakolás, kipakolás, szétrámolás, áttöltözés, majd ezerrel nekiállok mosni. Hát az valami tüneményes. Üvegkupacok borítják a terepet. Én mosok, emberek jönnek-mennek, megszólhatnak, megdicsérnek, megmosolyognak, hibbantnak néznek.

Hurrá, a mosás kész, jöhet az édes pihi: kávé- és cigiszünet, energiafeltöltés, aztán az előzőleg szétpakolt ruhaneműk kirázása következik, s a visszapakolás a hátiba. Hol angyal türelemmel, hol vadul csak úgy belehányva, sűrű anyázás kíséretében.

Következik a megérdemelt kaja, ha van. Ha nincs, bárányfelhők számolása. Aztán alvás, olvasás vagy rejtvényfejtés.

Madonna gyermekével – ismeretlen olasz festő, XV. sz.

Hat órákor jön a fürdés. Ez valami isteni, fényűző, olyan egyedi. Első fázis: vizes tusi, fürdős rongy. Második fázis: száraz rongy, amely e folyamatban törülközőként szerepel. A fürdést összekötöm egy kis gimnasztikával is, mivel az eszközök használata során rendkívüli pózokat produkálok. Tisztálkodás és testedzés is egyben.

Az emberek továbbra is jönnek-mennek. Biciklin tekerésnek, sőt rohagnak. Mosolygás, segíteni akarás, és újfent hibbantnak nézés. Lassan hozzászokom.

Fürdés után, ha aktuális, jön a hajmosás. Isteni élmény. Guggolás, vizesüveg spriccniszterűen locsol. Végeredmény: tiszta haj, sajgó gerinc és derék. (Esküszöm, néha úgy érzem magam, mint a szovjet néptáncosok, akiknek van az a guggolós táncuk – hajmosás közben én is hasonló műsort adok elő, csak nem olyan profi szinten, mint ők.) Utolsó fázisként következik a testápolás, ha van, testápoló krémmel, ha nincs, úgy csinálom a kezemmel, mintha lenne.

Tömegek megint. Jönnek-mennek, sétálgatnak, beszélnek:

– Nézd, mit csinál.
– Segítsek, drága?
– Engem nem kennél be?

Hiába, nincs csodálatosabb egy harmonikus, kollektív fürdőzésnél.

B. G.

Léptek

...léptek egy nem létező előszobában... aztán megint mozdulatok, amelyeket az emlékezet, e misztikus és kiszámíthatatlan kamera vesz, akár egy lassított balettet... amit nem tud, azt nem képes elgondolni, elképzelni, amire nem emlékszik, az is létező valahol... az álmok is öröktől ott lebegnek... ide-oda suhintja a vihar a lépteiket... s én nem tudom, ki vagyok igazából...

...néha visszagondolok valamelyik álmomra, és csak csodálkozom, mit jelentenek, miféle titkos jóslatok... ébren nem lettem volna képes kitalálni... olyan sokszínű, hiperérzékeny egy-egy álmom, olyan kiüttlannak látszó, mégsem logikátlan a mese szövege... az időt ember nem ismerheti... különböző létformák vannak egy adott téridőben egymás mellett... a szoba homályos sarkában az emlékezet filmjei peregnek... ide-oda cikáznaq elmúlt játékok, keletkező remények... borzongás... idegláz... zongorafutamok „más hangok, más szobák”... némelyik szoba megváltozik, elfelejt összefüggően beszélni, ki tudja, miért... elfelejti a vitorlást vagy a szekreter albumait... az örömet, amit a sötétben hirtelen felvillanó fénysugár láttán éreztek... néha egy simogatásra felriadnak, mintha rossz álomból ébrednének, de visszazuhanak ismét...

...,tárd fel felebarátod szívét, amely a te szíved is, de ne állj meg a felszínnél, haladj tovább, keresd az ártatlanságot... az ínséget”... és hullámok, hányattatás, vitorla foszlányai a csuklón... egy homokszemben mennyi minden... pillangók, virágok, színpompás tollú papagájok a széles, mosolygós horizont felett... csodálkozva nevetnek... máskor sírnak... és csak veri az eső az elátkozott reményeket... néha elcsodálkozom egy partján, amidőn a fény csillan a vízen... és felrémlik egy régi kép... ott azon a helyen, ahol dolgoztam... a nénik lejönnek vödörrel a tengerpartra, a kellemes vízhez... szemükben visszautkröződött egy megfeyjthetetlen langy, hülye, mégis titokzatos fényarc... az örök Tenger egyik arca... ujjongva nézték... zenélő, dobozos emlékkönyveik a ridiküljeikben lapultak... néha felszakadt tekintetük a tompa homályból és álmélkodva nevettek... szabadon tündökölt előttük a Mindenség.

BÍRÓ BÉLA

A „velencei mór”

– Tényleg rengeteg! – állapította meg tárgyilagosan (azaz az ilyenkor szokásos túlzás nélkül) Dzs., miközben azon töprengett: kitől is hallhatta ezt a szójátékot? S hol? Erdélyben vagy még itt Magyarországon? De nem jutott az eszébe. A szóban forgó dolog ugyanis, mely ennyire nyilvánvalóan rengetegnek minősült, egy jól fejlett, s rengeteg volta ellenére szépen formázott női mell volt, mely minden lépésre megrengett, hogy aztán újra és újra visszanyerje eredendő állapotát. A szóban forgó testrész egy húsz év körüli hölgyhöz tartozott, aki lassan le és fel sétált a pénzváltó helyiség bejárata előtt.

A témát azonban, nehogy ön maga előtt is *szemérmetlen* hírébe keveredjen, gyorsan felüggesztette. Voltak fontosabb és megrendítőbb dolgok is, melyeken e pillanatban át kellett esnie.

Hogyan menjen oda hozzá, hogy ne keltsen feltűnést? Ez szinte lehetetlen volt, hiszen a szóban forgó lány, amilyen elcsépelet *jelenség* lett volna egy történetben, épp olyan szembeötlő volt a nagyváros emberrengetegében. Hiszen szőke volt és kék szemű és magas és karcú. Mintha székely származása dacára valahonnan a századelő germán mitológiájának tájékáról érkezett volna. (Thomas Mann Dzs. kedvenc írója volt. Legtöbb írását eredetiben is elolvasta). A zsírpárnáikba gyűrődött asszonyok és a zörgő csontú lányok tömkelegében valószínűtlenül is hatott.

Nem szabad szétnéznie! Ez alapszabály. Ezért aztán az volt a határozott érzése, hogy mindenki őt nézi. Mindenki arra kíváncsi, hogyan fogja a lányt megközelíteni. A dolognak természetesen úgy kellett kinéznie, mintha régóta ismernék egymást. Hogy a lány ismeri fel őt. Hogy találkozásuk mindennapi, a legmindennapibb esemény, ami a budapesti utca forgatagában csak bekövetkezhet. Csakhogy ez, kedves olvasó, korántsem olyan egyszerű, mint ahogyan azt te a magad hétköznapián magyar naivitásában elképzeled!

Dzs. látta magát az Oktogon forgatagában, az aluljárók egyik oldalán nyelték, másikon okádták magukból a tömeget. A lámpáknál és a villamos járdaszízeitén széles hullámokban hömpölygő embertömeg időnként vesztelésre kényszerült, aztán nekilódult, hogy átkeljen a túloldalra, vagy fölkapaszkodjon a szinte percenként beszaladó villamosok valamelyikére.

A Korona nevű – Brassó–Budapest közt közlekedő – expresszvonat sepsiszentgyörgyi megállójában kérte meg egy idős néni, hogy ezt a retikülnyi csomagot adja át Budapesten élő unokájának. Hogy miért éppen őt szúrta ki a feladatra? Feltehetőleg nem csak azért, mert rajta látszott leginkább, hogy külföldi, hanem azért is, mert az unokája számára majdan az Oktogon téri pénzváltó előtt is (ez volt a csomaghoz sebtében mellékel – vajon ez a pontos kifejezés? – használati utasítás) így tehetne leg-egyszerűbbé a felismerést. Ő szerencsétlenségére épp magyarul beszélgetett egy brassói tanárnővel. A néni olyan eltökélten fordult egyenesen őhozzá, hogy hírtelenjében eszébe sem jutott visszautasítani. Pedig a csomag átlátszó ragasztószalaggal volt keresztül-kasul raggatva. „Apróságok” – mondta a néni, de hogy milyen apróságok, azt már nem volt ideje megkérdezni.

Tudott aludni vonatokon, de ettől a pillanattól kezdve nem csak nem aludt, de a helyét sem lelte többé. A csomagot – a ragasztószalagok miatt – nem nyithatta fel. Meg sem szabadulhatott tőle, hiszen átadásának tanúi voltak. S egyébként is, nem élhetett vissza egy erdélyi magyar öregasszony kitüntető bizalmával. Szerencsére a tanárnő, akivel magyarul beszélgetett, zavarából, sőt fokozódó kétségbeeséséből rögtön átlátta a helyzetet.

– Én majd átviszem, ne izgulj – nyugtatta meg. De csak Püspökladányig, mert nekem át

kell majd szállnom a debreceni vonatra. Egyébként én vittem volna el...

Doktorándusz volt, az épp esedékes vizsgájára utazott Debrecenbe.

A csomagot átadta a lánynak, s sietett megfedkezni róla. Olyannyira, hogy valahol Kolozsvár táján álomba is merült. A határon minden nehézség nélkül keltek át, csak az ő útlevelével ment el a határőr, s mikor egy jó félóra múlva visszatért, a hátizsákját vizsgálta át, de az is rendben találtatott. A lány bátorítóan rámosolygott: – Azelőtt velünk is ezt csinálták... – Püspökladánytól aztán visszaadta a csomagot, majd könnyed, cinkos mosollyal elbúcsúzott és leszállt.

Egyedül maradt a fürkében. Nem bánta. A lány rokonszenves volt, de tolakodó jóindulata és agresszív együttérzése nyomasztotta. Pedig kezdte megszokni, hogy ő – szeptember 11-e óta – mindenkinek gyanús, aki él, de legjobb esetben is szánni való. Lám, ön maga előtt is. Hiszen fogalma sem lehetett róla, hogy mi van a csomagban. Elvben kábítószertől, robbanóanyagig lehetett bármi. A trükk közismert. S egy ártatlan tekintetű öregasszony semmire sem garancia, sőt... A csomagot hátizsákja mélyére rejtette, s ettől kezdve úgy meredt maga elé, mint a szüzességüket frissen elveszített leányok: „Meglátszik-e rajtam? Vajon tudják-e vagy sem?”

S ezt a csomagot kellett most átadnia.

Rögtön észrevette a térfigyelő rendszer kameráit. Látta a képernyő előtt ülő szolgálatost is, aki nyilván már réges-régen fölfigyelhetett órá. S természetesen arra is, hogy ő éppen a szőke lányt nem akarja úgymond észrevenni. Önmagát azonban sajnos mutatnia kell. Nem mehetett túl gyorsan, mert úgy a lány talán mégsem veszi észre. És túl lassan sem, mert akkor túlságosan is észrevehetné. Nem csak ő, a kamera is. Ezért aztán feltűnően ugyanúgy mozgott, mint a környezete, annak ellenére is, hogy annyira kírít belőle. Ha a Duna-korzón

vagy a Váci utcában lettek volna, még lett volna esélye, hogy több gyanús arc is felbukkan. A kamerák mögött ülők figyelme megoszolhatott volna. A helyszínt azonban nem ő választotta meg. Itt alighanem ő volt az egyetlen. Düh fogta el, és önvád gyötörte: miért is nem dobta be a csomagot az első kukába, mely mellett elhaladt?

Meg tudta volna fojtani a lányt. Sőt gondolatban már jó ideje fojtogatta is.

No végre! A lány arca felderült, megindult feléje. Dzs.-nek hirtelen átvillant az agyán, hogy gyönyörű, de ettől a felismeréstől csak még jobban megrémült. Sürgősen meg kellett szabadulnia tőlük. Nem csak a csomagtól, a lánytól is. De a mozdulat nem lehetett sem túlságosan szembeötlő, sem túlságosan bújtatott. Egyszerűnek, átlagosnak, mindennapinak kellett látszania. Éppen ezért lehetetlen volt, hogy fel ne tűnjön. Aztán mégis megtörtént!

A lány hálálkodott, meghívta egy kávéra. Sajnos nem ér rá, hátrította el, hiszen a tarkóján továbbra is ott érezte a térfigyelő szúrós tekintetét. Látta, amint az alkalmazott int a kollégájának, hallotta, hogy fölhívják a szolgálatos rendőrt. – Szívesen, nagyon szívesen... – vágta ki összefüggéstelenül. A lány értetlenül bámult utána. Dzs.-t gyorsan sodorta magával a földalattiból kiáradó tömeg. Szerencsére csúcsforgalom volt. Fölkapaszkodott az épp beérkező villamosra. Buda felé. Mindegy volt, csak eltűnni, minél hamarabb. Vajon a profik odahaza, Palesztinában hogyan csinálják? Egyáltalán, lehet ezt csinálni?!

A Margitszigetnél szállt le a villamosról. Szemmel láthatóan nem követte senki. A szígeten gyér volt a forgalom. Megivott egy kávé. Közben figyelt. Még mindig senki. Lassan megnyugodott.

A Budapest–Székesfehérvár közt közlekedő gyorsal este 9 tájban érkezett haza Velencére. Tíz évvel ezelőtt, amikor a gyűlölködés poklából Magyarországra menekült, ott kapott lakást. Aztán ott is ragadt. Kitűnően megtanult magyarul. Erdélyben is azért járt, hogy megismerkedjen a magyar történelem és kultúra egykori helyszíneivel. Hiszen előbb utóbb meg kell házasodnia, s magyar lányt szeretne feleségül. Ő, a székesfehérvári mentőszolgálat közismer-ten legjobb szakembere, a „velencei mór”.

ÁRMOS LÓRÁND
SÁNDOR

Körző

Á. tanár úrnak

Így szabadulsz fel, mellveretlen.

A nyűgös, erőltető, a ronda,

zárt, gonddal beírt tered

kibomlik most majd, múzeumba;

Megszokjuk lassan: semmi az

ami helyedbe bomlik és

gazdátlan árampályádon még

pár nap a köröcskézgetés;

Majd magában köröz tovább

ki-ki. S ha bánatféleséget

hajtana fel a múltidő,

lebontja majd a műszakélet.

Arcomat újból

Mondanom se kéne, – talán el se tudnám –

Hogy voltam skicc, mit mozgóképre váltott.

Úgy lehettem nagy, hogy nevét adta hozzám,

S bejáratta velem a világot.

Sikerre, hírre pénzt is ő adott.

– Ó, bár elfelejteni vagy dolgozni fel

tudnám! Ha megremegtem – jó vagy – ordított

Lezsírozott mindent, és hált a zsűrivel.

Százszor borultam el. Százegyszer rakta ki

Arcomat újból. S én mindent csak neki,

Szép hűbérasszonyomnak vittem el.

„Gyűlölöm, ha pózolsz, s ez annak se túl sok:

Mind sőtlan kurvák az illet tudósok;

Nőj fel – üvöltött – csak ennyi érdekel!”

Megálló

Eljön egy nap, hogy megteszed:

Csak úgy megállsz kinn egy este.

A vörös, ami fenn mered

Bevilágít az életedbe.

Eddig túrtél, s ez épp elég.

Töröld le a kádról a vért!

Meddig tart, amíg megszokod

hogy nem vagy hibás semmiért?

Ma éjjel kapod új neved.

Már bomlik pezsgőként az ég:

Van benne szénsav, annyi, még,

Mitől egy versed felpezseg:

Bevilágít az életedbe

A vörös, ami fent mered.

Csak úgy megállsz kinn egy este.

Eljön egy nap, hogy megteszed.

Madonna a gyermekkel – ismeretlen olasz festő, XVI. sz.

Madonnák

Ma már senkinek sem kell lefordítani, mindenki tudja, hogy finom megjelenésű, szinte más világhoz tartozó nőalakokról beszélünk akkor, amikor kiejtjük a dallamos olaszos szót. Akár nyugati rítusú, akár pedig ortodox vallást követőkkel találjuk magunkat szemben, mindannyiunk hitének központi alakjává magasodott a Madonna. Késő középkorig, ábrázolásmódját illetően, alakja szinte ugyanúgy jelent meg az ikonográfiában: karján emelve világmegváltó gyermekét, akire kezének kecses mozdulatával rámutat, ezzel is a gyermeket állítva a figyelem központjába.

Igy tűnik élénk a búcsújáróhely, Máriazell híres Kincstárképén is, valószínűleg egy olasz mester remek festményeként. A kegykép Nagy Lajos király adományaként került a kolostorba, s csodatévő erőt tulajdonítanak neki, hiszen a királyt megóvta csatáiban, és győzelemre segítette. Szűz Mária szerepe volt a közbenjárás az égi hatalom és a földi emberek között. Segítő Mária képe lobogott évszázadokon át a keresztény seregek zászlaján, a hadba vonuló, a messzire távozók az ő képét viselték nyakukban, piciny érméken – drága aranyláncokon vagy egyszerű füzéreiken – és a győztes Immaculáta emelte diadalmasan fiát a XVIII. századi metszeteken is, míg lábai alatt feltűntek a péterváradai és a temesvári várak törököktől visszafoglalt bástyái. Csillagos palástja alatt menedéket találtak, és enyhülést a szenvedők. Dózsa György kivégzésének napján, a tüzes trón feletti füstfelhőben is Mária alakját látták lebegni a haldokló hős fölött és a kegyelet ezért állított hosszú éveken át fából faragott szobrot a kivégzés helyére. Ezt váltotta fel a kőkép, végül pedig Kiss György műve, a város adománya, a ma is álló carrarai márványszobor: Temesvár Madonnája.

A nagyobbik Szent István legenda nyomán vált még erősebbé a magyarok kötődése a Madonnához. E szerint a király a Szent Szűz oltalmába ajánlotta koronáját és országát. A nemzeti hagyományokat magába foglaló legendakörnek ezt a mozzanatát számos, főként barokk kori festményen ábrázolták: a karcsú, palástjába burkolózó fiatal nőalak féltve karolja magához és fogadja az elébe térdelő király által párnán feléje emelt koronát és jogart. Ő a Magyarok Nagyasszonya, Patrona Hungariae. Ezt a jelenetet ábrázolta a temesvári Milleniumi Templom oltárképén Vastagh György festőművész is.

A képzőművészetben megörökített madonnák isteni vonásait földi szüzek és nagyasszonyok varázslatos szépsége ihlette. A régi ikonok keményen megfogalmazott törvényei szigorúan megtiltották a földi hasonlóságot az „égi létezés” tükrözőjével – még a háttér is semleges kék volt, a „nem teremtet világ” velejárója. Ám a reneszánsz korának mesterei óta egyre több múzsa portréját idézik a Madonnák arcvonásai.

Vajon ki az ihletője a temesvári régi Városháza előtt álló szoborcsoporthoz csodálatos (Bécsben faragott) rokokó Madonnájának? Nem valószínű, hogy meg fogjuk tudni. Mint azt sem ismerjük biztosan, kik álltak modellt a megkapóan finom, törekeny, monumentális Gallas Nándor alkotta Madonnához. A 20-as években készült, gyermekét féltő, földöntúli dicsfényben fürdő koldusmadonnájában is a boldogság, az áldás sugárzása hat ránk, nincs miért keressük a festő, Podlipny Gyula munkásszonyát. Hozzánk, emberi, földi közelségbe kerültek ezek a Madonnák, cserében pedig halhatatlansággal ajándékoztak meg, égi magaslatokra juttatták megteremtőiket.

MIKLÓSIK ILONA

Podlipny Gyula: Koldusmadonna

Az IRODALMI JELEN REGÉNYPÁLYÁZATA

Az Irodalmi Jelen irodalmi havilap pályázatot hirdet magyar regény megírására. A pályázatra, témától függetlenül, minden magyar nyelven írt regény benyújtható, amely még nem jelent meg nyomtatásban és közlési jogával más intézmény nem rendelkezik. A beküldött pályamű terjedelme legfeljebb 600 ezer karakter (leütés) lehet.

I. díj: 20 000 USA dollár

II. díj: 10 000 USA dollár

III. díj: 5 000 USA dollár

A fentiekben kívül három pályázati mű egyenként 1666 USA dolláros különdíjban részesül.

A díjtételek oszthatatlanok, de a bírálóbizottságnak jogában áll, minőségi okokból, egyes díjakat nem kiadni. A díjazott művek kizárólagos publikálási joga 8 évig az Irodalmi Jelennek illeti meg, amely azokat az Irodalmi Jelen Könyvek sorozatban jelenteti meg.

Beküldési határidő: 2005. november 30. (postabélyegző dátuma). A beérkezett pályaműveket neves megbízott irodalmárok bí-

rálják el, 2006. április 30-ig. Ezután kerül sor – közjegyző jelenlétében – a jeligék feloldására és a hivatalos eredményhirdetésre. A díjakat ünnepélyes keretek között 2006. májusában adják át Aradon.

A pályázat jeligés: az író nevét, címét, elérhetőségeit külön lezárt borítékban kell a pályaműhöz mellékelni. A jogi félreértések elkerülése végett a pályázónak ugyanebben a borítékban mellékelnie kell az Irodalmi Jelen honlapjáról (www.ij.nyugatijelen.com) letölthető, aláírt nyilatkozatot is. A pályamunkákat kizárólag *Regénypályázat* feliratú postai küldeményként lehet az Irodalmi Jelen címére (310085 Arad, str. Eminescu nr. 55–57., Románia) eljuttatni. A művet CD-re rögzítve (Word formátumban) fogadjuk el, amelyhez mellékelni kell a 2 példányban kinyomtatott szöveget is. A begépelésre a pályázat kiírójának nincs lehetősége, a kinyithatatlan CD a pályamunka kizárását vonja maga után.

Az elismerésben nem részesült pályamunkák kéziratát nem őrizzük meg és nem küldjük vissza.

Az Irodalmi Jelen kiadója

HIRDESSEN az IRODALMI JELEN-ben

Megrendeléseket a kiadó címén veszünk fel.
310085 Arad, Eminescu utca 55–57. szám,
E-mail: ij@nyugatijelen.com
tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax)
Occident Média kft.

FAPADOS KÖNYVEK EURÓPAI ÁRON

1-2 könyv=1 euró=250 Ft.

+magyar Áfa = 5% = 12,50 Ft. / db.

TOTÁL : 262,50 +

+ postaköltség (max. 100 Ft. könyvenként) + csomagolás (Magyarország területén).

A fenti ajánlat kizárólag magánszemélyek részére szól, amíg a készlet tart.

2004. december 21-ig.

Megrendelés :

Serdian Kft.
1465 Budapest
Postafiók 1714
serdian@serdian.hu
T/F +36 1 3613 921

IBN BATTÚTA : Utazás

BENYOVSZKY, Móric : Madagaszkár

BENYOVSZKY, Móric : Madagascar (angol)

ELSP KÖNYVEM (EU)

GYIMÓTHY, Gábor : Wort-cool-tour (német)

HAMED, Anwar : A fájdalom kövei

KANAEÁNI, Ghasszán : Lángoló ég alatt

MEIN ERSTES BUCH (EU)

SERDIÁN, Miklós György : 21 magyar szöveg

SERDIÁN, Miklós György : 5 (D-E-H-GB-eszperantó)

SERDIÁN, Miklós György : Magyar napló

SERDIÁN, Miklós György : Havannai napló

IRODALMI JELEN

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Igazgató: Szőke L. Mária

Szerkesztőség és kiadó: 310085 Arad, Eminescu utca 55–57. szám,
tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),
<http://ij.nyugatijelen.com>, ij@nyugatijelen.com.

ISSN: 1584-6288

Előfizetés hat hónapra: 100 000 lej/ 680 Ft./ 2,50 €
+ kézbesítési díj

egy évre: 180 000 lej/ 1250 Ft./ 5 € + kézbesítési díj

Hirdetéseket a kiadó címén veszünk fel.

Munkatársak: Böszörményi Zoltán főszerkesztő, Orbán János Dénes, Nagyálmos Ildikó (Vers), Mészáros Sándor, Pongrácz P. Mária (Próza), Páll Zita (Kritika), Karácsonyi Zsolt (Színház, Művészetek), Irhási János (Kaleidoszkóp, Levélváltás), Eszteró István, Sántha Áttila (Főmunkatársak).

Lapszerkesztő: Bege Magdolna

Magyarországon előfizethetnek, illetve információt kérhetnek a következő telefonszámon: 0036-1 3033443, vagy a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail címen.

Megrendelhető Romániában a következő postai katalógusszámok szerint:

Temesvári Regionális Postaigazgatóság – 13215; Kolozsvári Regionális Postaigazgatóság – 14128; Brassói Regionális Postaigazgatóság – 1 hónapra: 15034, 6 hónapra: 215034, 1 évre: 315034.

Anyagaink utánköltsége csak a forrás megjelölésével. Eddig nem közölt írásokat fogadunk csak el.

Ez a lapszám 10 584 példányban jelent meg, ebből az előfizetők száma 5584.

Kulturális hírek

IJK-könyvek Marosvásárhelyen

Marosvásárhelyen, a X. Nemzetközi Könyv-vásáron idén is jelen volt az Irodalmi Jelen Könyvkiadó, amely a korábban megjelentetett kötetek mellett a legfrissebb kiadványait is bemutatta. A magyar kultúra egyik legkiemelkedőbb eseményét, a sok meghívott között olyan kiemelkedő személyiségek is megismerhették, mint Parti Nagy Lajos, Szilágyi Akos és Varró Dániel. A könyv-seregszemlén, határon innen és túlról 22 könyvkiadó vett részt.

E-MIL Gála

Az Erdélyi Magyar Írók Ligájának (E-MIL) díjkiosztó gálaestjére december 11-én 18 órakor kerül sor a kolozsvári Agape étteremben.

Felvidéki kapcsolat

Sántha Attila, az E-MIL elnöke novemberben, Hodossy Gyula, a Szlovákiai Magyar Írók Társasága vezetőjének meghívására a Felvidéken járt, ahol a két szervezet közötti szorosabb kapcsolat kialakításáról is tárgyalt. Ez közös pályázatok benyújtását, közös írói bemutatkozásokat, turnékat is jelent.

Új díszpolgárok Budapesten

Budapest díszpolgára címet vehetett át a főpolgármestertől a főváros napja alkalmából többek között Konrád György író, valamint Pro Urbe Budapest-díjban részesült a Szabó Ervin Könyvtár kollektívája és Spiró György író.

Alkotói nagydíj

A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE) Irodalmi Alkotói Nagydíjban részesítette Ilia Mihály irodalomtörténészt. A MAOE által 2000. szeptemberében alapított nagydíjakat és a Kulturális Örökség Nagydíjakat az egyesület székházában adták át november tizedikén.

Véget ért a Balassi-év

Október 15-én este az Olasz Kultúrintézetben díszhangversennyel zárult a Balassi Bálint-emlékév. A Nemzeti emlékezet programsorozat részeként megannyi ünnepi esemény zajlott itthon és külföldön a legkülönbébb formákban: vetélkedőktől konferenciáig, emlék-kiállításoktól kegyeleti emlékpark avatásig.

Életműdíj Kányádi Sándornak

Életműdíjat adott át az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány (EMIA) a 75. életévét ünneplő Kányádi Sándornak. A Székelyudvarhelyi Polgármesteri Hivatal Szent István-termében megtartott ünnepségen Hídverő-díjat kapott Ilia Mihály szegedi irodalomtörténész, akinek jelentős szerepe volt az erdélyi magyar, illetve anyaországi irodalmi csoportok együttműködésében. Egyed Ákost szakmai körökben nemcsak történészként, hanem íróként is elismerik, az EMIA díját ő is átvette.

Budapesten november 22-én adták át Kányádi Sándornak a 2004-es esztendő Macenas-díját. Közreműködött a Kaláka együttes.

Írók a székhelyen

December elsején a Magyar Írószövetség székhelyén kerül sor a Kortárs Kiadó estjére, ahol bemutatják Alexa Károly: *Quodlibet*, Juhász Attila:*Zalán-verziók*, Zalán Tibor: *A szürrealista balkon* című könyveiket. Közreműködik Nagy Zoltán.

Kortárs Kiadó-est

December 9-én 18 órakor a Rátkai Művészklubban kerül sor a Kortárs Kiadó estjére. Lányi András *Hölgyek titkára* c. könyvét bemutatja, és a szerzővel beszélget Ács Margit és Tallár Ferenc.

Esterházy Béke-díjas

Az 1848-as német nemzetgyűlés tanácskozá-sának színhelyén, a frankfurti Szent Pál templomban, mintegy 700 díszvendég, köztük Horst Köhler német államfő jelenlétében Esterházy Péter átvette a német könyvszakma 15 ezer euróval járó Béke-díját. Az 1950 óta osztott legtekintélyesebb német irodalmi-társadalmi elis-

merésben másodsor részesült magyar író: 1991-ben Konrád Györgynek ítelték oda a Béke-díjat.

Odaítélték a Gérecz Attila-díjakat

Az elsőkötetes költők közül Follinus Annának és Falusi Mártonnak ítelték oda az idén a Gérecz Attila-díjat. A díjat az 1956-os forradalom és szabadságharc hősi halált halt költőjének tiszteletére 1991-ben alapította az egykori fogolytárs, Kárpáti Kamil költő, író által életre hívott Stádium Alapítvány. Az elismerésben eddig Babarczy Eszter, Grecsó Krisztián, Györffy Akos, Király Levente, Kulicz Gábor, Lackfi János, Nagy Cili, Rózsaágy Barbara, Szakács Eszter, Szentmártoni János, Váradi Péter és Zsávolya Zoltán részesültek. A Gérecz Attila-díj adományozását két éve átvette a Kulturális Minisztérium. Az elismerést október 23-án Hiller István kulturális miniszter adta át.

Závada alkotói díjas

Závada Pál kapta a háromnapos Győri Könyvszalón alkotói díját. A kitüntetést a könyvtárba járók, az olvasók döntése alapján a legolvasottabb kortárs magyar író kapja. Az eddigi díjazottak: Esterházy Péter és Szabó Magda. A szerző napokban könyvesboltokba került *A fényké-pész utókor*című új regényével, a *Jadviga párnája* és a *Milota* után immár teljessé vált a trilógia.

Déry-díjak

Déry Tibor özvegye végrendeletében hozta létre a Déry Tibor Alapítványt, amely évről évre jutalmakat, díjakat oszt ki. A Déry-díjakat az idén Berniczky Éva író, szerkesztő, Grecsó Krisztián költő, író és Keresztury Tibor irodalomtörténész, kritikus kapta meg.

Szilágyi István a Bretter Körön

November 29-én a kolozsvári Bretter Kör vendége Szilágyi István, a Helikon főszerkesztője volt. A Kossuth-díjas íróval Karácsonyi Zsolt beszélgetett.

A Párizsi Magyar Intézet decemberi programja

Irodalmi eseménnyel, mégpedig egy Kosztolányi Dezső irodalmi örökségével foglalkozó konferenciával kezdi decemberi programjait 6-án a Párizsi Magyar Intézet. December 7-én nyílnak a PMI decemberi tárlatai, melyek 2005. január 5-ig tartanak nyitva. December 10-én az Arthèmes Egyesület rendezésében Sarah Lavaud zongorahangversenyére kerül sor.

December 15-én a Franciaországban élő bábtervező, Bródy Vera – többek között Mazsola megalkotója – a PMI karácsonyi műhelyén osztja meg művészetének néhány titkát a résztvevő gyerekekkel.

December 16-án a Pierre Boulez vezette Ensemble Intercontemporain szólistája, Hadady László oboaművész Dobozy Borbála csellóművész és a Weiner-Szász Kamarazenekar kíséretében J. S. Bach kevésbé ismert oboára írt koncertóit játssza a PMI hagyományos karácsonyi koncertjén.

Százórányi Jókai

Jókai Mór műveiből százórányi, éjjel-nappal zajló, folyamatos felolvasást szervez a zamárdi Községi Ház és Könyvtár, amelynek bárki részese lehet, Magyarország határain belül vagy kívül. A felolvasás december 1-jén, magyarországi idő szerint 12 órakor kezdődik, és december 5-én, 16 órakor zárul.

Lemondott a FISZ-elnök

Az 1998-ban alakult Fiatal Írók Szövetségének legutóbbi közgyűlésén lemondott a szervezetet hat évig vezető elnök. L. Simon László, a magyarországi és határon túli, 35 év alatti magyar írókat, költőket, műfordítókat, kritikusokat, irodalomtörténészeket és szerkesztőket tömörítő szakmai szervezet leköszönő vezetője elmondta, hogy ha nem is sikerült valamennyi tervét, elképzelését megvalósítania, mégis eredményesnek érzi az elmúlt évek munkáját. A közgyűlésen a tagok Bednancics Gábor irodalomtörténészt, kritikust választották meg a szervezet elnökének.

Francia irodalmi nagydíjak

Nyilvánosságra hozták a két francia irodalmi nagydíj, a Goncourt és a Renaudot idei nyertesinek nevét. A Goncourt-díjat a 32 éves Laurent Gaudé *Le Soleil des Scorta* (Actes Sud), a Renaudot-t Irene Némirovsky *Suite française* (Denoe) című regényének ítelték oda.

Decemberi filmfesztiválok

Az év utolsó hónapjában újabb három filmfesztiválra kerül majd sor: december 2–4. között nemzetközi animációs filmfesztivál lesz a budapesti Urániában, *Festival du film européen* címmel december 2. és 12. között európai filmeket mutat be a Francia Intézet a Művészházban és a Puskinban, december 16-tól kezdődően pedig három afrikai filmritkaságot vetít a Hunnia.

Kertész-regény színpadon

Visky András, a Kolozsvárott élő költő, dramáiró, dramaturg készítette el Kertész Imre *Kaddis a meg nem született gyermekért* című regényének színpadi változatát. A meg nem született gyermek felett elmondott gyászima Kulka János felolvasószínházi formát követő előadásában megrendítő színházi élményt nyújt, amelyben a nyári Pécsi Országos Színházi Találkozó közönsége egyetlen egyszer már részesülhetett. Az első budapesti előadás november 24-én volt a Vígyszínház Házi Színpadán.

Húszéves a Ghymes

A Budapesti Kongresszusi Központ ad otthont a 20 éves Ghymes együttes immár hagyományosnak számító karácsonyi koncertjének. A december 26-án és 27-én hallható előadás a zenekar november végén megjelenő új albumának lemezbemutató koncertje is egyben. A szlovákiai magyarokból álló Ghymes együttes 1984-ben olyan zenészekből alakult a Nyitrai Pedagógia Főiskolán, akik előtte rockot, komolyzenét, regizénét játszottak.

Európai „Oscar”

A legjobb rendező kategóriában az Európai Filmdíjat kaphatja meg Antal Nimród, a *Kontroll* című film rendezője, s ugyancsak díjat nyerhet Koltai Lajos, a *Csodálatos Júlia* című Szabó István-film fényképezéséért. A berlini székhelyű Európai Filmakadémia ez évi díjaira jelöltek lis-

táját már nyilvánosságra hozták, de a végleges döntésre a decemberi, barcelonai díjátadó ünnepségig kell várni.

Wass Albert első köztéri szobra

Bonyhádon a város művelődési központja előtt, Vörösmarty Mihály szobrának közelében állítják fel Wass Albert író, költő első köztéri szobrát. Az alkotást január 8-án a madéfalvi veszedelem emléknapiján, a székelyek ünnepén leplezik le. A mellszobrot az Ausztráliában élő Kolozsy Sándor készítette, s a miami székhelyű Czegei Wass Alapítvány adományozta Bonyhádnak.

Eredetileg Kolozsváron akarták felállítani, de Romániában még nem rehabilitálták a hajdan háborús bűnösként halálra ítélt költőt.

Adyra emlékeztek

A 127 éve született Ady Endrére emlékeztek Érmindszenten november 20-án. „Ady emléke ómen, költészete lármafa, prófétai ige és szívünkhöz szóló üzenet” – hangsúlyozta igehirdetésében Tökés László püspök, utalván arra, hogy az utóbbi 15 év alatt egymillióval apadt a Kárpát-medence magyarsága. A református templomban emléktáblát lepleztek le azon a helyen, ahol az Ady-család Isten igéjét hallgatta.

Könyvbemutatók az írószövetség klubjában

A Magyar Napló Kiadó december 13-án, hétfőn 17 órától a Magyar Írószövetség Klubjában a következő könyveket mutatja be: Bágyoni Szabó István: *Az abbamaradt mondat* (versek), Csernák Árpád: *A vörös bohóc és más démonok* (válogatott és új novellák), Faludi Ádám: *Országúti firkáló* (válogatott novellák), Kányádi Sándor: *Ünnepek háza* (drámák), Rákos Sándor: *Gilgames – Agyagtáblák üzenete* (műfordítások), Szentmártoni János: *Ami még kimenthető* (esszék, kritikák, tanulmányok), Takács György: *Kantéros, lüderc, rekegő* (Hárompataki csángó hiedelemmondák), Valaczkza András: *A költészet genetikája* (esszék).

A szerzőkkel Radványi Dorottya, az MTV szerkesztő-műsorvezetője beszélget, köszöntőt Oláh János kiadóigazgató mond.

Összeállította NAGYÁLMOS ILDIKÓ és IRHÁZI JÁNOS

Lapszámunk szerzői

Ármos Lóránt Sándor – 1980-ban született Nagyvárolyban. Jogot végzett Temesváron, jelenleg pszichológia-hallgató Kolozsvárott.

Bálint Tamás – 1985-ben született, Székelyudvarhelyen. Jelenleg elsőéves közgazdaságtan-hallgató Kolozsvárott.

Bíró Béla – 1947-ben született Köpecen, újságíró, egyetemi adjunktus. Kötete: *A tragikum tragédiája* (1984). Tanulmányai hazai és külföldi folyóiratokban jelentek meg.

Brauch Magda – 1937-ben született Temesváron, nyelvész, verselemző, sajtómunkatárs, jelenleg Aradon él.

Bréda Ferenc – 1956-ban született Déván, a kolozsvári BBTE Bölcsészkarának adjunktusa. Kötetei: *A létezésről a lehetőségig*(1980), *Tűzpróba* (1983), *Mentális Tárgyak Múzeuma* (1997), *Antracit* (2002), *Teatru și ființă* (2004).

Ferencz Zsuzsanna – 1947-ben született Kolozsváron, író, újságíró, több nemzet-szági, svájci lap munkatársa. Filmjeit külföldön is bemutatták. Legutóbbi kötete, a *Kik és Mik* (2003) az IJK-sorozatban jelent meg.

Király Farkas – 1971-ben született Kolozsváron, költő.

Kiss Ottó – 1963-ban született Battonyán, költő, író, szerkesztő, a Bárka munkatársa, eddig hat kötetet jelentetett meg.

Komán János – 1944-ben született Marosugrán, költő, tanár. Fiatalkori, merész hangú verseiért hatósági korlátozásokban volt része. Kötetei: *Mégis reményvel cimborálni* (1999), *Kalózok hajóján* (2001).

Miklósi Ilona – 1951-ben született Temesváron, művésztörténész, a Bánsági Múzeum Szépművészeti részlegének munkatársa. Tanulmányai jelentek meg több bel- és külföldi szaklapban.

Papp Attila Zsolt – 1979-ben született Lugoson. A kolozsvári BBTE filológia karán végzett 2002-ben. Kötete: *A Dél kísértése*.

Zsidó Ferenc – 1976-ban született Székelyudvarhelyen, író. Kötete: *Szalmatánc* (2002).

Vennes Aranka – A Magyar Rádió Vasárnapi Újság című műsorának szerkesztője.